

รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เรื่อง

วิจัยและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยว
เชิงเกษตร ในชุมชนมลาบรี อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่
RESEARCH AND DEVELOPMENT POTENTIAL TOURISM
RESOURCE FOR SUPPORTING AGRO-TOURISM IN MLABRI
COMMUNITY RONGKWANG DISTRICT, PHRAE PROVINCE

โดย

อำนวยการ ใหญ่ยิ่ง เกษราพร ทิราวงศ์

2553

รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เรื่อง วิจัยและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยว
เชิงเกษตร ในชุมชนมลาบรี อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่
RESEARCH AND DEVELOPMENT POTENTIAL TOURISM RESOURCE
FOR SUPPORTING AGRO-TOURISM IN MLABRI COMMUNITY
RONGKWANG DISTRICT, PHRAE PROVINCE.

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย ประจำปี 2551
จำนวน 84,000 บาท

หัวหน้าโครงการ นางสาวอำนวยพร ไหญ่ยิ่ง
ผู้ร่วมโครงการ นางเกษราพร ทิราวงศ์

งานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์
30 กันยายน 2553

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนมลาบรี อำเภอวังทอง จังหวัดแพร่ (RESEARCH AND DEVELOPMENT POTENTIAL TOURISM RESOURCE FOR SUPPORTING AGRO-TOURISM IN MLABRI COMMUNITY RONGKWANG DISTRICT, PHRAE PROVINCE.) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อีกทั้งการศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างมีความรับผิดชอบ และเพื่อทราบถึงประสิทธิภาพของการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชาวมลาบรี โดยเน้นการมีส่วนร่วมและให้ชุมชนเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์วัฒนธรรมการเกษตรของตนเอง

โครงการวิจัยนี้ได้ดำเนินการแล้วเสร็จเป็นที่เรียบร้อย โดยได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2551 สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ และประชาชนชาวมลาบรี ตำบลบ้านเวียง อำเภอวังทอง จังหวัดแพร่ อีกทั้งหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การส่วนปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลบ้านเวียง สำนักงานอำเภอวังทอง ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา จังหวัดแพร่ รวมถึงผู้บริหาร บุคลากร นักศึกษาสาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ และบุคลากรของสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร ที่ให้ความอนุเคราะห์และให้ความช่วยเหลือทุกด้าน และขอขอบคุณไปยังคุณพ่อ คุณแม่ และญาติพี่น้อง ตลอดจนเพื่อนๆ ที่ให้การช่วยเหลือการวิจัยจนทำให้งานวิจัยสำเร็จไปด้วยความเรียบร้อย

นางสาวอำนวยการ ใหญ่ยิ่ง และ
นางเกษราพร ทิราวงศ์
กันยายน 2553

สารบัญเรื่อง

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
กิตติกรรมประกาศ	(4)
สารบัญเรื่อง	(5)
สารบัญแผนภาพ	(8)
สารบัญตาราง	(9)
บทที่ 1 บทนำ	1
1. 1 ปัญหาการวิจัย	4
1. 2 วัตถุประสงค์การวิจัย	5
1. 3 ขอบเขตการวิจัย	5
1. 4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
1. 5 นิยามศัพท์	7
บทที่ 2 ตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง	8
●แนวคิดการท่องเที่ยวสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน	8
●แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	9
●แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	15
●แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน	17
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	34
วัตถุประสงค์ที่ 1 : เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากร	34
การท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยว	
เชิงเกษตรได้	
●สถานที่ดำเนินการวิจัย	34
●ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย	34
●ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	36
●เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	36
●การเก็บรวบรวมข้อมูล	38
●การวิเคราะห์ข้อมูล	38

สารบัญเรื่อง(ต่อ)

	หน้า
วัตถุประสงค์ที่ 2 : เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบ	39
การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนา	
เศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างมีความรับผิดชอบ	
● สถานที่ดำเนินการวิจัย	39
● ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย	39
● ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	41
● เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	42
● การเก็บรวบรวมข้อมูล	43
● การวิเคราะห์ข้อมูล	44
วัตถุประสงค์ที่ 3 : เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพของการสื่อความหมาย	45
การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชาวมลาบรี	
● สถานที่ดำเนินการวิจัย	45
● ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย	45
● ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	45
● เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	46
● การเก็บรวบรวมข้อมูล	47
● การวิเคราะห์ข้อมูล	47
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	49
● ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1	49
● ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2	73
● ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3	73
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	82
● สรุปผลการวิจัย	82
● การอภิปรายผล	83
● ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	88

สารบัญเรื่อง(ต่อ)

หน้า

บรรณานุกรม	89
ภาคผนวก ก แบบบันทึกการสำรวจข้อมูลชุมชน	92
ภาคผนวก ข แบบประเมินผลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกรณีวัฒนธรรม ชนเผ่ามลาบรี	95
ภาคผนวก ค แบบประเมินความพึงพอใจของสื่อความหมายการท่องเที่ยว วัฒนธรรมมลาบรีจากนักท่องเที่ยว	111
ภาคผนวก ง ภาพงานวิจัย	114
ภาคผนวก จ ประวัติผู้วิจัย	123

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1 สรุปการระดมความคิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนลพบุรีในอนาคต	73

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวนประชากรชาวมลาปรีจำแนกตามบ้านเลขที่ทางทะเบียนราษฎร	51
2 ลักษณะส่วนบุคคลจำแนกเพศและช่วงอายุของมลาปรี	58
3 ผลการประเมินผลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมวิถีชนเผ่ามลาปรี	62
4 สรุปผลการประเมินผลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมวิถีชนเผ่ามลาปรี	71
5 ผลการประเมินความพึงพอใจการสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยว วัฒนธรรมมลาปรีจากนักท่องเที่ยว	79

วิจัยและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยว
เชิงเกษตร ในชุมชนมลาบรี อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่
RESEARCH AND DEVELOPMENT POTENTIAL TOURISM
RESOURCE FOR SUPPORTING AGRO-TOURISM IN MLABRI
COMMUNITY RONGKWANG DISTRICT, PHRAE PROVINCE.

อำนวยการ ใหญ่ยิ่ง
AMNUAYPORN YAIYING
เกษตรพร ทิราวงศ์
KASSARAPORN THIRAWONG

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ
ตำบลแม่ทราย
อำเภอร่องขวาง
จังหวัดแพร่

บทคัดย่อ

วิจัยและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
ในชุมชน มลาบรี อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research
and Development) โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของ
ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ รวมถึงการศึกษา
ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนา
เศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างมีความรับผิดชอบ และเพื่อทราบถึงประสิทธิภาพของการสื่อ
ความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชาวมลาบรี โดยกำหนดใช้รูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ
มีส่วนร่วม (participatory action research, PAR) และเทคนิคการจัดประชุมแบบ เทคนิค AIC
ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องการวิถีการเกษตร เพื่อการ
ท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของ

ผลการวิจัยพบว่าชุมชนมลาบรีมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ และโดดเด่นในเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าและวิถีชีวิตในระดับประเทศ ซึ่งเป็นชนเผ่าที่หายากในเชิงมนุษยศาสตร์ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแลทุกด้านเพื่อรักษาความเป็นชาติพันธุ์ที่กำลังจะหายไป ทรัพยากรเชิงการการท่องเที่ยวมีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนมลาบรี ได้แก่ วิถีวัฒนธรรมมลาบรี อาชีพการเกษตร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษามลาบรี งานหัตถกรรม และพื้นที่ป่าธรรมชาติ ซึ่งสามารถนำมาจัดทำเป็นกิจกรรมและการสื่อความหมายได้ และที่สำคัญคือประชาชนมลาบรีรุ่นใหม่ต้องการการเรียนรู้ การพัฒนาทุกด้าน และการได้รับสิทธิประโยชน์เหมือนกับคนไทย จากการจัดประชุมและการพัฒนาร่วมกันของนักวิจัยและประชาชนมลาบรีสามารถจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมมลาบรี และมีโครงสร้างการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้ได้มีการฝึกทักษะกระบวนการทำงานและให้บริการ ซึ่งผลที่ได้พบว่ามลาบรีมีความสามารถทำได้ในระดับที่เหมาะสมกับสถานภาพของพวกเขาโดยมีคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ เป็นที่ปรึกษาที่ดี นอกจากนี้ยังต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องมาร่วมกับพัฒนามลาบรี เพื่อให้พวกเขาได้รับโอกาสการพัฒนาเหมือนกันคนไทยในประเทศไทย

ABSTRACT

This is a research and development work with the following objectives: 1) to study and analyze the tourism resource potentials for agrotourism in Mlabri community; 2) to know the potential of the community in tourism management based on self sufficiency theory with sense of responsibility; and 3) to know the efficiency of media and the meaning of agrotourism according to the Mlabri community. Methods of research used were participatory action research (PAR) and meeting techniques (AIC). The tourism resource potential was analyzed by evaluation of the quality standards of the tourist place, its culture following the standards of the Office of Culture and Tourism, Ministry of Tourism and Sports together with the Institute of Research and Supports together with the Institute of Research and Supports on Environmental Affairs, Chulalongkorn University and was applied to conform to the research.

Results of the research found that the Mlabri community has a unique tourism resource as a hill tribe culture and way of life at the country level which is a rare human community. Thus, the government has to look after all aspects of the lives of the Mlabri community that is leading towards extinction. The tourism resources potential included the culture, farming practices, local wisdom, Mlabri dialect, handicraft, and natural forest which can be transformed into meaningful activities. Furthermore, the young generation of the Mlabri community needed new knowledge, self- development programs and equal rights as the Thai people. The outcome of the collaborative meetings between the researchers and the Mlabri people led to the establishment of the Association of Mlabri Culture with organizational structure on tourism. Thus, organized trainings on skills, routine administrative work, and service giving led to a conclusion that the Mlabri people has the appropriate capabilities with Mr. Boonyeun Suksaen as their duly advisor. In addition the Mlabri people received support from the government and private sectors equally as the Thai people.

บทที่ 1

บทนำ

(INTRODUCTION)

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยมีทิศทางการเจริญเติบโตที่มีการเกษตรเป็นรากฐานสำคัญ ด้วยวิถีการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ รวมทั้งวิถีวัฒนธรรมทางสังคมซึ่งเป็นการยอมรับที่ได้รับการสั่งสมและสืบทอดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้เทคโนโลยีจะได้รับการพัฒนาให้ทันสมัยเพื่อตอบสนองความต้องการที่สะดวกสบายของผู้คนที่มีรายได้และเป็นสิ่งที่ยังคงได้รับการยกย่องเพิ่มมูลค่าทางศักดิ์ศรีในการแบ่งระดับชนชั้นของผู้มีฐานะทางการเงิน จนทำให้เกิดปัญหาการพัฒนาประเทศที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็วบนความไม่พร้อมของประชาชนและไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง วัฒนธรรมด้านการเกษตรของไทยเป็นรูปแบบสำเร็จรูปสำหรับการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งของประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรหลากหลาย ประชาชนภายในประเทศสามารถอยู่อย่างมีความสุขบนฐานของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงตามปัจจัยการดำรงชีวิตที่มนุษย์ทุกคนควรได้รับ เช่น การมีที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม มียารักษาโรค มีอาหารถูกสุขลักษณะ ได้รับการศึกษา และมีเงินสำหรับการใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจบ้าง แต่การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ ยังเป็นสิ่งจำเป็นที่จะมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของหลายประเทศ และประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่กำลังเติบโตขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญ และก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นลูกโซ่ติดตามา อาทิเช่น กิจกรรมที่พักแรม กิจกรรมนำเที่ยว ภัตตาคาร และการซื้อขายสินค้าและบริการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนเงินตรา หรือความบันเทิงรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดการจ้างงานและช่วยแก้ปัญหาการว่างงานของประเทศ นอกจากนั้น การเดินทางท่องเที่ยวจากสถานที่หนึ่งไปอีกสถานที่หนึ่งย่อมก่อให้เกิดผลในด้านการกระจายรายได้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะนำเงินไปใช้จ่ายใช้สอย ซื้อสินค้าและบริการจากท้องถิ่นทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้มากขึ้น

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงได้กลายเป็นกลยุทธิ์หนึ่งของประเทศไทยที่ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาบ้านเมืองซึ่งบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในระดับหนึ่ง แต่ในทางกลับกัน การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวและภาพพจน์ของการท่องเที่ยวถดถอยลงเช่นกัน การจัดการการท่องเที่ยวโดยทั่วไปมักประสบปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมกับการพัฒนาอยู่เสมอ ทั้งนี้

เนื่องจากแนวคิดและอุดมการณ์ของการพัฒนาประเทศยังยึดติดอยู่กับอุตสาหกรรมนิยมที่แสวงหาความสุขสมบูรณ์ของตัวมนุษย์โดยอาศัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมุ่งเน้นเรื่องการแสวงหาผลประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจ จึงมีผลให้สิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศและระบบสังคมเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง

ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการเป็นเครื่องมือของการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่การรักษาทุนธรรมชาติให้อยู่ระดับเดิม หรือมากกว่า โดยต้องมีการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนค่านิยมจากความเจริญทางเศรษฐกิจไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยรักษาระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้อยู่ภายใต้ขีดจำกัดของระบบนิเวศ รวมทั้งยอมรับความสำคัญของท้องถิ่นให้มีอำนาจในการจัดการและควบคุมทรัพยากรของตนเอง เปลี่ยนแนวคิดจากการแบ่งปันมาเป็นความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแบบไร้สารพิษ มีการลดการใช้พลังงานและวัตถุดิบต่างๆ ให้น้อยลง ซึ่งท้ายที่สุดคือการปรับเปลี่ยนความต้องการของตัวมนุษย์ในการแสวงหาผลกำไรสูงสุดมาสู่ความต้องการที่พอเหมาะและมีจิตสำนึกทางนิเวศ รวมทั้งต้องอาศัยความร่วมมือกันของมนุษย์(นำชัย ทนุผล :2542 : 14-15)

การเกษตรของประเทศไทย มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เกษตรกรมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการผลิตพืชผักผลไม้ และการเลี้ยงสัตว์ ได้อย่างมีคุณภาพและสามารถผลักดันให้ผลผลิตทางการเกษตรเหล่านั้นเป็นสินค้าส่งออกหรือเป็นครัวระดับโลกได้อย่างภาคภูมิใจ นอกจากนี้การเกษตรยังสามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมหรือรูปแบบการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวและผู้ผลิตได้พบปะกันโดยตรง ลูกค้าสามารถสัมผัสผัสการเพาะปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ได้อย่างใกล้ชิด ผู้บริโภคทราบถึงขั้นตอนการผลิต ผู้ผลิตทราบถึงความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาการด้านการเกษตรที่สอดคล้องเหมาะสมซึ่งกันและกันมากขึ้น

ชุมชนมลาบรี บ้านบุญยืน(มลาบรี) ในพื้นที่บ้านห้วยฮ่อมพัฒนา หมู่ 13 ตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ บ้านบุญยืน(มลาบรีหรือตองเหลือง) เป็นส่วนหนึ่งของบ้านห้วยฮ่อมพัฒนา อยู่ตรงจุดพิกัด 524124 ระวางแผนที่ 5045 II อยู่ในเขตพื้นที่ป่าหวงห้ามชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ 2 มีจำนวนประชากร 39 ครัวเรือน จำนวน 162 คน ยังไม่ได้รับสัญชาติไทย 55 คน นับถือผีบ้านผีเรือนและประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อ ที่ตั้งชุมชนอยู่ห่างจากอำเภอร่องกวาง 14 กิโลเมตร สภาพถนนเป็นถนนลูกรัง และอยู่ห่างจากตัวจังหวัดแพร่ 44 กิโลเมตร มีสภาพถนนเป็นถนนลาดยางและลูกรังทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดน่าน ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านห้วยฮ่อม ตำบลบ้านเวียง ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดน่าน ทิศตะวันตก ติดต่อกับ

จังหวัดน่าน สภาพภูมิอากาศ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ฤดู ฤดูฝน ฝนจะตกชุกตลอดเดือน มิถุนายน-กันยายน ฤดูหนาว อากาศจะหนาวเย็นมากและมีลมหนาวพัดผ่านระหว่างเดือน ตุลาคม-กุมภาพันธ์ ฤดูร้อน อากาศจะร้อนไม่มากช่วงระหว่างเดือนมีนาคม-พฤษภาคมสภาพ ภูมิอากาศทางเศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี ของชนเผ่าตองเหลือง(Mlabri) เดิมอาศัย อยู่ในป่าและหาอาหารจากป่าโดยการล่าสัตว์ และขุดหัวเผือก หัวมัน หน่อไม้ป่า และผลไม้จาก ป่านานๆ ชนิด เป็นอาหารต่อมารู้จักรับจ้างทั่วไปและประกอบอาหารกินเองได้ ปัจจุบันชนเผ่า ตองเหลืองมีอาชีพหลักคือหาของป่า และรับจ้างทั่วไป และโครงการการนิเวศน์ได้ส่งเสริม อาชีพปลูกเบญจมาศให้แก่กลุ่มสตรีตองเหลือง นอกจากนี้กรมประชาสัมพันธ์ได้ส่งเสริมการเลี้ยง ปลาตุ๊กในบ่อกระเบื้องโค้งให้ชนเผ่าตองเหลืองเพื่อเลี้ยงไว้สำหรับเป็นอาหาร ใน พ.ศ. 2544 ชน เผ่าตองเหลืองได้พัฒนาด้านอาชีพขึ้นในระดับหนึ่ง คือ รู้จักทำไร่ขิง ไร่ข้าวโพดและไร่ข้าว มี รายได้เฉลี่ยประมาณ 2,000-3,000 บาทต่อปี ส่วนทางด้านสังคมชนเผ่าตองเหลืองนิยมที่จะ แต่งงานกับชนเผ่าเดียวกัน และห้ามไม่ให้ชายหรือหญิงออกไปแต่งงานกับชนต่างเผ่า และเวลาหา อาหารหรือล่าสัตว์มาได้ก็จะทำการแบ่งปันกันถ้วนหน้า สำหรับคนที่เสียชีวิต ถ้าเป็นผู้ชาย เสียชีวิตพวกผู้ชายด้วยกันจะช่วยกันนำศพไปฝังดิน พวกผู้หญิงจะไม่ไปร่วมด้วย และเช่นเดียวกัน ถ้าผู้หญิงตายด้วยกันจะนำศพไปฝังดินโดยที่ผู้ชายด้วยกันจะช่วยกันนำศพไปฝังดินพวกผู้ชายจะ ไม่ไปร่วมด้วย นอกจากนี้ยังพบว่ามีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ ไม่กำหนดวันเวลา จะ ประกอบพิธีกรรมตามเหตุการณ์ เช่น เมื่อเจ็บป่วยหรือมีเหตุร้ายเกิดขึ้นกับครอบครัวก็จะประกอบ พิธีกรรมครั้งหนึ่ง ขณะที่ประกอบพิธีกรรมจะห้ามบุคคลภายนอกเข้าหมู่บ้าน และจะห้ามคนใน หมู่บ้านออกนอกหมู่บ้านโดยเด็ดขาด ตลอดทั้งห้ามทุกคนในหมู่บ้านอาบน้ำ จำนวนประชากร ตองเหลืองในปัจจุบัน(พ.ศ. 2545) มีจำนวน 39 หลังคาเรือน 39 ครอบครัว ชาย เป็นจำนวน 162 คน ได้สัญชาติไทยแล้วจำนวน 115 คน ยังไม่ได้สัญชาติไทย 18 คน ในเรื่องของการ ศึกษา เผ่าตองเหลืองเรียนจบชั้นประถมปีที่ 4 จำนวน 2 คน และจบชั้นประถมปีที่ 6 จำนวน 6 คน มีหน่วยงานและองค์กรเอกชนเข้าไปดำเนินการให้ความช่วยเหลือแบบต่อเนื่อง คือ ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา กรมประชาสัมพันธ์ และสมาชิกโครงการนิเวศน์มิชชั่น หรือ โครงการพัฒนาและอนุรักษ์ชนเผ่าตองเหลือง(นายบุญยืน สุขเสน่ห์ : 2546)

ประวัติหมู่บ้าน เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2516 นายบุญยืน สุขเสน่ห์ มิชชันนารีชาวอเมริกา สมาชิกโครงการ NTM. ได้เข้ามารวบรวมชาวเขาเผ่าตองเหลือง ซึ่งอาศัยอยู่ตามรอยต่อระหว่าง จังหวัดแพร่-น่าน ให้มาอยู่ในปัจจุบันมาครั้งแรก 3 ครอบครัว คือ ครอบครัวนายยอด ต่อจากนั้นก็ มีชนตองเหลืองได้อพยพเข้ามาอยู่เรื่อยๆ ต่อมาปี พ.ศ. 2535 ชนตองเหลืองได้อพยพออกไปจาก หมู่บ้านเกือบทั้งหมด เนื่องจากชนตองเหลืองนอกหมู่บ้านชักชวนกันออกไปและหล้งนอกหมู่บ้าน

มาชักชวนกันออกไป และหลังจากนั้นไม่ถึงปี ตองเหลืองกลุ่มหนุ่มสาวก็ได้กลับเข้ามาเยี่ยมหมู่บ้านผามุงและอยู่ที่นั่นต่อมาก็ได้มีพวกผู้สูงอายุได้เดินทางกลับมาพบกับพวกคนหนุ่มและได้พากันอยู่อาศัยที่บ้านผามุงมาจนปัจจุบัน พ.ศ. 2544 ตองเหลืองจากบ้านท่าวะได้พากันอพยพมาอยู่ด้วยจำนวน 14 ครอบครัว 55 คน และ พ.ศ. 2545 ประชาชนตองเหลืองได้สัญชาติไทยจำนวน 116 คน ยังไม่ได้จำนวน 55 คน (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดแพร่ : 2546) มลาบรี หรือ ตองเหลือง เป็นชนกลุ่มน้อยและมีจำนวนน้อยลง เนื่องจากการแต่งงานในเผ่าเดียวกัน และความเป็นมาที่น่าสนใจหลายด้าน เช่น ด้านวัฒนธรรม และการเกษตรตามวิถีของชนเผ่า ปัจจุบันคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ เป็นผู้ดูแล ร่วมกับหน่วยงานราชการในจังหวัดแพร่

ปัญหาการวิจัย

ความสำคัญที่ต้องทำการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากชุมชนมลาบรีเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีประชากรไม่มากนัก มีรูปแบบวิถีวัฒนธรรมการเกษตรมีความผูกพันกับธรรมชาติ เปรียบเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เช่น ภาษา วิถีวัฒนธรรม อาชีพการเกษตรแบบธรรมชาติ การพัฒนาการของผู้คนในชุมชนกับโลกภายนอก โดยผ่านกระบวนการจัดการความรู้ สิ่งเหล่านี้เป็นข้อมูลที่มีคุณค่ายิ่งในทางทรัพยากรท่องเที่ยว และจะเป็นสิ่งที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการถ่ายทอดความรู้เรื่องต่างๆ โดยการวิเคราะห์ศักยภาพหรือความเป็นไปได้เกี่ยวกับการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้นมาใช้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว และวิเคราะห์ความพร้อมการเป็นนักร้องสื่อความหมายที่จะสามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ และศักยภาพโดยภาพรวมของชุมชนต่อการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาจะมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและอนุรักษ์คุณค่าทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเชิงเกษตรได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives of the Study)

การศึกษานี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้
- 2) เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างมีความรับผิดชอบต่อ
- 3) เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพของการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชาวมลปรี

ขอบเขตการวิจัย (Scope of the Study)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพหรือความเป็นไปได้ของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้และได้รับอนุญาตจากชุมชน ศึกษาศักยภาพหรือความเป็นไปได้เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน รวมทั้งศักยภาพการหรือความเป็นได้ในด้านการสื่อความหมายของผู้แทนชุมชน เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับท้องถิ่น และการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว โดยเก็บข้อมูลจากการบันทึก การสังเกตการณ์ การพบปะพูดคุยกับผู้แทนชุมชน และการใช้แบบสอบถามประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการท่องเที่ยว

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

(Expected Results)

ผลของการวิจัยนี้ คาดว่าเป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) เป็นองค์ความรู้ในการวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาครั้งนี้จะได้รับทราบศักยภาพหรือโอกาสความเป็นได้ในด้านทรัพยากร ความพร้อมชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยว และการเป็นนักร้องความหมาย หากผลการวิจัยพบว่ามีศักยภาพเพียงพอสามารถนำข้อมูลนี้มาพัฒนากระบวนการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สมบูรณ์
- 2) เป็นการบริการความรู้แก่ประชาชนเพิ่มเติม สามารถนำมาวิเคราะห์และพัฒนาตนเองได้
- 3) สามารถนำทรัพยากรธรรมชาติและวิถีวัฒนธรรมการเกษตรมาเพิ่มมูลค่าเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 4) เพิ่มคุณภาพในการผลิตทางเกษตรให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีของตนเอง
- 5) ชุมชนกลุ่มเป้าหมายได้รับการจัดการองค์ความรู้ และหากมีศักยภาพเพียงพอจะเกิดประโยชน์ด้านการพัฒนาการเกษตร คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนและธรรมชาติ
- 6) หน่วยงานสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้แก่ สถาบันการศึกษา องค์การปกครองท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ธุรกิจนำเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

นิยามศัพท์ (Definition of Terms)

การท่องเที่ยวสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์(paradigm shift) ในการเป็นเครื่องมือของการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่การรักษาทุนธรรมชาติ(natural stock) ให้อยู่ในระดับเดิม หรือมากกว่า โดยต้องมีการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เปลี่ยนค่านิยมจากความเจริญทางเศรษฐกิจไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยรักษาระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยรักษาระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้อยู่ภายใต้ขีดจำกัดของระบบนิเวศ รวมทั้งยอมรับความสำคัญของท้องถิ่นให้มีอำนาจในการจัดการและควบคุมทรัพยากรของตนเอง (นำชัย ทนุผล, 2542 : 14-15)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยง เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และเพลิดเพลินในการสวนเกษตร ได้ความรู้ได้ประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ ,2544 : 1-6)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยนักท่องเที่ยวจะต้องได้รับความรู้จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมทั้งท้องถิ่นควรจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2538 : 8-9)

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของและมีการจัดการด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ รายได้ที่ได้รับจากการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวและการใช้รายได้เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ หรือโดยสรุปคือ การเกี่ยวข้องกันระหว่างการอนุรักษ์ ธุรกิจและการพัฒนาชุมชนว่า เป็นกิจการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชุมชนเป็นเจ้าของและดำเนินการจัดการโดยชุมชน ซึ่งหมายถึงการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ทำให้เกิดรายได้แล้วนำรายได้ดังกล่าวไปเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสมาชิกชุมชนให้ดีขึ้น(นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาอุทยานและนันทนาการ ,2545 : 39-48)

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

(REVIEW OF RELATED LITERATURES)

การวิจัยและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในชุมชนมลาบรี อำเภอวังยาง จังหวัดแพร่(RESEARCH AND DEVELOPMENT POTENTIAL TOURISM RESOURCE FOR SUPPORTING AGRO-TOURISM IN MLABRI COMMUNITY RONGKWANG DISTRICT, PHRAE PROVINCE.) ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อประมวลสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

แนวคิดการท่องเที่ยวสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้เจริญรุดหน้ามาตามลำดับเป็นผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนที่มีมูลค่านับแสนล้านบาท ส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศรวมทั้งสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของประเทศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงได้กลายมาเป็นกลยุทธิ์ประการหนึ่งของประเทศไทยที่ถูกลำเอียงมาใช้ในการพัฒนาบ้านเมืองซึ่งบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในระดับหนึ่ง แต่ในทางกลับกัน การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวและภาพพจน์ของการท่องเที่ยวถดถอยลง เช่นกัน การจัดการท่องเที่ยวโดยทั่วไปมักประสบปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมกับการพัฒนาอยู่เสมอ ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดและอุดมการณ์ของการพัฒนาประเทศยังยึดติดอยู่กับอุตสาหกรรมนิยมที่แสวงหาความสุขสมบูรณ์ของตัวมนุษย์โดยอาศัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมุ่งเน้นเรื่องการแสวงหาผลประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจ จึงมีผลให้สิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศและระบบสังคมเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง

ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์(paradigm shift) ในการเป็นเครื่องมือของการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่การรักษาทุนธรรมชาติ(natural stock) ให้อยู่ในระดับเดิม หรือมากกว่า โดยต้องมีการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เปลี่ยนค่านิยมจากความเจริญทางเศรษฐกิจไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยรักษาระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยรักษาระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้อยู่ภายใต้ขีดจำกัดของระบบนิเวศ รวมทั้งยอมรับความสำคัญของท้องถิ่นให้มีอำนาจในการจัดการและควบคุมทรัพยากรของตนเอง เปลี่ยนแนวคิดจากการแบ่งปันมาเป็นความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ และส่งเสริม

อุตสาหกรรมแบบไร้สารพิษมีการลดการใช้พลังงานและวัตถุดิบต่างๆ ให้น้อยลง ซึ่งท้ายที่สุดคือ การปรับเปลี่ยนความต้องการของตัวมนุษย์ในการแสวงหาผลกำไรสูงสุดมาสู่ความต้องการที่พอเหมาะ และมีจิตสำนึกทางนิเวศ รวมทั้งต้องอาศัยความร่วมมือกันของมนุษย์นั่นเอง (นำชัย ทนุผล, 2542 : 14-15) ในขณะที่ประเทศไทยตกอยู่ในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การท่องเที่ยวได้กลายเป็นความหวังในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ จะเห็นได้จากนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนการท่องเที่ยวและยกให้การท่องเที่ยวเป็นเสมือน “ยาแก้ไข้” ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเนื่องจากรายได้จากการท่องเที่ยวที่สูงถึง 343,570 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2543 และคาดว่าจะสามารถทำรายได้จากการท่องเที่ยวที่สูงถึง 379,720 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2546 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2543) อีกทั้งการท่องเที่ยวเป็นการใช้ทรัพยากรแบบใช้แล้วไม่หมดไป (non-consumption use) ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้การท่องเที่ยวกลายมาเป็นทางออกของการแก้ไขปัญหาทุกระดับ และขณะเดียวกันกระแสการพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นแนวทางที่ทุกประเทศให้ความสำคัญ ให้การยอมรับและการขานรับในระดับนานาชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลการท่องเที่ยวโดยตรง ได้เล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศ โดยการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการกำหนดการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือตอนบนตั้งแต่ปี 2542-2551 ซึ่งระบุว่า การท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนบนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Y.M.C.A., 2543) ในนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาอุทยานและนันทนาการ (2545 : 38)

แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544 : 1-6) ได้ระบุถึงความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เริ่มจากแนวความคิด หรือการคิดค้นนำเอาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศ จัดกิจกรรม จัดรูปแบบทางการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจ และอยากเดินทางไปเที่ยว เพื่อขยายเส้นทางการท่องเที่ยวและสร้างรายได้กระจายสู่ท้องถิ่นสู่ผู้ประกอบการนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แยกประเภททรัพยากรจัดกิจกรรม 9 กิจกรรม และได้้นำเผยแพร่เป็น Amazing Thailand เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

กิจกรรมหนึ่งใน Amazing Thailand คือ “การเกษตรไทย” หรือ Amazing Agricultural Heritage ซึ่งแบ่งเป็นกิจกรรมย่อยๆ ได้แก่

1. การทำนา (Rice Cultivation) การทำนาปี การทำนาปรัง การทำนาหว่านน้ำตม การทำนาขั้นบันได พิพิธภัณฑชาข้าว ความรู้เรื่องข้าวสายพันธุ์ต่างๆ ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว วัฒนธรรมการกินข้าวไทย เป็นต้น
2. การทำสวนไม้ตัดดอก(Cutting Flowers) การทำสวนดอกไม้เพื่อตัดดอกขายทุกชนิด เช่น สวน กุหลาบ ฟาร์มกล้วยไม้ สวนไม้ดอกไม้ประดับนานาชาติ ไม้กระถางทุกประเภท รวมถึงไร่นานาทัศนา
3. การทำสวนผลไม้(Horticulture) การทำสวนผลไม้ทุกประเภท รวมถึงการทำวนเกษตร การทำเกษตรแผนใหม่ การทำสวนผสม รวมถึงการทำสวนยางพารา สวนไข่ สวนปาล์มน้ำมัน
4. การทำสวนครัวสวนผัก(Vegetables) การปลูกพืชผักสวนครัวทุกประเภท รวมถึงการทำไร่ผัก ไร่ถั่ว ไร่ข้าวโพดข้าวฟ่าง ไร่พริกไทย เป็นต้น
5. การทำสวนสมุนไพร(Herbs)การปลูกพืชสมุนไพรนานาชนิด เพื่อใช้เป็นอาหารเสริมพืชผักสวนครัวข้างบ้าน เพื่อใช้เป็นเครื่องดื่มน้ำ เพื่อใช้เป็นเครื่องสำอาง และเพื่อใช้ในการแพทย์แผนไทย
6. การทำฟาร์มปศุสัตว์ (Animal Farming) การเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจนานาชนิด อาทิ การเลี้ยงไหม การทำฟาร์มผึ้ง การทำฟาร์มปลา ทั้งปลาสวยงาม ปลาน้ำจืด ปลาน้ำกร่อย การทำฟาร์มมุก การเลี้ยงหอยแมลงภู่ หอยแครง หอยนางรม หอยตะเภา ฟาร์มจระเข้ บางแห่งเพาะขยายพันธุ์สัตว์ป่าหายาก เช่น ฟาร์มนกยูง ฟาร์มไก่ฟ้า ฟาร์มกวาง รวมถึงสวนงูของสมาคมกาดไทย
7. งานเทศกาลผลิตภัณฑ์ต่างๆ (Festival) การจัดงานเพื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เมื่อถึงฤดูที่พืชผลเหล่านั้นออกซูก อาทิ มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ งานเทศกาลลิ้นจี่ งานเทศกาลลำไย งานเทศกาลกินปลา เป็นต้น

พืชพรรณผลผลิตจากฟาร์มจากสวนเกษตรทั้งหลายนั้น นับเป็นความสำเร็จของเกษตรกรที่เฝ้าบำรุงรักษาจนเก็บผลจำหน่ายได้ แต่เป็นความน่าสนใจอยากรู้ อยากเห็นของนักท่องเที่ยวต่างบ้านต่างเมืองว่า เกษตรกรทั้งหลายทำได้อย่างไร มีกลวิธี เทคนิคอะไรบ้าง อยากเข้าไปเที่ยวชมกันถึงสวน ถึงฟาร์ม ถึงแหล่ง เพื่อเกิดความรู้ใหม่เพิ่มเติมขึ้น ได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ จากที่ไม่เคยรู้มาก่อน ที่พิเศษกว่านั้น หากได้ลองลิ้มชิมผลผลิตเหล่านั้นย่อมเกิดความพอใจ ความสุข ความประทับใจ และซื้อกลับไปเป็นของฝากทางบ้าน เพื่อนรัก คนนับถือด้วยแล้ว นับเป็นการเดินทางที่มีความทรงจำที่สร้างประสบการณ์ตรง

การเที่ยวสวนเกษตรในเมืองไทยนั้นมานานแล้ว ส่วนใหญ่เป็นการเที่ยวชมของเพื่อนๆ ที่รู้จักมักคุ้น ไปดูความสำเร็จ ไปชื่นชมกับผลิตผลในไร่ ในสวน ในฟาร์ม เจ้าของกิจการ เจ้าของสวนให้การต้อนรับผู้ไปเยี่ยมเยือน นำชมกิจการ อธิบายให้ทราบถึงปัญหา การแก้ไขปัญหา การถนอมเลี้ยงดูจนกระทั่งได้รับความสำเร็จ และส่งออกไปขาย ในทำนองเดียวกันเจ้าของสวน เจ้าของฟาร์มก็จะมีภาคภูมิใจที่มีคนต่างถิ่นต่างอาชีพมาสนใจ เขาเหล่านั้นยินดีที่จะต้อนรับ อย่างมีอัธยาศัยไมตรีใจดีและใจเย็น

สวนเกษตร สวนผลไม้ นับเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งจัดว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เกษตรกรเป็นผู้สร้างขึ้น เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) หมายถึง “การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร สวนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยง เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และเพลิดเพลินในการสวนเกษตร ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น”

ผลจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นับว่าเป็นการสร้างรายได้โดยตรงให้กับเกษตรกร ผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ผลิต นักท่องเที่ยวเดินทางเที่ยวชมแล้ว ยังได้ซื้อผลิตผลต่างๆ ที่เกษตรกรได้จัดทำในอาชีพปกติ เช่น

1. สามารถจำหน่ายต้นอ่อน และเมล็ดพันธุ์ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวซื้อกลับไปทดลองปลูก หรือมีบางคนอาจนำไปขยายอาชีพเสริมต่อ เป็นเกษตรกรใหม่เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างงานสร้างอาชีพใหม่ได้
2. สามารถขายผลผลิตที่เก็บได้ส่งให้กับนักท่องเที่ยวโดยตรง ช่วยขยายตลาดขายปลีกและขายส่งให้กับเกษตรกรได้
3. ผลผลิตบางชนิดที่จำหน่ายสดไม่ทันสามารถแปรรูปเป็นผลผลิตอีกรูปแบบหนึ่ง จัดทำเป็นของแห้ง เป็นการถนอมอาหารจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวเป็นรายได้เพิ่มพูนจากเดิม

4. มีส่วนแนะนำสู่ทางธุรกิจการเกษตรเพิ่มขึ้น นักท่องเที่ยวและเกษตรกรที่ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด สามารถช่วยขยายผลจากการทำการเกษตรต่อไปทางธุรกิจอื่นๆ ได้อีก นับเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพเพิ่มขึ้น อาทิ การทำธุรกิจผลไม้สดกับเครื่องจักสาน เครื่องบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น
5. การจัดการท่องเที่ยวแวะพัก ชมสวนเกษตร ยังทำให้เพื่อนบ้านสามารถขายสินค้า ทั้งจากสวนเกษตร และสินค้าจำพวกอาหาร เครื่องดื่มได้เพิ่มขึ้น

สวนเกษตรและสวนผลไม้ นับเป็นสถานที่ที่มีความอ่อนไหว เพราะบาง หากได้รับความกระทบกระเทือน หรือผลกระทบจากการขาดความระมัดระวังแล้ว ย่อมทำให้เกิดความเสียหาย ต้นไม้ตายจากการติดเชื้อ หรือสัตว์ตัวเล็กๆ อาจติดเชื้อเกิดโรคระบาดและตายลงได้ เรื่องนี้มีข้อกล่าวโยไม่มีเหตุผล ความเสียหายของสวนผลไม้ที่เกิดจากการรับบริการนักท่องเที่ยวที่ไม่รู้วิธีการเที่ยวที่ดีนั้น ประการหนึ่งคือ นักท่องเที่ยวที่ไม่รู้วิธีการเที่ยวสวนที่ดี เข้าไปเด็ด หัก เอาผลไม้จากต้น ทำให้กิ่งก้านต้นไม้ฉีกเกิดรอยแผล อาจมีเชื้อราเข้าไปทำให้ลำต้นกิ่งเน่าตายได้ ประการที่สอง บางคนที่ไม่รู้เรื่องผลอ่อนผลแก่ ไปหักเอามาแล้วทิ้ง ทำให้เจ้าของสวนขายไม่ได้เกิดความเสียหาย

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร(Agro-tourism) จึงต้องมีการบริหารจัดการที่ดี คือ เจ้าของสวนผู้จัดนำเที่ยวรวมถึงมัคคุเทศก์และนักท่องเที่ยว บุคคลทั้ง 3 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกัน จะต้องรู้วิธีการจัดการอย่างมีระบบ

การเริ่มต้นจากเจ้าของสวนหรือกลุ่มเกษตรกร ผู้ดำเนินการตัดสินใจว่าจะจัดส่วนหนึ่งของสวนเป็นสถานที่บริการท่องเที่ยวสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ครั้งละ 1 รถบัส 30-35 คน กำหนดเส้นทางเดินชมสวนแบบเป็นวงรอบหรือวงกลม เพื่อป้องกันนักท่องเที่ยวเดินซ้ำ่าทางเดิน มีจุดสถิติการเก็บผลเพื่อให้ได้รู้ได้เห็นกับตา จนกระทั่งเก็บผลออกสู่ตลาดได้ มีจุดแบ่งผลไม้ให้ลองชิม และมุมจำหน่าย สวนบางแห่งมีแปลงสาธิตได้เพื่อรองรับบริการนำเที่ยวโดยเฉพาะกันไว้ต่างหากจากสวนผลไม้ที่เก็บออกสู่ตลาด

บุคลากรกลุ่มที่สอง คือ เจ้าหน้าที่บริษัทนำเที่ยวรวมถึงมัคคุเทศก์นำชมจะต้องมีความรอบรู้ถึงการทำสวนผลไม้แต่ละชนิด ประดูผู้แทนของสวน เพื่อตอบข้อมูลนำชมสิ่งที่ต้องรอบรู้มากกว่าเจ้าของสวน ทำหน้าที่เหมือนคนกลาง ที่รู้เขา รู้เรา และรู้ว่าสิ่งใดที่ควรปฏิบัติ สิ่งใดที่ไม่ควรปฏิบัติเมื่อไปเที่ยวสวน วิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องนั้น เมื่อมีนักท่องเที่ยวจะซื้อรายการนำเที่ยว ฝ่ายต้อนรับจะต้องอธิบายวิธีเตรียมตัวเที่ยวสวนให้นักท่องเที่ยวทราบด้วยทั้งข้อห้ามข้อควรปฏิบัติ เพื่อนักท่องเที่ยวจะได้เตรียมตัวเตรียมใจ นอกจากนั้นต้องเสนอข้อควรพิจารณาเพื่อเที่ยวสวนเสร็จแล้ว มีเอกสารแนะนำ เตรียมอุปกรณ์ของใช้เดินทาง

บุคลากรกลุ่มที่สาม คือ นักท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่มีการเตรียมตัวเดินทาง เตรียมอุปกรณ์ของใช้พร้อม มีความสนใจใฝ่รู้ มีความรอบรู้วิธีการปฏิบัติตัวเมื่อจะเที่ยวสวน สิ่งหนึ่งคือ ต้องไม่เบียดเบียนทั้งเจ้าของสวนและต้นไม้ เช่น เมื่อเห็นผลไม้ออกลูกสะพรั่งอยู่บนต้น ก็ควรจะห้ามมถ่ายภาพให้สวยงาม ไม่ควรใช้มือแตะ จับ เด็ด หากเป็นต้นที่เจ้าของสวนอนุญาตให้เก็บเอาได้ ก็ควรใช้กรรไกรตัดออกมาตามอย่างที่เขาสาธิตให้ชม เพื่อไม่ให้กิ่งบอบช้ำ การถ่ายภาพควรระวังมิให้เหยียบหรือเบียดกิ่งจนต้องหักเสียหายได้

การบริหารจัดการของเจ้าของสวน

1. จัดเตรียมสถานที่นำชม ควรเป็นเส้นทางวงรอบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นจริง
2. หากมีมุมสาธิตได้ ควรจัดเจ้าหน้าที่เตรียมสาธิตให้ชม
3. มีมัคคุเทศก์นำชมสวน สามารถอธิบายได้ดีเท่ากับ หรือดีกว่าเจ้าของสวน
4. จัดมุมสถานที่พักผ่อน จัดมุมบริการอาหารและเครื่องดื่ม จำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ทั้งของในสวนและของเพื่อนบ้านใกล้เคียง พร้อมติดราคาให้ชัดเจน
5. จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ทิ้งขยะ
6. มีการจัดห้องสุขาที่สะอาด

แนวทางการเตรียมตัวไปท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1. เป็นผู้ที่สนใจการทำสวนเกษตรแต่ละสาขาที่จะไปชม
2. มีการเตรียมตัวเดินทางและเตรียมอุปกรณ์ของที่ใช้พร้อม ตามที่ผู้จัดรายการแนะนำ
3. หากมีความชอบถ่ายภาพเป็นที่ระลึกแล้ว ควรเตรียมกล้องและฟิล์มไปให้เพียงพอ
4. ปฏิบัติตามข้อแนะนำและข้อห้ามของแต่ละสถานที่ เพราะต้นไม้และธรรมชาติรอบด้านนั้นมีความอ่อนไหวและเปราะบาง มีโอกาสติดเชื้อโรคจากผู้ไปเยือนได้ ในทำนองเดียวกัน หากนักท่องเที่ยวบางคนมีภูมิแพ้ต่อยาฆ่าแมลงง่าย ก็ต้องระมัดระวังเช่นกัน บางเวลาเจ้าของสวนฉีดยาป้องกันแมลง และเชื้อราที่สามารถทำลายต้นไม้ได้
5. มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม เพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวที่ไปเยือน มีสภาพแวดล้อมที่ดี สะอาด และสวยงาม

กองอนุรักษ์ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 : 1) ได้เสนอแนวทางการ
ดำเนินงานการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรพร้อมบริการ

วิธีการดำเนินงาน

1. เลือกแหล่งท่องเที่ยวที่ กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
ทำการศึกษาและสำรวจว่ามีศักยภาพ 3 ระดับ คือ A = ระดับดีมาก B
= ระดับดี C = ระดับปานกลาง โดยพิจารณาจากความพร้อมของพื้นที่
และความพร้อมการบริการนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ
2. ส่งแบบสอบถามถึงแหล่งที่มีศักยภาพตามข้อ 1. เพื่อประเมินเบื้องต้นก่อน
ออกสำรวจ
3. ออกสำรวจพื้นที่ สัมภาษณ์ ถ่ายภาพ และทำแผนที่เส้นทางในพื้นที่ที่มีการ
ตอบรับ
4. จัดทำต้นฉบับภาษาไทย/อังกฤษ และดำเนินการจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่
หลักเกณฑ์การพิจารณาความพร้อม

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรพร้อมบริการที่ปรากฏในเอกสารฉบับนี้ มีหลักเกณฑ์
การพิจารณาความพร้อมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ดังนี้

1. พื้นที่มีการจัดเส้นทางนำชมในพื้นที่ โดยจัดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าชมแยก
จากพื้นที่เกษตรจริง
2. มีพื้นที่/โรงเรียนคัดแยกและบรรจุผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร
3. มีสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรสด/แปรรูป พร้อมติดป้ายราคา
ชัดเจน
4. มีวิทยากรบรรยาย
5. มีป้ายสื่อความหมาย
6. มีเอกสารเผยแพร่
7. ยินดีรับบริการนักท่องเที่ยวเมื่อมีการแจ้งวัน/เวลาล่วงหน้า
8. กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว ราคาค่าชมสถานที่ และค่าบริการอื่นๆ (มี
ใบเสร็จรับเงิน หรือหลักฐานการรับเงินมอบให้)
9. เปิดบริการทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ
10. จัดอาหารพื้นบ้าน น้ำดื่ม เครื่องดื่มจำพวกพืชสมุนไพร/น้ำผลไม้ บริการ
11. มีบริเวณที่จอดรถ
12. มีห้องสุขาบริการ

การท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ โดยนำชัย ทนุผล, (2540: 2-5) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจในธรรมชาติวัฒนธรรมการเกษตร อันเกิดจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติและวัฒนธรรมการเกษตรบนพื้นที่จริง ซึ่งจะยึดหลักแห่งการเคารพซึ่งศักดิ์ศรีของระบบนิเวศ และเอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น จากคำจำกัดความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบด้านพื้นที่ของการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศนั้น มีส่วนของภูมิปัญญาและผลงานด้านการเกษตรของชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องเพิ่มขึ้นอีกด้านหนึ่ง ซึ่งก็ส่งผลให้เกิดการขยายผลการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ในด้านองค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ ทำให้เกิดมิติของความสัมพันธ์และการผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับประชาชนในชุมชนให้มากขึ้น อันเป็นการเพิ่มคุณค่าให้เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยว มากขึ้นกว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศธรรมดาอีกมิติหนึ่งด้วย และยังเป็นการปูพื้นฐานไปสู่การสร้างเครือข่ายของการเรียนรู้และการเกื้อกูล ระหว่างชุมชนกับปัจเจกบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรภายนอกชุมชนอีกด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางไปพร้อมกับการพัฒนาการอนุรักษ์ได้ รวมทั้งนักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ไปพร้อมกัน เพียงแต่มีการจัดการและสำนึกที่ดีเท่านั้น แนวคิดดังกล่าว มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันไป เช่น Sustainable Tourism, Green Tourism, Bio Tourism, การท่องเที่ยวโดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ แต่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายที่สุด คือ Ecotourism โดยมีหลักการกว้างๆ คือ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยนักท่องเที่ยวจะต้องได้รับความรู้จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมทั้งท้องถิ่นควรจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2538 : 8-9) ทางด้าน สุรเชษฐ ชาญธม (2536 : 13) ในนำชัย ทนุผล (2538 : 24-25) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ สัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น ในขณะเดียวกัน The Ecotourism Society (1991 : 1) ซึ่งเป็นองค์กรภาคเอกชนที่มีบทบาทเกี่ยวกับการศึกษา วางแผน และเผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “เป็นการเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ ด้วยความ

ระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่น ในส่วนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(2546 : 1-28 ถึง 1-1-37)ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(Sustainable Tourism) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้สามารถรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศ ตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนเพื่อประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (WTO,1991 อ้างโดย ททท.,มปป.) หลักการสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีดังนี้

- 1) มีการดำเนินการจัดการภายใต้ขีดความสามารถของระบบธรรมชาติในการทดแทนฟื้นฟู ให้สามารถผลิตและบริการต่างๆที่เกี่ยวข้องได้ตลอดไป โดยไม่สลดถอยหรือเสื่อมโทรม ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและความต้องการของชุมชน
- 2) มีการกระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรมสู่ท้องถิ่น
- 3) ให้ประสบการณ์นันทนาการที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว
- 4) ให้ผู้มาเยือน นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ทรัพยากรและวิถีชีวิต
- 5) เน้นการออกแบบที่กลมกลืนกับสภาพภูมิทัศน์ท้องถิ่นและใช้วัสดุในท้องถิ่น
- 6) เน้นการผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่แผนพัฒนาการระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ
- 7) เน้นข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นฐานในการตัดสินใจและการติดตามตรวจสอบ

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญยิ่ง 4 ประการ

- 1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ยาวเนื่องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น(Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ(Eco-system)ในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ(Nature-based tourism)
- 2) องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ(Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน(Sustainable managed tourism)

- 3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เน้นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based tourism)
- 4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตามผลตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นและอาจารย์ไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จนถึงการปกครองท้องถิ่น และอาจารย์ไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation-based)

แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

นอกจากนี้ เบญจวรรณ วงศ์คำ (2546 : 18-19) ภาพการท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจจากรัฐบาลเป็นอย่างมาก เพื่อต้องให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวในเชิงอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โครงการ unseen in Thailand โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ประกาศแผนในปี 2547 เป็น “ปีท่องเที่ยวและการกีฬา” แผนงานผู้ว่าราชการจังหวัดระบบใหม่ (ผู้ว่าฯ CEO) จะต้องเน้นพัฒนาจังหวัดให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลัก ฯลฯ ระดับพื้นที่และหน่วยงาน หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ภาคเหนือหลายหน่วยงานลุกขึ้นมาจัดการเรื่องการท่องเที่ยว เปิดพื้นที่ภาคเหนือหลายหน่วยงานลุกขึ้นมาจัดการเรื่องการท่องเที่ยวเปิดพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว อาทิ โครงการหลวง. ศูนย์ส่งเสริมการเกษตร, กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น โดยมีกระบวนการและรูปแบบการบริหารที่มีความเหมาะสม สามารถแก้ไขและพัฒนาการท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชนนั้น จะเป็นประโยชน์สูงสุดต่อทุกชุมชนท้องถิ่น ที่เชื่อมั่นในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป ส่วนของเชาวลิต สิทธิฤทธิ์ (2546 : 20-21) ได้ระบุ

ว่า จุดหมายปลายทางของการจัดการท่องเที่ยวไม่ใช่เป้าหมายทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เป้าหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สุดท้ายจะต้องมุ่งไปสู่การที่ชุมชนมีศักยภาพในการฟื้นฟู ในการช่วยกันดูแลและมีวิธีการในการใช้ประโยชน์จากทุนชุมชนทั้ง 4 ทุน อันประกอบด้วย ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ในชุมชนให้ยั่งยืน และยืนนานจนถึงที่สุด โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ดังนี้

- 1) ยุทธศาสตร์การเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนท่องเที่ยวทั้งฐานของความรู้ ความสามารถ ฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคในชุมชน และที่สำคัญคือ ฐานความคิดที่มองการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือไปสู่เป้าหมาย โดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือ
- 2) ยุทธศาสตร์การขยายแนวคิด ประสบการณ์ของชุมชนต้นแบบ เพื่อมุ่งให้เกิดการเอาอย่างในโซนพื้นที่แต่ละโซน โดยมุ่งหวังให้เกิดเครือข่ายในโซนพื้นที่ที่มีคุณภาพในการช่วยกันดูแลทุนของชุมชนร่วมกัน
- 3) ยุทธศาสตร์การประสานการเรียนรู้ของแต่ละโซนพื้นที่ เพื่อสานพลังของกลุ่มคนที่มองการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการรักษาทุนทางสังคมของชุมชน และมุ่งหวังการทำงานเชิงรุก เพื่อสื่อสารกับสังคมภายนอก เพื่ออธิบายถึงสิ่งที่ชุมชนร่วมกระทำกันมา

นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาอุทยานและนันทนาการ (2545 : 39-48) ได้ระบุเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (community based ecotourism) จากการสัมภาษณ์ระดับนานาชาติ เรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการอนุรักษ์ป่าและการพัฒนาชุมชน” พ.ศ. 2540 ที่จังหวัดเชียงใหม่สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นการผสมผสานผืนผืนระหว่างการรักษาธรรมชาติกับการพัฒนาชุมชน โดยหลักการพื้นฐานประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นและชุมชนใกล้เคียงในการได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เน้นการใช้ผลิตภัณฑ์และบริการของท้องถิ่นเพื่อให้รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตกอยู่กับประเทศผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นเสมือนการเปิดโอกาสให้องค์กรชุมชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางแผนการท่องเที่ยว และสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับวางแผนงานการบริหารจัดการทรัพยากร และกระจายอำนาจตัดสินใจ โดยเน้นความสำคัญของการจัดการธรรมชาติแวดล้อมและการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของและมีการจัดการด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ รายได้ที่ได้รับจากการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวและการใช้รายได้เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ หรือโดยสรุปคือ การเกี่ยวข้องกันระหว่างการ

อนุรักษ์ ธุรกิจและการพัฒนาชุมชนว่า เป็นกิจการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชุมชนเป็นเจ้าของ และดำเนินการจัดการโดยชุมชน ซึ่งหมายถึงการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ทำให้เกิดรายได้แล้วนำรายได้ดังกล่าวไปเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสมาชิกชุมชนให้ดีขึ้น จากนิยามความหมาย สามารถสรุปหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนโดยแบ่งออกได้เป็น 3 มิติ

- 1) มิติทางด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งที่เป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ในการเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวมากกว่าการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ถ้าหากชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว ควรได้รับความเห็นชอบจากเจ้าของหรือผู้ดูแลรับผิดชอบทรัพยากรท่องเที่ยวเสียก่อน
- 2) มิติทางด้านชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้น จะต้องมาจากความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่ไม่ใช่ต้องการเพียงแค่ว่าเงินที่จะได้จากการท่องเที่ยว แต่เป็นความต้องการที่จะให้มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน ชุมชนต้องมีความพร้อมในการบริหารจัดการ มีแผนงานมาตรการที่นำไปสู่การปฏิบัติ คนในชุมชนมีทักษะในการจัดการการท่องเที่ยว รวมถึงมาตรการในการประเมินผล ป้องกันผลกระทบและกฎระเบียบที่ชุมชนให้การยอมรับโดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังสุดท้ายคือควรมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและคืนส่วนหนึ่งให้กับการดูแลแหล่งท่องเที่ยว
- 3) มิติทางการท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของตลาดการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวควรได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ธรรมชาติและวัฒนธรรมการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ดีเยี่ยมส่งผลต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวควรได้รับการบริการที่เหมาะสมมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2542) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์กับการท่องเที่ยว ซึ่งไม่จำกัดรูปแบบว่าจะเป็นการท่องเที่ยวแบบใด ขอบเขตของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องครอบคลุมทุกองค์ประกอบ ทุกส่วนของการท่องเที่ยวโดยเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งสู่ความยั่งยืน นั่นคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้มีนักท่องเที่ยวมาเยือนสม่ำเสมอทรัพยากรท่องเที่ยวรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ กิจกรรมการบริการมีกำไร ไม่มีผลกระทบต่อ

บททวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

นำชัย ทนุผล และคณะ(2545 : 135-136) จากงานถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการเกษตรและสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ยั่งยืนแก่เกษตรกร จังหวัดแพร่ พบว่าประชาชนชนบ้านแม่ลัว บ้านนาตองและบ้านห้วยฮ่อม ระบุการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก มีรายได้เสริมนอกเหนือจากอาชีพหลักด้านการเกษตรจากการให้บริการด้านการท่องเที่ยว เช่น รายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว ค่าบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ ค่าบริการด้านอาหาร ค่ายาพาหนะรับส่งนักท่องเที่ยว และการจำหน่ายของที่ระลึกจากท้องถิ่น... นอกจากนี้ยังพบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนช่วยอนุรักษ์รักษาประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น และยังมีส่วนช่วยในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยประชาชนส่วนใหญ่ระบุว่าวัฒนธรรมของท้องถิ่นงดงามและเป็นเอกลักษณ์ เมื่อเวลาผ่านไปทำให้พิธีกรรมหรือประเพณีที่สำคัญบางอย่างเริ่มเปลี่ยนแปลงและบางอย่างถูกละเลยเนื่องจากไม่มีผู้มาสืบทอดภูมิปัญญาหรือสิ่งที่ดั่งามจากคนเฒ่าคนแก่เอาไว้ แต่ปัจจุบันได้เห็นถึงความสำคัญที่จะรื้อฟื้นวัฒนธรรมที่ดั่งามให้กลับคืนมา (กรชกร ชินะวงศ์, 2545 : 13 ใน นำชัย ทนุผล และคณะ, 2545 : 135-136) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่ผ่านมามักจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ เช่น การใช้ป่าในกิจกรรมการท่องเที่ยว หมายความว่าป่าไม่ใช่นิเวศที่มีความเชื่อมโยงไม่ว่าจะเป็น ดิน น้ำ ป่าไม้ จะต้องพยายามทำความเข้าใจระบบนิเวศในท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช่ว่าให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพักผ่อนเฉยๆ แต่ต้องมาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของระบบนิเวศท้องถิ่น เป็นการทำความเข้าใจระบบนิเวศท้องถิ่น ระบบเกษตรพื้นบ้าน ซึ่งต้องถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวเข้าใจว่าทุกสิ่งมีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต

ผลของการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจและสังคม ของการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตาบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะสมาชิกกรรมที่เป็นฝ่ายจัดเตรียมอาหารรวมทั้งกลุ่มสมาชิกที่ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและกลุ่มที่ให้บริการที่พักแบบ Home stay ต่างพึงพอใจในผลประโยชน์ที่ได้รับเช่นกัน โดยส่วนใหญ่กล่าวว่า เงินค่าตอบแทนที่ได้รับทำให้บริการถึงแม้จะไม่มากนัก บางครั้งไม่คุ้มกับการที่ต้องหยุดงานในอาชีพประจำวัน หากแต่พวกตนพึงพอใจที่ได้มีโอกาสต้อนรับผู้มาเยือนหมู่บ้านของตน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้คนต่างถิ่นรวมทั้งได้รู้จักเพื่อนใหม่มากขึ้น ในขณะที่คณะกรรมการดำเนินงานของชมรมทุกคนกล่าวว่าพวกตนได้เรียนรู้และเพิ่มประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวมากขึ้น นักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มาใช้บริการทำให้พวกตนเพิ่มประสบการณ์ในการบริหารจัดการกลุ่มและการให้บริการมากขึ้น และทุกคนมั่นใจว่าจะสามารถดำเนินธุรกิจ

บริการการท่องเที่ยวด้วยกลุ่มของตนเองต่อไป...ผลการวิจัยและพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นนี้สามารถสรุปรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้วยเทคนิค AIC ว่าเป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนาที่เหมาะสมในการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาและทุกกิจกรรมและสร้างส่วนแบ่งที่เป็นธรรมแก่ชุมชน ซึ่งสามารถสร้างจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของ ในโครงการของประชาชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง การกระจายรายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยวให้เป็นธรรมและทั่วถึงโดยการจัดการแบบหมุนเวียน มีผลให้ประชาชนพึงพอใจ และร่วมปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนทั้งเพศหญิงเพศชายเพราะทุกคนถือว่าเป็นสินค้าขายได้และผลประโยชน์มาสู่ตน นอกจากนั้นการดำเนินงานโครงการพัฒนาบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้เป็นการสร้างพลังอำนาจให้แก่ชุมชนในการบริหารจัดการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเนื่องจากชุมชน เนื่องจากชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการค้นพบและอธิบายโลกสังคมของตน และมีโอกาสเรียนรู้และความเป็นไปได้ในกิจกรรมใหม่ๆ สำหรับตนเองและชุมชน ดังที่ Selemer(1991 : 206)ใน นำชัย หนูผล และคณะ(2543 : 177) ที่ระบุว่าการศึกษาที่ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทำงานกับนักพัฒนาเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนโดยเป็นกระบวนการตัดสินใจของประชาชนและเป็นการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยตัวประชาชนท้องถิ่นเอง ทำให้เกิดอำนาจและการควบคุมกิจกรรมระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนในโครงการ ลักษณะการวางแผนงานจะเป็นรูปแบบการวางแผนจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ซึ่งนับว่าเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่พึงปรารถนามากที่สุดนำชัย หนูผล และคณะ(2543 : 177)

นำชัย หนูผล(2540: 2-5) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ เครื่องมือที่จะใช้เพื่อพัฒนาชุมชนบ้านโป่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ผู้วิจัยเลือกใช้การท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ (agro-ecotourism) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจในธรรมชาติวัฒนธรรมการเกษตร อันเกิดจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติและวัฒนธรรมการเกษตรบนพื้นที่จริง ซึ่งจะยึดหลักแห่งการเคารพซึ่งศักดิ์ศรีของระบบนิเวศ และเอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น จากคำจำกัดความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบด้านพื้นที่ของการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศนั้น มีส่วนของภูมิปัญญาและผลงานด้านการเกษตรของชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องเพิ่มขึ้นอีกด้านหนึ่ง ซึ่งก็ยังมีผลให้เกิดการขยายผลการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ในด้านองค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ ทำให้เกิดมิติของความสัมพันธ์และการผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับประชาชนในชุมชนให้มากขึ้น อันเป็นการเพิ่มคุณค่าให้เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยวมากขึ้นกว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศธรรมดาอีกมิติหนึ่งด้วย และยังเป็นการปูพื้นฐานไปสู่การสร้าง

เครือข่ายของการเรียนรู้และการเกื้อกูล ระหว่างชุมชนกับปัจเจกบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรภายนอก ชุมชนอีกด้วย

การใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

การที่ชุมชนใดหรือแหล่งท่องเที่ยวใดมีความเหมาะสมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้หรือไม่ ควรใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการพัฒนา ตามที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2540 : 3/12-14) ได้ระบุไว้ดังนี้ คือ

1. ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาสภาพทรัพยากรที่มีความเหมาะสม มีลักษณะเฉพาะ และคงลักษณะพื้นถิ่น โดยเน้นความสำคัญของระบบนิเวศ (ecosystem) หรือ วัฒนธรรมพื้นที่ และความดึงดูดใจว่า มีมากน้อยเพียงใด เพื่อให้มีความสำคัญที่ต่าง ๆ กัน ในแต่ละปัจจัยดังนี้

1.1 ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว ศึกษาพิจารณาจากสภาพธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว หรือองค์ประกอบหลักภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาจาก

1.1.1 ความเป็นสภาพธรรมชาติดั้งเดิม

1.1.2 หรือเป็นสภาพที่ถูกดัดแปลง ตกแต่ง เป็นบางส่วน แต่ยังคงสภาพเดิมไว้เป็นหลัก

1.1.3 หรือเป็นแหล่งธรรมชาติที่สร้างขึ้นโดยการผสมผสาน จำลอง หรือตกแต่งใหม่ โดยไม่มีลักษณะที่เป็นระบบนิเวศที่ถูกต้อง

1.1.4 หรือไม่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพพื้นที่

1.1.5 หรือเป็นแหล่งที่สร้างเลียนแบบธรรมชาติ มีค่าต่อความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มากน้อยตามลำดับ

2. องค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ โดยศึกษาพิจารณา

2.1 ความสำคัญของระบบนิเวศ ความสมบูรณ์ ความหลากหลาย ลักษณะที่หายาก และความสัมพันธ์ที่เป็นระบบพื้นที่

2.2 ความโดดเด่นด้านกายภาพ คือ มีความโดดเด่นมาก (มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ชัดเจน มีความแปลก แตกต่างจากทั่วๆ ไป) หรือมีความโดดเด่นลดลงตามลำดับ

2.3 สภาพที่มีความสวยงามของธรรมชาติ (ทัศนียภาพและองค์ประกอบ) ว่ามีระดับของความงามมากเป็นที่ประทับใจของผู้พบเห็นอย่างไร โดยสรุปแล้ว มีความดึงดูดใจมากน้อยแค่ไหน ทั้งนี้รวมถึงความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมเชิงนิเวศว่า มีอย่างไร

2.4 องค์ประกอบทางด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม (ด้านนามธรรม ประวัติ ความเป็นมาที่สำคัญ ด้านวัตถุธรรม ด้านรูปแบบและกิจกรรม ที่มีลักษณะดั้งเดิมของวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ) ที่ผสมผสานหรือเพิ่มความดึงดูดใจมากน้อยเพียงไร

2. ศักยภาพของการจัดการ พิจารณาจากสภาพการจัดการในปัจจุบัน โดยการจัดการที่อยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีมากน้อยแค่ไหน การพิจารณาการจัดการนี้จะบ่งชี้ถึงโอกาสในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สูงขึ้นได้ ศักยภาพการจัดการประกอบด้วย

2.1 มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการที่สำคัญจะทำให้เกิด

2.1.1 การเรียนรู้ร่วมกัน

2.1.2 สร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว

2.1.3 โดยพิจารณาจากรูปแบบการจัดสื่อความหมาย กิจกรรมด้านการศึกษา (กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีลักษณะของการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว)

2.2 มีการจัดการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

2.2.1 มีมาตรการป้องกันและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม

2.2.2 มีการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากร พิจารณาจากการมีการรักษาและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยมีมาตรฐานการควบคุม ดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน

2.2.3 มีการนำรายได้บำรุงรักษาแหล่งทรัพยากรมากน้อยแค่ไหน

2.2.4 มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน

2.2.5 มีมาตรการควบคุมจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว

2.2.6 มีการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน

2.3 มีองค์กรในการจัดการที่ให้ความสำคัญของการร่วมมือกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมของชุมชน พิจารณาจาก

2.3.1 รูปแบบองค์กรในการจัดการ เน้นความเป็นองค์กรประชาชน หรือรัฐ และ/หรือ เอกชน

2.3.2 และระดับของการมีส่วนร่วมว่า ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการท่องเที่ยว

2.3.3 หรือให้ความเห็นในการท่องเที่ยว

2.3.4 หรือเพียงได้ประโยชน์จากการค้าและบริการ

2.4 การจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องการจัดการอย่างเป็นระบบ โดย

2.4.1 จัดทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวภายในขีดความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) ของพื้นที่โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อสิ่งแวดล้อม

2.4.2 จัดการด้านการตลาดอย่างยั่งยืน โดยให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวนที่เหมาะสม และรักษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและบริการ

2.4.3 จัดการด้านบริการ เช่น ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก และการสื่อสารประชาสัมพันธ์

2.4.4 การสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น

3. ความพร้อมของชุมชน พิจารณาจาก

3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ซึ่งมองได้จาก

3.1.1 การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้มีประชาชนในชุมชนเป็นเป้าหมายหลัก

3.1.2 มีการให้ความสำคัญกับชุมชน ในการเข้ามามีบทบาท ตัดสินใจ กำกับดูแล และควบคุมการท่องเที่ยวนั้น ๆ

3.1.3 สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี

3.2 ความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นและของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.2.1 มีความรัก ห่วงแหน มีความรู้สึกพึงพิงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท่องเที่ยว

3.2.2 มีการพัฒนาตนเองและกลุ่มเพื่อจัดการธุรกิจท่องเที่ยวด้วยตนเอง

3.2.3 มีความพยายามที่จะประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน เพื่อผลประโยชน์ของชุมชน ในกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.2.4 มีการตกลงกันได้ในการแบ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น

3.3 การมีส่วนร่วมของชุมชน ในทางปฏิบัติ

3.3.1 การให้ข้อมูลท้องถิ่น

3.3.2 การเตรียมการจัดการ

3.3.3 การวางแผน

3.3.4 การควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยว

3.3.5 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

3.3.6 การได้รับประโยชน์จากการบริหารจัดการ

3.3.7 การรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน

3.4 ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมในการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชน ว่า จะสามารถรองรับปริมาณนักท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการ และระดับของการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก โดยไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศ และประสิทธิภาพการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวควรได้รับจากการไปเยือน ซึ่งควรมีองค์ประกอบพื้นฐานดังนี้

3.4.1 ด้านชีวกายภาพ (biophysical carrying capacity)

3.4.2 ด้านจิตวิทยา (psychological carrying capacity)

3.4.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม (socio-cultural carrying capacity)

จากการศึกษาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า การใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนนั้น หลักเล็งไม่ได้ที่จะต้องมีการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Local participation) เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาเสมอ และการที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในกระบวนการพัฒนาชุมชนเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาได้นั้น ธุรกิจชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งที่จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นจริงขึ้นมาได้ (actualized) ในกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าว ฉะนั้น ในการศึกษาต่อไป การเข้าใจอย่างถ่องแท้ต่อแนวคิดของธุรกิจชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ในการเข้าใจบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในฐานะบทบาทของธุรกิจชุมชน

นอกจากนี้ยังได้นำคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย(ธันวาคม 2549)มาประยุกต์ในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามลาบรี ร่วมกับผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อวิเคราะห์ตนเองด้านศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนมลาบรี

ความสำคัญของมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นมรดกแห่งสังคม มีทั้งส่วนจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณีรูปแบบการดำรงชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ อาหารการกิน งานเทศกาล ประเพณี เป็นต้น นอกจากนี้วัฒนธรรมยังเป็นการส่งเสริมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ และภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นๆ อยู่รอด และเจริญสืบต่อไป และเป็นอยู่มาจนถึงปัจจุบัน และสามารถเจริญงอกงามต่อไป

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดดึงดูดสำคัญด้านการท่องเที่ยว แต่การเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือขาดการจัดการที่ดีทำให้คุณค่าทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นจนขาดความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของพื้นที่ และส่งผลกระทบทางลบต่อการท่องเที่ยวในที่สุด ดังนั้น การกำหนดกรอบหรือเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนสำหรับให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับมาตรฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทย และยังสามารถใช้เป็นสิ่งบ่งบอกให้นักท่องเที่ยวรับรู้ในคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว และมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่งหมายถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ทางการท่องเที่ยวด้วย รวมทั้งเป็นการเพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

นิยามของคำสำคัญ

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรมสินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น ตัวอย่างของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยในประเภทนี้ ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก งานแสดงของช้างจังหวัดสุรินทร์ งานร่มบ่อสร้าง ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่ง que แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction Standard) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มี องค์ประกอบ 3 ประการ คือ ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการ ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบจะมีหลักเกณฑ์และดัชนีชี้วัดในการพิจารณาความมีศักยภาพ ความมีประสิทธิภาพ และควมมีคุณภาพ เพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นด้วย

ดัชนี (Index) หมายถึง ปัจจัยหรือตัวแปรที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้กำหนดคุณลักษณะขององค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

ตัวชี้วัด (Indicator) หมายถึง ปัจจัยหรือตัวแปรที่กำหนดขึ้นเพื่อแสดงถึงคุณสมบัติของแต่ละดัชนีซึ่งตัวชี้วัดในการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีทั้งที่อยู่ในรูปของค่าเชิงคุณภาพหรือในรูปของค่าเชิงปริมาณ

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) **แหล่งความเป็นอยู่และวิถีชีวิต** แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ ผู้มาเยี่ยมชมสามารถสังเกตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชุมชนนั้น โดยตนเองมิได้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น ชุมชนของชนเผ่า ศูนย์วัฒนธรรม คุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การช่วยรักษาความหลากหลายของ

เชื้อชาติ คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่การได้รับความรู้ ทัศนคติ ความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชนเผ่าต่างๆ และภูมิปัญญาของชนเผ่า ตัวอย่างเช่น บ้านกะเหรี่ยงทิโพจิ จังหวัดตาก บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ คุผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2) แหล่งวัฒนธรรมประเพณี และหัตถกรรมพื้นเมือง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ ผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี และซื้อสินค้าของที่ระลึกจากผู้ประกอบการหัตถกรรม คุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การรักษาและมรดกความหลากหลายของวัฒนธรรม คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่ความพอใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี และการได้ซื้อสิ่งของที่ระลึกที่พอใจ ตัวอย่างเช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ จึงเป็นการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรีย์ศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคม และวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

กรอบแนวคิดและการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเข้าไปเยี่ยมชมในแหล่งท่องเที่ยวใดนั้น แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีความดึงดูดใจและความน่าสนใจอยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ ซึ่งศักยภาพในการดึงดูดใจสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยหลายปัจจัย ได้แก่ คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึงความปลอดภัย และความสามารถในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจแล้ว แหล่งท่องเที่ยวควรมีศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวด้วย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และการสนับสนุนทางด้านนโยบาย ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น

ซึ่งจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างไรก็ตาม การที่แหล่งท่องเที่ยวจะสามารถดำรงอยู่ได้นั้น การบริหารจัดการเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญ ทั้งในด้านการจัดการด้านการอนุรักษ์ การฟื้นฟูสภาพของแหล่งท่องเที่ยว การมีมาตรการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับตัวแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดการด้านการบริการและการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม นอกจากนี้ จากเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการรักษาวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวนั้น ทำให้การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวในครั้งนี้จึงให้ความสำคัญต่อการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก รวมทั้งการจัดการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นด้วย จากแนวคิดในการกำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น ทางคณะผู้ศึกษาจึงได้กำหนดองค์ประกอบพื้นฐานสำหรับประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ 3 ด้าน ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

หมายถึง การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจหรือมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสร้างความประทับใจและความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว เช่น มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตและภูมิปัญญา มีความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม และจากการที่วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมของมนุษย์ที่สั่งสมมาแต่อดีตและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น ความสามารถในการสืบทอดทางวัฒนธรรม ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ความผูกพันต่อท้องถิ่น และความเข้มแข็งในการรักษาวัฒนธรรม จึงมีความสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ ซึ่งเป็นจุดเสริมศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ อีกทั้งศักยภาพในทางกายภาพและการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัย และความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวด้วยสำหรับองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย 7 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ 2) ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี 3) ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม 4) ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์

ความรู้อย่างต่อเนื่อง 5) ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ 6) ความผูกพันต่อท้องถิ่น 7) ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์

2. ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ด้านนี้
ชี้วัด ได้แก่ 1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 2) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว 3) ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพในการรองรับด้านท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งวัฒนธรรมนั้นๆ ให้มีความสำคัญ มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น แหล่งวัฒนธรรมอาจมีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวสูง แต่มีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยว ทำให้ศักยภาพในการจัดการด้านการท่องเที่ยวลดลงไปด้วยสำหรับศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1. ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน
2. ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1) ด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว

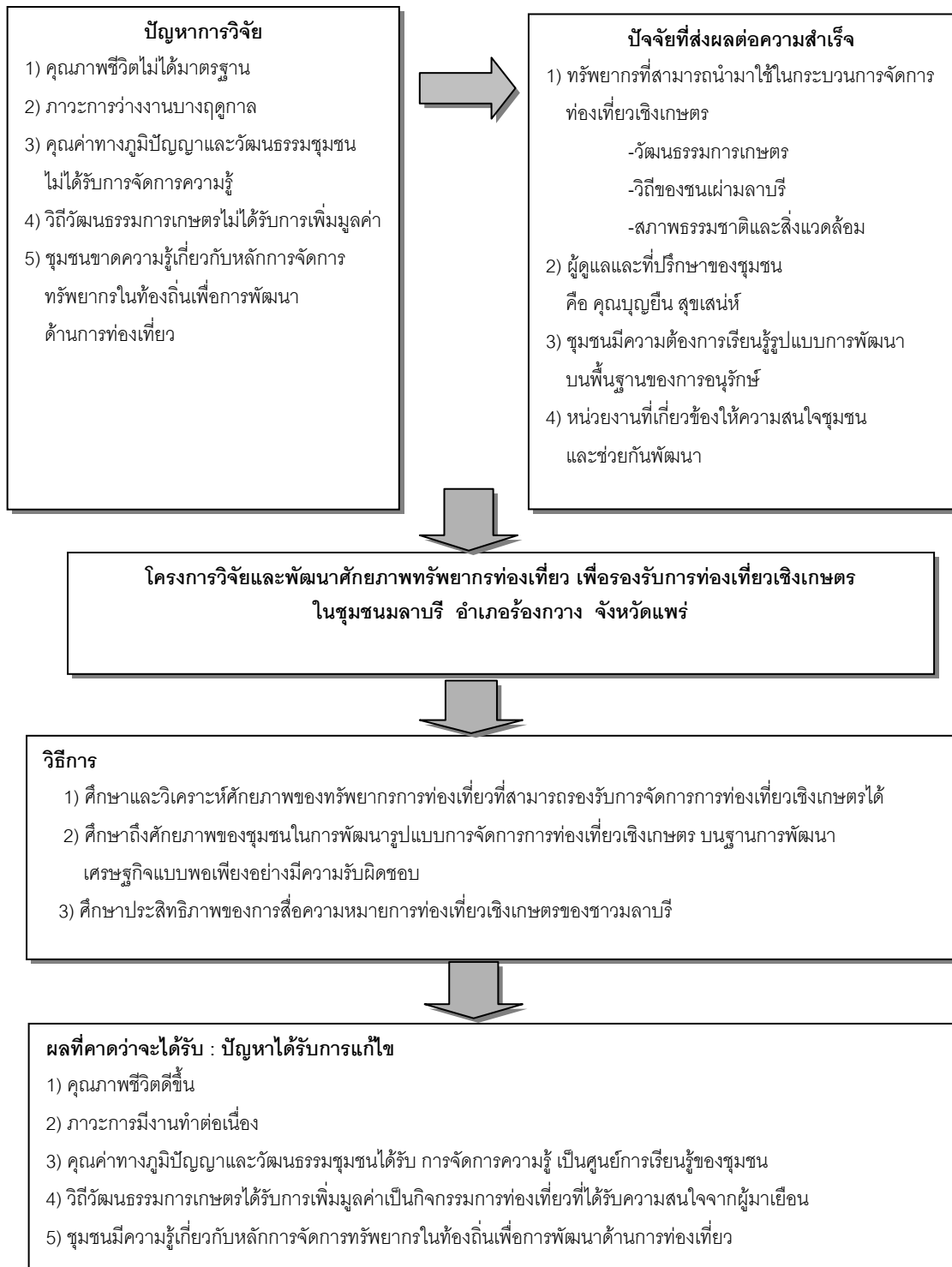
2) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของแหล่งวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

3) การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อไป

ประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่นเกณฑ์ประเมินด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มี 2 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
 - 1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว
 - 2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่
 - 3) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว
2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
 - 1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว
 - 2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
 - 3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก
 - 4) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
 - 5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

กรอบแนวความคิด

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิจัยและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนมลาบรี อำเภอวังยาง จังหวัดแพร่ (RESEARCH AND DEVELOPMENT POTENTIAL TOURISM RESOURCE FOR SUPPORTING AGRO-TOURISM IN MLABRI COMMUNITY RONGKWANG DISTRICT, PHRAE PROVINCE.) ได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ 3 ประเด็น ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 : เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

สถานที่ดำเนินการวิจัย : ชุมชนบ้านมลาบรี ตั้งอยู่ บ้านห้วยฮ่อมบน ตำบลบ้านเวียง อำเภอวังยาง จังหวัดแพร่ ห่างจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติประมาณ 40 กิโลเมตร ชนเผ่ามลาบรี(ตองเหลือง) มีประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรม พื้นที่ป่าธรรมชาติบางส่วนยังคงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว นอกเหนือจากความหลากหลายของวัฒนธรรมชนเผ่า

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

การสำรวจและกำหนดทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกษตรที่สำคัญที่มีศักยภาพสามารถรองรับการเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

- ติดต่อผู้นำหมู่บ้านและร่วมหาบุคคลในชุมชนที่ความรอบรู้เกี่ยวกับวิถีการเกษตร และเรื่องอื่นๆ ที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการจัดการท่องเที่ยวได้

- กำหนดใช้รูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research, PAR) โดยผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้านแสวงหา คัดเลือก ผู้อาวุโสในหมู่บ้านเป้าหมายจำนวน 10-15 คน โดยเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนเหล่านี้เป็นระยะเวลานาน

- ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องการวิถีการเกษตร เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการประยุกต์ใช้เกณฑ์การคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (สภาวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540 : 4/12) ซึ่งมีตัวชี้วัดการ

พิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการศึกษาศักยภาพเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพิจารณาภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยว รองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากสภาพทั่วไป ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โอกาสการจัดกิจกรรมเชิงนิเวศ เป็นต้น โดยมีระดับการให้คะแนน 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน 5 เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศค่อนข้างสมบูรณ์ มีลักษณะความเดิมแท้ กิจกรรมการท่องเที่ยวมีโอกาสเป็นกิจกรรมศึกษาและเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสูง

คะแนน 4 เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ที่มีการปรับปรุงแก้ไขสภาพของพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเพียงเล็กน้อย หรือเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมที่มีสภาพธรรมชาติในพื้นที่ชัดเจนและโดดเด่น

คะแนน 3 เป็นแหล่งธรรมชาติที่ปรับปรุง ดัดแปลง หรือตกแต่งที่ยังคงความเป็นสภาพธรรมชาติไว้เป็นส่วนใหญ่ อาจมีการแต่งเติมความเป็นธรรมชาตินอกแบบระบบนิเวศดั้งเดิม หรือเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่มีสภาพธรรมชาติ หรือมีการจัดสภาพทางธรรมชาติค่อนข้างดี

คะแนน 2 เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีการปรับปรุง ดัดแปลง ตกแต่ง แต่ไม่ได้รักษาลักษณะที่ถูกต้องของระบบนิเวศอย่างแท้จริง หรือเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่มีสภาพธรรมชาติตกแต่งเป็นบางส่วน

คะแนน 1 เป็นแหล่งธรรมชาติ หรือวัฒนธรรมที่มีสภาพธรรมชาติน้อยมาก ไม่ได้ให้ความสำคัญกับธรรมชาติ หรือเป็นการสร้างเลียนแบบที่ไม่เป็นจริง

ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากสภาพโดยทั่วไปในปัจจุบันใน 3 ปัจจัย

(ก) ระบบนิเวศภายในแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากความดั้งเดิมที่เป็นความเดิมแท้ ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพที่ปรากฏอยู่ภายในแหล่งท่องเที่ยวนั้น โดยมีคะแนน 5-1 จากมากที่สุด – น้อยที่สุด

(ข) ความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เป็นปัจจัยที่พิจารณาในด้านการมีส่วนร่วมกระตุ้นและดึงดูดใจ เช่น มีลักษณะเฉพาะ สวยงาม น่าสนใจ เป็นเอกลักษณ์ เป็นต้น ซึ่งมักสะท้อนถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว มีคะแนน 5-1

(ค) การมีองค์ประกอบท่องเที่ยวที่หลากหลาย ได้พิจารณาจากองค์ประกอบภายในแหล่งที่มีความหลากหลาย เช่น มีลักษณะทางวัฒนธรรม หรือมีโบราณสถานภายในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีลักษณะธรรมชาติที่สมบูรณ์ เหมาะต่อการท่องเที่ยวเสริมในแหล่งวัฒนธรรม เป็นต้น โดยมีคะแนนมาก – น้อย เป็น 5 – 1

นอกจากนี้ยังได้นำคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย(ธันวาคม 2549)มาประยุกต์ในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามลาบรี ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อวิเคราะห์ตนเองด้านศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนมลาบรี

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง(Population and Sampling Procedures)

ประชากร ประชากรที่เป็นขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านมลาบรี ตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่

การสุ่มตัวอย่าง (Sampling Procedures) คณะผู้วิจัยศึกษาประชากรเป้าหมายและแยกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็นสองกลุ่มตามขั้นตอนการสำรวจข้อมูล ซึ่งขั้นตอนการสำรวจข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยมีผู้ให้ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยจะเข้าพบผู้นำชุมชนเพื่อคัดเลือกผู้ที่มีองค์ความรู้จำนวนประมาณ 10 คน เพื่อพูดคุย ซักถามเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนในด้านต่างๆ ในภาพรวมของชุมชน

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยจะใช้หลักการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยใช้การสุ่มตามวิธี disproportional stratified random sampling คัดเลือกผู้แทน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย(The Research Instrument)

เครื่องมือเก็บข้อมูลใช้การสอบถาม สัมภาษณ์ พูดคุย และการสังเกตร่วมกัน โดยมีกระบวนการการคิดและเรียนรู้ร่วมกัน และการปฏิบัติอย่างจริงจัง (interactive learning through action) ซึ่งทุกฝ่ายต้องร่วมกันบนรากฐานของความรัก ความเมตตา โดยไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ซึ่งใช้เทคนิค AIC มาใช้ในการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ขั้นที่ 1 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน และทรัพยากรท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีการเกษตร โดยมีขั้นตอนรวบรวมข้อมูลดังนี้

- คณะผู้วิจัยนัดหมายผู้นำในหมู่บ้านและผู้อาวุโสที่เคยใช้ประโยชน์และคุ้นเคยกับธรรมชาติมาพูดคุย ชักถามเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนและทรัพยากรท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมการเกษตร ของชุมชนโดยเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล ซึ่งจะใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ในการรวบรวมข้อมูล

- นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เรียบเรียงเพื่อให้ได้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

ขั้นที่ 2 เพื่อให้เกิดการยืนยันในทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการเกษตรของชุมชน มีการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนของเทคนิค AIC ดังต่อไปนี้

(1) ขั้น A (appreciation) การทำให้ทุกคนยอมรับและชื่นชม มีวิธีการดังต่อไปนี้

(1.1) ร่วมประชุมทั้งหมดซึ่งเป็นกลุ่มแกนนำชุมชน ประมาณ 30 คน

(1.2) แบ่งแกนนำชุมชนดังกล่าวเป็นกลุ่มย่อย จำนวน 3 กลุ่ม พูดคุยเรื่องความภาคภูมิใจและปัญหาที่มีในชุมชนทุกด้าน ได้แก่ ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมการเกษตร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(1.3) สรุปและแยกแยะประเด็นที่แต่ละกลุ่มนำเสนอ สภาพปัญหาของชุมชน และวัฒนธรรมที่ผู้นำชุมชนร่วมกันค้นหา ว่าเป็นอย่างไร สามารถยืนยันหรือไม่ยืนยันเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน

(2) ขั้น I (influence) การระดมความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีวิธีการดังต่อไปนี้

(2.1) การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้

(2.2) การมีส่วนร่วมในการหาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว

(3) ขั้น C (control) นำวิธีการหรือทางเลือกที่ได้ มาวางแผนปฏิบัติการ ซึ่งมีวิธีการดังนี้ คือ ให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุมช่วยกันวางแผนพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวให้สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้

การทดสอบเครื่องมือ(Pre-testing of Instruments)

ข้อมูลสำหรับการวิจัยขั้นตอนเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล และการตีความของคณะผู้วิจัยเกี่ยวกับความเป็นจริงระดับต่าง ๆ กับ

ความคิดของผู้ให้ข้อมูลว่าสอดคล้องต้องกันหรือไม่ ซึ่งดำเนินการโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาต่าง ๆ ของข้อมูลด้านต่าง ๆ ดังนี้

- การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation)
 - การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation)
- นอกนั้นข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ประกอบการวิจัยและการตีความเรื่องราวต่าง ๆ จะต้องผ่านการตรวจสอบเป็นระยะๆ โดยผู้เกี่ยวข้องทุกขั้นตอน ตั้งแต่ต้นจนสุดท้ายของการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล(Data Collection)

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ 3 วิธีดังนี้คือ

- การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร
- การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสอบถามและสังเกตการณ์ ซึ่งหมายถึง การเฝ้าดูหรือศึกษาเหตุการณ์หรือเรื่องราวโดยละเอียด เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการ
- การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลควบคู่ไปกับการสังเกต ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น “มนุษย์” เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล นักวิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่การเก็บข้อมูลด้านข้อเท็จจริง (factual) ข้อมูลแสดงความคิดเห็นและเจตนา

การวิเคราะห์ข้อมูล(Analysis of Data)วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย ระบุคุณลักษณะเฉพาะของข้อความ หรือสาระอย่างมีระบบ เป็นสภาพวัตถุวิสัย และอิงกรอบแนวคิดทฤษฎี ซึ่งมีกระบวนการกิจกรรมดังนี้ คือ ขั้นต้นใช้ การลดทอนข้อมูล (data reduction) ซึ่งหมายถึงการเลือกเฟ้นหาจุดที่น่าสนใจทำให้เข้าใจง่าย สรุปย่อ ปรับข้อมูลดิบที่เก็บรวบรวมได้มา ลงรหัส ทดสอบแนวคิด รวมเป็นกลุ่ม แบ่งเป็นหมวดหมู่หรือเป็นส่วนๆ เขียนข้อสรุปชั่วคราว ทำให้เกิดความชัดเจนเป็นพวก เป็นประเภท เป็นรูปแบบ หาจุดที่น่าสนใจและปรับลดเพิ่มหาข้อมูลใหม่จนกระทั่งได้ผลสรุปและพิสูจน์บทสรุปที่น่าพอใจ ขั้นที่สองใช้ การแสดงข้อมูล (data display) ซึ่งเป็นขั้นตอนของการจัดการเลือกเฟ้นสรรหาตัวอย่างข้อมูลหรือสารสนเทศไม่ว่าจะเป็นการสรุปจากรายงานการสังเกต คำพูดจากการสัมภาษณ์ หรือการกระทำของผู้ให้ข้อมูล นำมาเป็นหลักฐานของข้อสรุปชั่วคราวเสนอไว้ เพื่อแสดงให้เห็นและก่อให้เกิดความเข้าใจว่า อะไรเกิดขึ้น ทำไม อย่างไร อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป และขั้นสุดท้ายใช้ การสร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป (conclusion and verification) เป็นการสังเคราะห์ข้อสรุปย่อยๆ ในช่วง

แรกๆ เข้าด้วยกันเป็นบทสรุป และตรวจสอบยืนยันเป็นสรุปการวิจัยในช่วงสุดท้าย การพัฒนาข้อสรุปย่อยๆ ไปสู่ข้อสรุปใหญ่ๆ เรื่อยๆ ขึ้นไปนี้เป็นก้าวของการพัฒนาทฤษฎีจากสภาพเฉพาะไปสู่ข้อสรุปทั่วไป ซึ่งเป็นกระบวนการประมวลความคิดอันเกิดจากข้อมูลรูปธรรมสนามไปสู่รูปแบบที่เป็นนามธรรมที่เป็นทฤษฎีตามวิธีการแบบอุปนัย และเพื่อให้บทสรุปมีความน่าเชื่อถือนักวิจัยจะตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง ในขณะที่เขียนรายงานกับข้อมูลสนามเพื่อยืนยันผลสรุปวิจัย ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า การนำผลสรุปวิจัยตรวจสอบความถูกต้องกับผู้ใช้ข้อมูลตรวจสอบความแตกต่าง / คล้ายคลึงของความคิดคนใน(emic) กับคนนอก(etic)

คณะผู้วิจัยจัดทำบันทึกการแสดงกระบวนการวิเคราะห์ เพื่อแสดงประสิทธิภาพการเรียนรู้ และเพื่อการตรวจสอบ(auditing) กระบวนการวิเคราะห์ว่า นักวิจัยได้ข้อมูลมาอย่างไร วิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร ด้วยเหตุนี้ รวมทั้งวิธีการสรุปผลการวิจัยว่าทำอย่างไร ฯลฯ เพื่อให้ นักวิจัยอื่น ๆ สามารถเรียนรู้และนำไปทำซ้ำได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 : เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการ

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง
อย่างมีความรับผิดชอบ

สถานที่ดำเนินการวิจัย : ชุมชนบ้านมลาบรี ตั้งอยู่ บ้านห้วยฮ่อมบน ตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างมีความรับผิดชอบ

ร่วมวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างมีความรับผิดชอบ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

- ติดต่อผู้นำหมู่บ้านและร่วมหาบุคคลในชุมชนที่ความรอบรู้เกี่ยวกับวิถีการเกษตร และอำนาจในการตัดสินใจแทนชุมชนได้

- กำหนดใช้รูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research, PAR) โดยผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้านแสวงหา คัดเลือก ผู้แทนในชุมชนเป้าหมายจำนวน 30 คน โดยเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนเหล่านี้เป็นระยะเวลานาน

- ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพความพร้อมของตนเองและชุมชน เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการประยุกต์ใช้เกณฑ์การคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (สภาวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540 : 4/12) ซึ่งมีตัวชี้วัดการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการศึกษาศักยภาพเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว-เที่ยวดังต่อไปนี้

ศักยภาพของการจัดการ พิจารณาจากสภาพการจัดการในปัจจุบัน โดยการจัดการที่อยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีมากน้อยแค่ไหน การพิจารณาการจัดการนี้ จะบ่งชี้ถึงโอกาสในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สูงขึ้นได้ ศักยภาพการจัดการประกอบด้วย

1. มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการที่สำคัญจะทำให้เกิด
- 2 มีการจัดการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
3. มีองค์กรในการจัดการที่ให้ความสำคัญของการร่วมมือกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมของชุมชน
4. การจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องการจัดการอย่างเป็นระบบ

ความพร้อมของชุมชน พิจารณาจาก

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ซึ่งมองได้จาก
2. ความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นและของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. การมีส่วนร่วมของชุมชน ในทางปฏิบัติ
4. ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมในการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชน ว่า จะสามารถรองรับ ปริมาณนักท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการ และระดับของการพัฒนาสิ่งแวดล้อมความสะอาด โดยไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศ และประสิทธิภาพการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวควรได้รับจากการไปเยือน ซึ่งควรมีองค์ประกอบพื้นฐานดังนี้

4.1 ด้านชีวกายภาพ (biophysical carrying capacity)

4.2 ด้านจิตวิทยา (psychological carrying capacity)

4.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม (socio-cultural carrying capacity)

ศึกษาความต้องการและศักยภาพของชาวบ้าน ในการบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตรเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (participatory action research) ซึ่งจำเป็นต้องใช้วิธีสอบถาม สัมภาษณ์ พูดคุย และการสังเกต ร่วมกัน ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามขั้นตอนของการสำรวจ

ข้อมูล ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการยืนยัน ความสอดคล้อง และเกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมค้นหาปัญหา และแสวงหาวิธีการแก้ปัญหา อันจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินการร่วมกัน สำหรับขั้นตอนการสำรวจวิจัย จะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยมีผู้ให้ข้อมูลดังนี้ คือ

ขั้นที่หนึ่ง พบผู้นำ (key informants) ในชุมชน เพื่อแสวงหาผู้แทนที่มีอำนาจตัดสินใจแทนชุมชน และผู้ที่ประชาชนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ และอาศัยอยู่ในชุมชนเหล่านั้นมานาน จำนวนประมาณ 10 คน จากนั้นผู้วิจัยจะเข้าพบ พูดคุย เพื่อซักถามเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างมีความรับผิดชอบ

ขั้นที่สอง ผู้วิจัยจะขอความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้าน เพื่อเรียกประชุมแกนนำของประชาชน (key persons) ในหมู่บ้าน ซึ่งสามารถเป็นตัวแทนของคนทุกกลุ่มในชุมชนได้ประมาณ 30คน โดยใช้หลักการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) จากนั้นผู้วิจัยใช้กระบวนการกลุ่มโดยใช้เทคนิค AIC ในการดำเนินการกระบวนการกลุ่ม ให้เกิดแนวคิดร่วมกัน ในการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน ที่ผู้อาวุโสในหมู่บ้านร่วมกันค้นหาในขั้นตอนแรก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการยืนยันในทรัพยากรและวัฒนธรรมชุมชนดังกล่าวร่วมกัน รวมทั้งการควบคุมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เพื่อให้วัฒนธรรมชุมชนเหล่านั้นเป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง(Population and Sampling Procedures)

ประชากร ประชากรที่เป็นขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านมลาบรี ตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่

การสุ่มตัวอย่าง (Sampling Procedures) คณะผู้วิจัยศึกษาประชากรเป้าหมาย และแยกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็นสองกลุ่มตามขั้นตอนการสำรวจข้อมูล ซึ่งขั้นตอนการสำรวจข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยมีผู้ให้ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยจะเข้าพบผู้นำชุมชนเพื่อคัดเลือกผู้ที่มีองค์ความรู้จำนวนประมาณ 10 คน เพื่อพูดคุย ซักถามเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนในด้านต่างๆ ในภาพรวมของชุมชน

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยจะใช้หลักการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยใช้การสุ่มตามวิธี disproportional stratified random sampling คัดเลือกผู้แทน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย(The Research Instrument)

วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสอบถาม สัมภาษณ์ พูดคุย และการสังเกตร่วมกัน โดยมีกระบวนการการคิดและเรียนรู้ร่วมกัน และการปฏิบัติอย่างจริงจัง (interactive learning through action) ซึ่งทุกฝ่ายต้องร่วมกันบนรากฐานของความรัก ความเมตตา โดยไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ซึ่งใช้เทคนิค AIC มาใช้ในการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ขั้นที่ 1 รวบรวมข้อมูลศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างมีความรับผิดชอบ โดยมีขั้นตอนรวบรวมข้อมูลดังนี้

- คณะผู้วิจัยนัดหมายผู้นำในหมู่บ้านและผู้อาวุโสที่เคยใช้ประโยชน์และคุ้นเคยกับธรรมชาติมาพูดคุย ชักถามพูดคุยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างมีความรับผิดชอบ โดยเก็บข้อมูลเป็นกลุ่ม

- นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เรียบเรียงเพื่อให้ได้ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างมีความรับผิดชอบ และโอกาสความเป็นไปได้ของการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับชุมชน

ขั้นที่ 2 เพื่อให้เกิดการยืนยันในการมีความพร้อมต่อการรองรับการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม โดย มีการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนของเทคนิค AIC ดังต่อไปนี้

- (1) ขั้น A (appreciation) การทำให้ทุกคนยอมรับและชื่นชม มีวิธีการดังต่อไปนี้
 - (1.1) ให้ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดซึ่งเป็นกลุ่มแกนนำชุมชน ประมาณ 30 คน พร้อมกับแจ้งถึงวัตถุประสงค์ที่เข้ามาจัดการประชุม
 - (1.2) แบ่งแกนนำชุมชนดังกล่าวเป็นกลุ่มย่อย จำนวน 3 กลุ่ม ปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการยืนยันการนำการท่องเที่ยวเข้ามาพัฒนาชุมชน
 - (1.3) สรุปและแยกแยะประเด็น และการยืนยัน ยอมรับให้มีการพัฒนาโดยใช้การท่องเที่ยว

(2) ขั้น I (influence) การระดมความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีวิธีการดังต่อไปนี้

(2.1) พิจารณาแนวทางการพัฒนาชุมชนด้วยการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และความเข้าใจ

(2.2) พัฒนาโดยการอบรมรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดจากการมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับชุมชน

(3) ขั้น C (control) นำวิธีการหรือทางเลือกที่ได้ มาวางแผนปฏิบัติการ ซึ่งมีวิธีการดังนี้ คือ ให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุมช่วยกันวางแผนในการจัดตั้งเป็นองค์กรหรือชมรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้

การทดสอบเครื่องมือ(Pre-testing of Instruments)

ข้อมูลสำหรับการวิจัยขั้นตอนเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล และการตีความของคณะผู้วิจัยเกี่ยวกับความเป็นจริงระดับต่าง ๆ กับความคิดของผู้ให้ข้อมูลว่าสอดคล้องต้องกันหรือไม่ ซึ่งดำเนินการโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาต่าง ๆ ของข้อมูลด้านต่าง ๆ ดังนี้

- การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation)
- การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation)

นอกนั้นข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ประกอบการวิจัยและการตีความเรื่องราวต่าง ๆ จะต้องผ่านการตรวจสอบเป็นระยะๆ โดยผู้เกี่ยวข้องทุกขั้นตอน ตั้งแต่ต้นจนสุดท้ายของการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล(Data Collection)

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ 3 วิธีดังนี้คือ

- การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการบันทึกและสังเกตการณ์ ซึ่งหมายถึง การเฝ้าดูหรือศึกษาเหตุการณ์หรือเรื่องราวโดยละเอียด เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการ

- การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลควบคู่ไปกับการสังเกต ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น “มนุษย์” เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล นักวิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่การเก็บข้อมูลด้านข้อเท็จจริง (factual) ข้อมูลแสดงความคิดเห็นและเจตนา

การวิเคราะห์ข้อมูล(Analysis of Data)

วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย ระบุคุณลักษณะเฉพาะของข้อความหรือสารอย่างมีระบบ เป็นสภาพวัตถุวิสัย และอิงกรอบแนวคิดทฤษฎี ซึ่งมีกระบวนการกิจกรรมดังนี้ คือ ขั้นต้นใช้ การลดทอนข้อมูล (data reduction) ซึ่งหมายถึงการเลือกเฟ้นหาจุดที่น่าสนใจทำให้เข้าใจง่าย สรุปย่อ ปรับข้อมูลดิบที่เก็บรวบรวมได้มา ลงรหัส ทดสอบแนวคิด รวมเป็นกลุ่ม แบ่งเป็นหมวดหมู่หรือเป็นส่วนๆ เขียนข้อสรุปชั่วคราว ทำให้เกิดความชัดเจนเป็นพวก เป็นประเภท เป็นรูปแบบ หาจุดที่น่าสนใจและปรับลดเพิ่มหาข้อมูลใหม่จนกระทั่งได้ผลสรุปและพิสูจน์บทสรุปที่น่าพอใจ ขั้นที่สองใช้ การแสดงข้อมูล (data display) ซึ่งเป็นขั้นตอนของการจัดการเลือกเฟ้นสรรหาตัวอย่างข้อมูลหรือสารสนเทศไม่ว่าจะเป็นการสรุปจากรายงานการสังเกต คำพูดจากการสัมภาษณ์ หรือการกระทำของผู้ให้ข้อมูล นำมาเป็นหลักฐานของข้อสรุปชั่วคราวเสนอไว้เพื่อแสดงให้เห็นและก่อให้เกิดความเข้าใจว่า อะไรเกิดขึ้น ทำไม อย่างไร อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป และขั้นสุดท้ายใช้ การสร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป (conclusion and verification) เป็นการสังเคราะห์ข้อสรุปย่อยๆ ในช่วงแรกๆ เข้าด้วยกันเป็นบทสรุป และตรวจสอบยืนยันเป็นผลสรุปการวิจัยในช่วงสุดท้าย การพัฒนาข้อสรุปย่อยๆ ไปสู่ข้อสรุปใหญ่ๆ เรื่อยๆ ขึ้นไปนี้ เป็นก้าวของการพัฒนาทฤษฎีจากสภาพเฉพาะไปสู่ข้อสรุปทั่วไป (generalized) เป็นกระบวนการการประมวลความคิดอันเกิดจากข้อมูลรูปธรรมสนาม ไปสู่รูปแบบที่เป็นนามธรรมที่เป็นทฤษฎี (grounded theory) ตามวิธีการแบบอุปนัย (induction) และเพื่อให้บทสรุปมีความน่าเชื่อถือ นักวิจัยจะตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง ในขณะที่เขียนรายงานกับข้อมูลสนามเพื่อยืนยันผลสรุปวิจัย ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า การนำผลสรุปวิจัยตรวจสอบความถูกต้องกับผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความแตกต่าง / คล้ายคลึงของความคิดคนใน (emic) กับคนนอก (etic)

คณะผู้วิจัยจัดทำบันทึกการแสดงกระบวนการวิเคราะห์ เพื่อแสดงประสิทธิภาพการเรียนรู้ และเพื่อการตรวจสอบ(auditing) กระบวนการวิเคราะห์ว่า นักวิจัยได้ข้อมูลมาอย่างไร วิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร ด้วยเหตุนี้ รวมทั้งวิธีการสรุปผลการวิจัยว่าทำอย่างไร ฯลฯ เพื่อให้ นักวิจัยอื่น ๆ สามารถเรียนรู้และนำไปทำซ้ำได้

วัตถุประสงค์ที่ 3 : เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพของการสื่อความหมายการท่องเที่ยว เชิงเกษตรของชาวมลาบรี

สถานที่ดำเนินการวิจัย : ชุมชนบ้านมลาบรี ตั้งอยู่ บ้านห้วยฮ่อมบน ตำบล
บ้านเวียง อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพของการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชาวมลาบรี โดยการร่วมวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการประสิทธิภาพของการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชาวมลาบรี โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

- ติดต่อผู้นำหมู่บ้านและร่วมหาบุคคลในชุมชนที่ความรอบรู้เกี่ยวกับวิถีการเกษตร และเป็นผู้รอบรู้เกี่ยวกับการเกษตรเป็นอย่างดีและรอบรู้เรื่องอื่นๆ

- กำหนดใช้รูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research, PAR) โดยผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้านแสวงหา คัดเลือก ผู้แทนในชุมชนเป้าหมายจำนวน 20 คน โดยเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนเหล่านี้เป็นระยะเวลานาน

- ร่วมกันแสดงองค์ความรู้ของแต่ละคน เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการสื่อความหมายและรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากองค์ความรู้ของแต่ละคน รวบรวมเป็นองค์ความรู้ของชุมชน โดยแยกเป็นเรื่องต่างๆ ได้แก่ อาชีพ การเกษตร งานหัตถกรรม วัฒนธรรม การปกครองท้องถิ่น ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สามารถนำมาถ่ายทอดสู่นักท่องเที่ยวได้

- พัฒนาการเป็นนักสื่อความหมาย โดยการพิจารณาร่วมกันในการคัดเลือกผู้แทนจากชุมชนที่เหมาะสม และมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และมีความกล้าแสดงออกอย่างมีความภาคภูมิใจในสิ่งดีงามของชุมชน

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง(Population and Sampling Procedures)

ประชากร ประชากรที่เป็นขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านมลาบรี ตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่

การสุ่มตัวอย่าง (Sampling Procedures) สุ่มบุคคลที่มีองค์ความรู้และมีโอกาสเป็นสื่อความหมาย สามารถอธิบายเรื่องราวทุกเรื่องของชุมชน โดยเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับการเกษตรได้ ประมาณ 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย(The Research Instrument)

วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสอบถาม สัมภาษณ์ พูดคุย และการสังเกตร่วมกัน โดยมีกระบวนการการคิดและเรียนรู้ร่วมกัน และการปฏิบัติอย่างจริงจัง (interactive learning through action) เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชาวมลปรี ซึ่งใช้เทคนิค AIC มาใช้ในการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ขั้นที่ 1 รวบรวมข้อมูลบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชาวมลปรี โดยมีขั้นตอนรวบรวมข้อมูลดังนี้

- นัดหมายผู้นำในหมู่บ้านและผู้ที่มีองค์ความรู้และความสามารถที่เคยใช้ประโยชน์ในการอธิบายเรื่องราวต่างๆ ได้

- มีส่วนร่วมในการอธิบายเรื่องราวของชุมชน โดยกระบวนการกลุ่ม

ขั้นที่ 2 เพื่อให้เกิดการยืนยันในการมีความพร้อมและประสิทธิภาพของการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม โดย มีการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนของเทคนิค AIC ดังต่อไปนี้

(1) ขั้น A (appreciation) การทำให้ทุกคนยอมรับและชื่นชม มีวิธีการดังต่อไปนี้

(1.1) ให้ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดซึ่งเป็นกลุ่มแกนนำชุมชน ประมาณ 20 คน พร้อมกับแจ้งถึงวัตถุประสงค์ที่เข้ามาจัดการประชุม

(1.2) ร่วมกันเสนอข้อมูลของตนเองต่อที่ประชุม

(1.3) สรุปและแยกแยะประเด็นของข้อมูลที่ได้ และสรุปร่วมกัน

(2) ขั้น I (influence) การระดมความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีวิธีการดังต่อไปนี้

(2.1) พิจารณาแนวทางการพัฒนาการเป็นนักสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และความเข้าใจ

(2.2) พัฒนาโดยการอบรมรูปแบบการนำเสนอให้สอดคล้องกับชุมชน

(3) ขั้น C (control) นำวิธีการหรือทางเลือกที่ได้ มาวางแผนปฏิบัติการ ซึ่งมีวิธีการดังนี้ คือ ให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุมช่วยกันวางแผนในการจัดตั้งเป็นองค์กรหรือชมรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้

การทดสอบเครื่องมือ(Pre-testing of Instruments)

ข้อมูลสำหรับการวิจัยขั้นตอนเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล และการตีความของคณะผู้วิจัยเกี่ยวกับความเป็นจริงระดับต่าง ๆ กับ

ความคิดของผู้ให้ข้อมูลว่าสอดคล้องต้องกันหรือไม่ ซึ่งดำเนินการโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาต่าง ๆ ของข้อมูลด้านต่าง ๆ ดังนี้

- การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation)
 - การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation)
- นอกจากนั้นข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ประกอบการวิจัยและการตีความเรื่องราวต่าง ๆ จะต้องผ่านการตรวจสอบเป็นระยะๆ โดยผู้เกี่ยวข้องทุกขั้นตอน ตั้งแต่ต้นจนสุดท้ายของการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล(Data Collection)

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ 3 วิธีดังนี้คือ

- การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการบันทึกและสังเกตการณ์ ซึ่งหมายถึง การเฝ้าดูหรือศึกษาเหตุการณ์หรือเรื่องราวโดยละเอียด เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการ
- การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลควบคู่ไปกับการสังเกต ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น “มนุษย์” เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล นักวิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่การเก็บข้อมูลด้านข้อเท็จจริง (factual) ข้อมูลแสดงความคิดเห็นและเจตนา

การวิเคราะห์ข้อมูล(Analysis of Data)

การวิเคราะห์ข้อมูล(Analysis of Data)วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย ระบุคุณลักษณะเฉพาะของข้อความ หรือสาระอย่างมีระบบ เป็นสภาพวัตถุวิสัย และอิงกรอบแนวคิดทฤษฎี ซึ่งมีกระบวนการกิจกรรมดังนี้ คือ ขั้นต้นใช้ การลดทอนข้อมูล (data reduction) ซึ่งหมายถึงการเลือกเฟ้นหาจุดที่น่าสนใจทำให้เข้าใจง่าย สรุปย่อ ปรับข้อมูลดิบที่เก็บรวบรวมได้มา ลงรหัส ทดสอบแนวคิด รวมเป็นกลุ่ม แบ่งเป็นหมวดหมู่หรือเป็นส่วนๆ เขียนข้อสรุปชั่วคราว ทำให้เกิดความชัดเจนเป็นพวก เป็นประเภท เป็นรูปแบบ หาจุดที่น่าสนใจและปรับลดเพิ่มหาข้อมูลใหม่จนกระทั่งได้ผลสรุปและพิสูจน์บทสรุปที่น่าพอใจ ขั้นที่สองใช้ การแสดงข้อมูล (data display) ซึ่งเป็นขั้นตอนของการจัดการเลือกเฟ้นสรรหาตัวอย่างข้อมูลหรือสารสนเทศไม่ว่าจะเป็นการสรุปจากรายงานการสังเกต คำพูดจากการสัมภาษณ์ หรือการกระทำของผู้ให้ข้อมูลนำมาเป็นหลักฐานของข้อสรุปชั่วคราวเสนอไว้ เพื่อแสดงให้เห็นและก่อให้เกิดความเข้าใจว่า อะไรเกิดขึ้น ทำไม อย่างไร อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป และขั้นสุดท้ายใช้ การสร้าง

ข้อสรุปและยืนยันผลสรุป (conclusion and verification) เป็นการสังเคราะห์ข้อสรุปย่อยๆ ในช่วงแรกๆ เข้าด้วยกันเป็นบทสรุป และตรวจสอบยืนยันเป็นสรุปการวิจัยในช่วงสุดท้าย การพัฒนาข้อสรุปย่อยๆ ไปสู่ข้อสรุปใหญ่ๆ เรื่อยๆ ขึ้นไปนี้เป็นก้าวของการพัฒนาทฤษฎีจากสภาพเฉพาะไปสู่ข้อสรุปทั่วไป ซึ่งเป็นกระบวนการประมวลความคิดอันเกิดจากข้อมูลรูปธรรมสนามไปสู่รูปแบบที่เป็นนามธรรมที่เป็นทฤษฎีตามวิธีการแบบอุปนัย และเพื่อให้บทสรุปมีความน่าเชื่อถือนักวิจัยจะตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง ในขณะที่เขียนรายงานกับข้อมูลสนามเพื่อยืนยันผลสรุปวิจัย ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า การนำผลสรุปวิจัยตรวจสอบความถูกต้องกับผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความแตกต่าง / คล้ายคลึงของความคิดคนใน(emic) กับคนนอก(etic)

คณะผู้วิจัยจัดทำบันทึกการแสดงกระบวนการวิเคราะห์ เพื่อแสดงประสิทธิภาพเรียนรู้ และเพื่อการตรวจสอบ(auditing) กระบวนการวิเคราะห์ว่า นักวิจัยได้ข้อมูลมาอย่างไร วิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร ด้วยเหตุนี้ รวมทั้งวิธีการสรุปผลการวิจัยว่าทำอย่างไร ฯลฯ เพื่อให้ นักวิจัยอื่น ๆ สามารถเรียนรู้และนำไปทำซ้ำได้

คณะผู้วิจัยจัดทำบันทึกการแสดงกระบวนการวิเคราะห์ เพื่อแสดงประสิทธิภาพเรียนรู้ และเพื่อการตรวจสอบ(auditing) กระบวนการวิเคราะห์ว่า นักวิจัยได้ข้อมูลมาอย่างไร วิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร ด้วยเหตุนี้ รวมทั้งวิธีการสรุปผลการวิจัยว่าทำอย่างไร ฯลฯ เพื่อให้ นักวิจัยอื่น ๆ สามารถเรียนรู้และนำไปทำซ้ำได้

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การวิจัยและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในชุมชนมลาบรี อำเภอวังทอง จังหวัดแพร่ (RESEARCH AND DEVELOPMENT POTENTIAL TOURISM RESOURCE FOR SUPPORTING AGRO-TOURISM IN MLABRI COMMUNITY RONGKWANG DISTRICT, PHRAE PROVINCE.) โดยกำหนดให้รูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research, PAR) และเทคนิคการจัดประชุมแบบ เทคนิค AIC ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการจัดการเกษตร เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกัน ซึ่งการวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ได้แก่

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 : เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างมีความรับผิดชอบ

วัตถุประสงค์ที่ 3 : เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพของการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชาวมลาบรี

จากการวิจัยที่กำหนดตามวิธีดำเนินการวิจัย ปรากฏผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 : เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

คณะผู้วิจัยได้ติดต่อคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ ผู้นำ และบุคคลของชุมชนมลาบรี ความรอบรู้เกี่ยวกับวิถีการเกษตร และเรื่องอื่นๆ ที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการจัดการท่องเที่ยวได้ ซึ่งกำหนดให้รูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research, PAR) โดยผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้านแสวงหา คัดเลือก ผู้อาสาในหมู่บ้านเป้าหมายจำนวน 10-15 คน โดยเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนเหล่านี้เป็นระยะเวลานาน และใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลใช้การสอบถาม สัมภาษณ์ พูดคุย และการสังเกตร่วมกัน โดยมีกระบวนการการคิดและเรียน

รู้ร่วมกัน และการปฏิบัติอย่างจริงจัง (interactive learning through action) ซึ่งทุกฝ่ายต้องร่วมกันบนรากฐานของความรัก ความเมตตา โดยไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ซึ่งใช้เทคนิค AIC มาใช้ในการรวบรวมข้อมูลและสรุปผลได้ดังนี้

ข้อมูลด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตมลาบรี

ประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามลาบรี

คุณบุญยืน สุขเสน่ห์ นายวีระ ศรีชาวป่า และนางสาวพิน ศรีชาวป่า และได้กล่าวถึงความเป็นมาของ ชนเผ่ามละ “Mla” หรือที่คนอื่นเข้าใจในชื่อเผ่าตองเหลือง หรือชาวมลาบรี เขียนเป็นภาษาอังกฤษว่า “Mlabri” คำว่า “มลาบรี” มาจากคำว่า “มละ” แปลว่า “คน” เป็นคำที่ชนเผ่านี้ใช้เรียกชนเผ่าของตนเอง และจะใช้เรียกชนเผ่าอื่นๆ หรือ ชนชาติอื่นว่า “กั้ว” ส่วนคำว่า “บรี” นั้นหมายถึง “ป่า” ซึ่งเป็นคำที่เพิ่มเติม และได้คำใหม่ว่า “มลาบรี” (Mlabri) หมายถึง “คนป่า” แต่สำหรับประชาชนชาวมลาบรี อยากให้คนอื่นเรียกว่า “ชนเผ่ามละ” ซึ่งหมายถึง “คน” พวกเขามีที่อยู่อาศัยและการดำเนินชีวิตหาของป่า พืชผัก ผลไม้ และล่าเนื้อสัตว์ในพื้นที่ป่าไม้ โดยการสร้างที่พักจากวัสดุธรรมชาติที่หาง่าย เช่น ใบตอง และใบไม้ชนิดอื่นๆ จะมีการเคลื่อนย้ายครอบครัวไปที่อื่นก็ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็น เช่น โรคภัยไข้เจ็บ แหล่งหาอาหารหมด หรือภัยธรรมชาติ ซึ่งระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่นั้นเป็นเวลาหลายวัน ซึ่งทำให้ที่พักที่สร้างจากวัสดุธรรมชาติเปลี่ยนสีจากสีเขียวเป็นสีเหลือง ประกอบกับการดำเนินชีวิตร่วมกับธรรมชาติจะต้องมีวิถีชีวิตที่พอรู้เท่าทันธรรมชาติ จนทำให้ชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นหรือชาวบ้านที่หาของป่าไม่ค่อยได้พบเห็น หรือเห็นแต่สภาพที่พักที่เป็นใบไม้แห้งสีเหลือง ซึ่งประเด็นนี้ทำให้ผู้คนภายนอกตั้งชื่อพวกเขาใหม่ว่า “ผีตองเหลือง” ซึ่งคำนี้เป็นคำที่พวกเขาไม่ชอบเพราะพวกเขาไม่ใช่ผี แต่เป็นคนที่อาศัยพื้นที่ธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิตร่วมกับป่าไม้และสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ ครอบครัวของมลาบรีมีผู้ชายเป็นเพศผู้นำชนเผ่าที่ทำหน้าที่ปกป้องดูแลครอบครัว หาอาหาร และการอพยพเคลื่อนย้าย ส่วนมลาบรีผู้หญิงทำหน้าที่ดูแลลูกและช่วยเหลือครอบครัว

มลาบรีเป็นกลุ่มชนที่จัดอยู่ในภาษามอญ-เขมร เป็นชนเผ่าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะและมีประชากรน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับชนเผ่าอื่นๆ พบได้ที่ภาคเหนือของประเทศไทย อพยพมาจากเมืองไชยะบุรี ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อประมาณ 100 กว่าปี มลาบรี (ผีตองเหลือง) Mlabri อยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic Language Family) สาขาขมุ (Khmuic Branch) Synonyms: Kha Tong Luang, Ka Ku, Phi Tong Luang มลาบรี อาศัยอยู่ในเขตอำเภอวังทอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ และในอำเภอเวียงสา

อำเภอสันติสุข อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน ประชากรรวมประมาณ 125 คน (ทำเนียบชุมชนฯ 2540, น.57) มลาบรี หรือ ผีตองเหลือง ข่าตองเหลือง ม้ากู่ (ภาษาม้ง) นักวิชาการบางคนได้ระบุว่า มลาบรีเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มองโกลอยด์ดั้งเดิม เป็นกลุ่มชนเร่ร่อน ไม่ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง เดิมมีถิ่นฐานอยู่ใน เขตจังหวัดสกลนคร ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อมาเริ่มอพยพไปอยู่ตามที่ต่างๆ เช่น แถบภูเขี้ยว จังหวัดชัยภูมิ แถบภูกระดึง จังหวัดเลย และตามดอยสูงในป่าทางภาคเหนือ ของประเทศไทย ปัจจุบันมลาบรีอาศัย อยู่กระจัดกระจายตามหมู่บ้านต่างๆ ในเขต จังหวัดแพร่และน่าน กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่อพยพมาจาก จังหวัดสกลนครของประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้าสู่ประเทศไทยเมื่อราวศตวรรษที่แล้ว (สุรินทร์ 2531, น.32) จากการศึกษาของศาสตราจารย์สุรินทร์ ภูขจร และคณะพบว่าผีตองเหลืองเป็นกลุ่มชนที่มี วัฒนธรรมเก่าแก่คล้ายคลึงกับวัฒนธรรม ของชนเผ่าโหบินเบียนคือมีอายุเก่าแก่ตั้งแต่ 1,200 - 5,000 ปี มลาบรีมักอาศัยในพื้นที่ธรรมชาติเขตร้อนชื้น ตามความลาดของไหล่เขาอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 3,000 ฟุตขึ้นไป และตั้งที่พักใกล้แหล่งน้ำเพื่อประโยชน์ในการอุปโภค บริโภคและการหาอาหารจากแหล่งน้ำ

คุณบุญยืน สุขเสน่ห์ ได้กล่าวถึงประชาชนประมาณ 149 คน ได้ดำเนินการขึ้น ทะเบียนและได้บัตรประชาชนเป็นคนไทย ณ ที่ว่าการอำเภอวังทอง จังหวัดแพร่ มีสิทธิต่างๆ เหมือนกับคนไทยทุกประการ

วิถีชีวิตของมลาบรี

การเกิด ผู้หญิงมลาบรีเมื่อถึงวัยอันสมควรจะมีครอบครัวและเมื่อถึงเวลา ตั้งครรภ์ใกล้คลอด จะมีเพื่อผู้หญิงช่วยกันพาไปในสถานที่ห่างไกลจากที่พักอาศัย ตามชายป่าของ ชุมชน ที่สำคัญคือการเตรียมไม้ที่มีลักษณะมีคมสำหรับตัดสายสะดือ และเชือกที่ทำจากเปลือก ไม้ เมื่อคลอดทารกแล้ว จะใช้ไม้ตัดสะดือ แล้วให้ความอบอุ่นด้วยใบตอง ส่วนรกจะถูกฝังดิน เมื่อผู้เป็นแม่มีอาการดีขึ้นก็จะนำลูกกลับมายังบ้านของตน การคลอดทารกนี้จะได้ผู้ชายเข้ามา ช่วย แต่ผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัวจะต้องไปหาอาหารเตรียมไว้สำหรับแม่และลูก ผู้เป็นแม่จะ ทำหน้าที่ดูแลลูกของตน และทำงานบ้าน ทำอาหาร ประมาณ 3-4 วัน ก็สามารถช่วยครอบครัว ทำงานนอกบ้านได้ ส่วนการตั้งชื่อหรือการเรียกชื่อนามสกุล จากข้อมูลของมูลนิธิกระจกเงา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (2551 : ระบบออนไลน์) ระบุว่าชนเผ่า มละ เดิมที่มีนามสกุลใช้ เช่น นามสกุล อี เมท, อีบราว, อูตู แต่มาปัจจุบันไม่ได้มีการใช้สกุลเดิม การสืบความเครือญาติหรือความเป็นพี่น้องก็ จะใช้การถามเอา เมื่ออยู่รวมกันหลายครอบครัวจะมีการถามชื่อ สามีหรือภรรยา, พ่อแม่หรือปู่ย่า ตายายในการเรียงลำดับและการเสาะหาญาติพี่น้องกันเนื่องจากอยู่ในป่ามีครอบครัวอื่นอาศัย

อยู่ด้วยกัน เรื่องการเรียกชื่อบุตรนั้นก็จะมีชื่อบิดาต่อท้ายทุกคน ซึ่งจะทำให้รู้ว่าเป็นบุตรของใคร ส่วนเรื่องลำดับของบุตรนั้นก็จะสามารถรู้ได้ว่าเป็นลูกคนที่เท่าไรโดยการสอบถาม ปัจจุบันชนเผ่ามลาบรีไม่ได้ใช้นามสกุลดั้งเดิมกันแล้ว หากแต่ได้มีการตั้งชื่อและนามสกุลใหม่โดยทางคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ เป็นผู้ตั้งให้ นามสกุลที่ใช้กันส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับป่า เช่น ศรีชาวป่า , น้ำใจศรี, ชาวพนาไพร, ดอยศักดิ์ ฯลฯ

การตาย เมื่อมีการเสียชีวิตเกิดขึ้นในชนเผ่า ชาวมลาบรีจะนำศพห่อด้วยใบตองอย่างพิถีพิถันแล้วนำไปทิ้งให้ห่างจากที่อยู่อาศัย โดยมีผู้อาวุโสทำพิธีลักษณะสวดส่งวิญญาณของผู้เสียชีวิต และเป็นสาเหตุให้มีการปรับเปลี่ยนที่อยู่ใหม่ ในปัจจุบันชาวมลาบรีมีป่าช้าใกล้ที่หมู่บ้าน ทุกครั้งที่ผู้เสียชีวิตจะนำไปฝัง แต่ก่อนจะนำไปฝังก็จะมีระยะเวลาให้ญาติพี่น้องมาร่วมพิธี และนำหมูเลี้ยงผู้มาร่วมพิธีศพ ในช่วงเวลาที่มีคนเสียชีวิตในชุมชนมลาบรี คนในหมู่บ้านทุกคนจะไม่ไปไหน ไม่ทำงาน และห้ามทุกคนในหมู่บ้านอาบน้ำหรือซักผ้าช่วงที่มีงานศพในหมู่บ้าน เพื่อร่วมไว้อาลัยกับผู้เสียชีวิต และเมื่อพิธีฝังศพเสร็จแล้วจึงกลับมาที่หมู่บ้านและทำความสะอาดตนเองและครอบครัว

การละเล่น ชาวมลาบรีได้เล่าถึงในช่วงสมัยก่อน ที่มีการเร่ร่อนอยู่ในป่าไม่มีของเล่น การละเล่น ดนตรี หรือประเพณี เพราะว่าการที่พวกเขาอยู่ในป่าจะต้องอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และเป็นการป้องกันไม่ให้คนอื่นรู้หรือได้ยินหรือเห็นการตั้งที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นการป้องกันอันตรายรอบด้าน อย่างไรก็ตามก็ยังพบว่าชาวมลาบรีนำวัสดุจากธรรมชาติมาทำเป็นชิงช้าเล่น และหลังจากนั้นเมื่อย้ายที่อยู่มาอยู่ที่บ้านห้วยฮ่อมบน ร่วมกับชุมชนชาวม้ง ก็ได้เรียนรู้วัฒนธรรมชาวม้ง แต่จากการสอบถามพบว่าชาวมลาบรีสามารถเป่าแคนได้ มีเครื่องดนตรีแคนแบบภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

การล่าสัตว์ ผู้ชายของชนเผ่ามลาบรีจะรวมตัวกัน เพื่อทำหน้าที่เข้าป่าล่าสัตว์มาเลี้ยงทุกคนในหมู่บ้าน ซึ่งอุปกรณ์ที่ใช้ทำจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้เหลาให้แหลมลักษณะเป็นหอก ดักขุมทางทิศใต้ของลมในพุ่มไม้ ทั้งนี้พบว่าการล่าสัตว์สมัยก่อนนิยมแต่งกายแบบมีผ้าปิดเล็กน้อย จะไม่ใส่เสื้อผ้าเพราะทำให้สะดวกในการเคลื่อนที่อย่างรวดเร็ว แต่ปัจจุบันไม่ค่อยมีการล่าสัตว์แล้ว เพราะทุกคนมีอาชีพประจำและรับจ้าง มีรายได้สามารถซื้อจากพ่อค้าแม่ค้าได้ และที่สำคัญคือสามารถเลี้ยงสัตว์ได้เอง

การนับวันเดือนปี ชาวมลาบรีไม่มีระบบปฏิทินแสดงวันเดือนปีที่ชัดเจน แต่จะมีลักษณะพิเศษเฉพาะ คือใช้วิธีการสังเกตความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติรอบข้าง เช่น ฤดูร้อนให้สังเกตแมลงและผึ้งที่ชอบน้ำหวานจะออกไปตอมดอกไม้ ถ้าเป็นฤดูหนาว ให้สังเกตจากใช้ไม้ในป่าที่เปลี่ยนสีจากสีเขียวเป็นสีส้ม สีแดง หรือสีเหลือง ส่วนฤดูฝนสังเกตไม่ยาก โดยดูจาก

ลักษณะภูมิอากาศที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยๆ เช่น อากาศร้อน อากาศเย็น มีฝนตก หรือสภาพป่าสีเขียวขึ้นเย็นจากน้ำฝน นอกจากนี้ยังพบว่า การสังเกตดวงอาทิตย์จะทำให้ทราบถึงเวลาของแต่ละวัน ปัจจุบันชาวมลาบรียังให้ภูมิปัญญาและการดำเนินชีวิตแบบเดิมผสมกับการเรียนรู้แบบใหม่ เช่น การใช้ปฏิทินสากล และการใช้นาฬิกาเพื่อบอกเวลา

ภาษามลาบรี ชาวมลาบรีเป็นชนเผ่าที่มีภาษาพูดเป็นของตนเอง แต่ไม่พบภาษาเขียนเป็นตัวอักษร ปัจจุบันได้นำภาษาไทยมาประยุกต์ในการเขียนเพื่อบอกเล่าเรื่องราวและใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน จากข้อมูลของมูลนิธิกระจกเงา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (2551 : ระบบออนไลน์) ได้ยกตัวอย่างตัวอย่างภาษาเขียนของชนเผ่า มละ เช่น คำว่า มาแล้ว เขียนว่า อา - เลฮ - แหละ อ่านว่า อา - เล - แหละ หรือคำว่า เธอมา เขียนว่า โฮฮ - เลฮ อ่านว่า โฮ - เล จากที่นี้เราจะสังเกตเห็นว่า ชนเผ่า มละ มีการนำพยัญชนะของไทยบางตัวมาใช้เป็นสระ หรือกำหนดเสียงสูงเสียงต่ำ อย่างไรก็ตามภาษามลาบรียังเป็นภาษาหลักของการพูดคุยในชุมชน

มูลนิธิกระจกเงา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (2551 : ระบบออนไลน์) ได้ตัวอย่างภาษามลาบรี แปลเป็นไทย เช่น

เม้ม	แปลว่า	พ่อ
เมอะ	แปลว่า	แม่
ตะ	แปลว่า	ปู่
ยะ	แปลว่า	ย่า
แหวฮู้ย	แปลว่า	ลูกสาว
แหวโย่ง	แปลว่า	ลูกชาย
ไต่ตาก	แปลว่า	เด็ก
แหวเขย	แปลว่า	ลูกเขย
ดิ่งเขย	แปลว่า	พี่เขย
เขย	แปลว่า	พี่สะใภ้
ดิ่ง	แปลว่า	พี่
อะเล่แล	แปลว่า	สวัสดิ์/คำทักทาย
จิ๊กเกร์แล	แปลว่า	สบายดีไหม
อะเอ้อแล	แปลว่า	กินข้าว
อะเอ้อ	แปลว่า	กินแล้ว
จิ๊กกะแลง	แปลว่า	ไปไหน
จิ๊กกะแลงเล่	แปลว่า	ไปไหนมา

โอมักแม	แปลว่า	ฉันรักเธอ
โอ	แปลว่า	ฉัน
แม	แปลว่า	คุณ/เธอ
ด่าย	แปลว่า	ได้
ก๋อบด่าย	แปลว่า	ไม่ได้
โอ	แปลว่า	ใช่
ก๊แมน	แปลว่า	ไม่ใช่
มอย	แปลว่า	1
แบร	แปลว่า	2
แปะ	แปลว่า	3
โปน	แปลว่า	4
เทิง	แปลว่า	5
ตาล	แปลว่า	6
ซูล	แปลว่า	7
ติ	แปลว่า	8
ฆาฮ	แปลว่า	9
ฆาลมอย	แปลว่า	10

การแต่งงาน ชนเผ่ามลาบรีไม่มีพิธีกรรมการแต่งงานอะไรมากมายนัก นอกจากจะมีการคบหาและพึงพอใจของหนุ่มสาวทั้งคู่ ฝ่ายชายจะเข้าไปหาครอบครัวของฝ่ายหญิงเพื่อเจรจาตกลงร่วมกันและได้รับคำอวยพรจากพ่อแม่ญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่าย จากนั้นให้พาฝ่ายหญิงไปปลูกบ้านใหม่และใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน มูลนิธิกระจกเงา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (2551 : ระบบออนไลน์) ได้ระบุว่าหลังจากที่ฝ่ายผู้หญิงแต่งงานแล้วจะต้องเปลี่ยนชื่อตามสามี เช่น สามีชื่อ อาลี ฝ่ายหญิงชื่ออะไรก็ตามแต่จะต้องเพิ่มคำว่า ยะ เข้าไปนำหน้าชื่อและตามด้วยชื่อของสามี อย่างกรณีนี้ ฝ่ายหญิงต้องเปลี่ยนชื่อตามสามีก็จะเป็น ยะอาลี เป็นต้น “ คำว่า ยะ ที่เป็นคำนำหน้าชื่อของภรรยานั้นหมายความว่า ผู้เป็นภรรยานั่นเอง ” ยะอาลี ก็คือ ภรรยาของอาลี เป็นต้น และหากมีลูกด้วยกันก็จะมีที่ตั้งชื่อตามพ่อ เช่น พ่อชื่ออาลี ลูกก็จะชื่อ อีลี อีดี เป็นต้น ขณะเดียวกันในการแต่งงานของชนเผ่ามลาบรี ยังมีข้อห้าม คือ การห้ามแต่งงานกับเครือญาติเดียวกันอย่างเด็ดขาด และไม่สนับสนุนให้ไปแต่งงานกับคนนอกชนเผ่าด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น โรคติดต่อ ความไม่ปลอดภัย และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ปัจจุบันชาวมลาบรียังมีรูปแบบการ

แต่งงานแบบเดิม คือการเน้นการพึงพอใจของหนุ่มสาว และการยินดีจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง มากกว่าการหมั้นหรือพิธีแต่งงานที่ต้องอาศัยทรัพย์สินหรือของมีค่าเหมือนกันคนนอกหมู่บ้านหรือสังคมที่ได้ชื่อว่าเจริญแล้ว

อาชีพ ชาวมลาบรีในปัจจุบันประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน และทำอาชีพถักเปล ปลูกพืชผัก ผลไม้ และการทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลัก โดยมีคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ เป็นผู้ประสานงานการฝึกทักษะด้านอาชีพกับหน่วยงานภาครัฐ ชาวมลาบรีมีอาชีพสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัว ลักษณะพิเศษด้านอาชีพที่พบอีกอย่างหนึ่งคืออาชีพหาของป่า เนื่องจากพืชผักผลไม้จากป่ามีตลอดทั้งปีและสามารถนำภูมิปัญญามาใช้เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างลงตัว เช่น การหาเผือก มัน และหัวกลอย เมื่อขุดได้จะนำบางส่วนของหัวฝังไว้ในดิน เพื่อให้เกิดต้นใหม่และขุดได้อีกเมื่อมีการเดินทางผ่านมาอีกครั้ง

เครื่องดนตรี ชาวมลาบรีมีดนตรีจากธรรมชาติ เช่น การเป่าใบไม้ กลองจากกระบอกไม้ไผ่ จากการที่ตั้งที่อยู่อาศัยใกล้กับหมู่บ้านม้ง ทำให้ได้เรียนรู้วัฒนธรรมทางดนตรีจากชาวม้ง และมีมลาบรีบางคนสามารถนำแคนม้ง และแคนแบบภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาเป่าให้เป็นเพลงได้

สิทธิประโยชน์

ชาวมลาบรี มีหมู่บ้านตั้งอยู่หมู่ที่ 13 บ้านห้วยฮ่อมบน ตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องขาวจังหวัดแพร่ ได้รับสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎร โดยก่อกำหนดขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2543 เยาวชนของชนเผ่ามลาบรีจากบ้านห้วยฮ่อมได้มีโอกาสเข้าเฝ้าสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้น ประมาณ ปี พ.ศ. 2544 ชนเผ่ามลาบรี ในหมู่บ้านห้วยฮ่อม ก็ได้เป็นคนไทยเต็มตัวอย่างถูกต้อง โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ นายอนุศักดิ์ คุณวงศ์ ได้เป็นคนมาแจกจ่ายสำเนาบัตรประชาชนและทะเบียน ทร. 14 ให้กับชนเผ่ามลาบรี อย่างไรก็ตามการที่ชาวมลาบรีได้รับสัญชาติไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่เขามีแผ่นดินที่อาศัย ได้รับการปกป้องดูแลทุกเรื่องเหมือนกับคนไทยทั่วประเทศ ดังนั้นการผลักดันเรื่องการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้ได้รับการศึกษา เพื่อให้มีภูมิความรู้เท่าทันคนอื่น ๆ และอยู่ร่วมกันสังคมอื่นๆได้เท่าเทียมกัน

ลักษณะทางสังคมและครอบครัว

ชาวมลาบรี มีลักษณะครอบครัวใหญ่ แต่เมื่อมีการแต่งงานจะมีการย้ายออกไปสร้างบ้านใหม่ แต่ละครอบครัวมีลูกหลายคนเนื่องจากสมัยก่อนไม่ได้คุมกำเนิด การแบ่ง

บทบาทหน้าที่ระหว่างผู้ชายและผู้หญิงมีความชัดเจน โดยผู้ชายจะทำหน้าที่ล่าสัตว์ หาของป่า นอกบ้านในสถานที่ไกลๆ ส่วนผู้หญิงทำหน้าที่ดูแลลูก ทำงานบ้าน หาพืชผัก ผีอกมัน ไก่บ้าน และที่สำคัญคือวัฒนธรรมการดูแลเอาใจใส่ครอบครัวของทั้งสองฝ่าย

การแต่งกาย

การแต่งกายของชาวมลาบรีในสมัยก่อนใช้เปลือกต้นปอทุบให้นิ่มแล้วนำมา ปกปิดร่างกาย ส่วนใหญ่จะไม่ใส่เสื้อ โดยเฉพาะผู้ชายต้องอาศัยความคล่องตัวในการออกไปหา ของป่าหรือการล่าสัตว์ แต่ในปัจจุบันชาวมลาบรีได้รับความรู้และเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงให้ทัน ต่อโลกภายนอก ได้ฝึกให้มีเครื่องนุ่งห่มปกปิดร่างกาย ซึ่งเสื้อผ้าที่สวมใส่ส่วนใหญ่ได้มาจากการ รับบริจาคจากผู้คนข้างนอก รู้จักการสวมใส่รองเท้า การซักผ้า การตากผ้า แต่ก็ยังพบว่าหากมี การเข้าป่าไปล่าสัตว์หรือหาของป่า ก็อาจมีบางคนไม่สวมเสื้อเข้าไปในป่าเพื่อให้สะดวกในการ หลบหลีกและความว่องไวในการเคลื่อนที่

การศึกษา

การศึกษาในสมัยก่อนเป็นลักษณะการสอนด้วยการปฏิบัติจริงและการจดจำจาก การบอกเล่าที่เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิต แต่ปัจจุบันมีเด็กๆ มาเข้าเรียนชั้นพื้นฐานที่โรงเรียนบ้าน ห้วยฮ่อมพัฒนา ร่วมกับนักเรียนจากชนเผ่าม้ง เดินทางเรียนด้วยระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร และที่โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 25 อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ สำหรับเด็กที่โตและสามารถ เข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาได้

ประชากร

ชาวมลาบรี นำโดยคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ ได้ดำเนินการให้ประชาชนชาวมลาบรี ได้ขึ้นทะเบียนราษฎรและได้รับบัตรประชาชนเป็นคนไทย ซึ่งออกโดยกรมการปกครอง สำนักงาน อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ และได้รับสิทธิประโยชน์เหมือนกันคนไทยทั่วไป จากข้อมูลพบว่ามี การออกเลขที่บ้าน จำนวน 24 เลขที่บ้าน ในหมู่ที่ 13 ตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ และระบุจำนวนแยกเป็นเพศชายและหญิง ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรตามลำดับเลขที่ทางทะเบียนราษฎร์

เลขที่บ้าน	171	172	173	174	175	176	179	181	182	183	184	185	186	187	188	191	193	194	196	197	198	200	201	202	รวม
ชาย	5	6	0	2	5	3	3	1	2	5	7	5	4	1	1	3	1	3	4	8	4	4	2	2	81
หญิง	3	5	3	7	5	1	2	0	3	2	2	1	3	0	1	3	1	5	4	2	6	5	2	2	68
รวม	8	11	3	9	10	4	5	1	5	7	9	6	7	1	2	6	2	8	8	10	10	9	4	4	149

ข้อมูล : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเวียง และชุมชนบ้านสุบเสนห์

ตารางที่ 2 ลักษณะส่วนบุคคลจำแนกเพศและช่วงอายุของมลาบรี

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	81	54
หญิง	68	46
อายุ(ปี)		
3-17	63	43
18-32	49	33
33-47	20	13
48-62	14	9
63-77	3	2

ข้อมูล : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเวียง และคณบุญยืน สุขเสน่ห์

จากตารางที่ 2 แสดงลักษณะส่วนบุคคลจำแนกเพศและช่วงอายุของมลาบรี พบว่ามีเพศชาย จำนวน 81 คิดเป็นร้อยละ 54 ซึ่งมากกว่าเพศหญิง ซึ่งมีจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 46 และเมื่อพิจารณาข้อมูลโดยจำแนกเป็นช่วงอายุ 5 ระดับ พบว่าประชากรมลาบรี ช่วง 3-17 ปี มีจำนวนถึง 63 คน คิดเป็นร้อยละ 43 รองลงมาเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 18-32 ปี มีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 33 นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่มีอายุระหว่าง 33-47 ปี มีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 13 ส่วนผู้ที่มีอายุระหว่าง 48-62 ปี มีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 9 และผู้ที่มีอายุระหว่าง 63-77 ปี มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2 จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่ามีประชากรที่เป็นวัยเด็กซึ่งมีอายุระหว่าง 3-17 ปี มากที่สุด ถึงร้อยละ 43 ซึ่งเป็นปริมาณประชากรเกือบครึ่งของชนเผ่าเป็นวัยเด็กที่ต้องคอยได้รับการดูแลและการศึกษาเรียนรู้ ส่วนประชากรอีกร้อยละ 57 เป็นประชากรที่ต้องทำงานและเลี้ยงดูเด็กๆในหมู่บ้าน

ประวัติการทำงานของคุณบุญยืน สุขเสน่ห์

คุณบุญยืน สุขเสน่ห์ เป็นคนอเมริกันที่มีชื่อว่า “Eugene Robert Long” โดยมีชื่อเป็นภาษาไทยว่า “บุญยืน สุขเสน่ห์” ทำหน้าที่ด้านการเผยแพร่ศาสนาไปตามที่ต่างๆ เดิมในตอนแรกเขายังไม่ได้มาประเทศไทย แต่มีเพื่อนที่เคยมาอยู่ประเทศไทยเห็นว่าบุญยืนชอบทำงานที่ช่วยเหลือคนด้อยโอกาส จึงแนะนำมาที่ประเทศไทย คุณบุญยืน สุขเสน่ห์และครอบครัวได้ตัดสินใจมาอยู่ประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2521 และพักอาศัยที่กรุงเทพมหานคร ประมาณ 1 ปี เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตและภาษาไทย หลังจากนั้นได้ทำหน้าที่เผยแพร่ศาสนาไปที่จังหวัดน่าน และได้พบชนเผ่ามลาบรีและเผยแพร่ศาสนาคริสต์ ในขณะนั้นการปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดน่านมีปัญหาทางด้านการเมืองและคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ไม่สามารถอยู่จังหวัดน่านเพื่อเผยแพร่ศาสนาได้ คุณบุญยืน สุขเสน่ห์ ได้ตัดสินใจเดินทางออกจากจังหวัดน่านมาที่จังหวัดแพร่ เนื่องจากได้ทราบการเคลื่อนไหวอพยพมาอยู่ที่บ้านห้วยฮ่อม ตำบลบ้านเวียง อำเภอวังยาง จังหวัดแพร่ พร้อมกับครอบครัวช่วยกันรวบรวมประชากรของชนเผ่ามลาบรี และให้ความช่วยเหลือทุกด้านอย่างเป็นกันเองเพื่อให้ชนเผ่ามลาบรีไว้วางใจและเข้าใจการเข้ามาเพื่อพัฒนาสังคม ให้ปรับชีวิตทันกับโลกภายนอก การเรียนรู้ภาษามลาบรีเป็นสิ่งที่ยากแต่เพื่อให้มลาบรีเข้าใจจึงทำให้คุณบุญยืน สุขเสน่ห์และครอบครัวต้องหัดพูดภาษามลาบรีให้ได้ และปัจจุบันได้แลกเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษามลาบรี รวมทั้งภาษาไทยกลาง และภาษาไทยล้านนา ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะชาวมลาบรีบางคนสามารถพูดภาษาไทย ไทยล้านนา และภาษาอังกฤษได้ดี และสามารถสื่อสารกับคนนอกท้องถิ่นได้ คุณบุญยืน สุขเสน่ห์มีความตั้งใจมากกับการดูแลเอาใจใส่ชนเผ่ามลาบรี ทั้งในด้านการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ การกิน การนอน สุขลักษณะ สุขภาพ รวมไปถึงการฝึกทักษะการประกอบอาชีพ การฝึกใช้ชีวิตแบบเป็นหลักแหล่งมีบ้านแข็งแรงและถาวร มีความปลอดภัย การเข้าไปพบปะกับสังคมเมือง การใช้เงินตราแลกเปลี่ยนค้า การติดต่อราชการ การขั้บรถยนต์ และอื่นๆ ปัจจุบันชนเผ่าตองเหลืองประกอบอาชีพรับจ้างทำสวนทำไร่จากคนเมืองและชนเผ่าม้งบ้านห้วยฮ่อม

คุณบุญยืน สุขเสน่ห์ และครอบครัวสร้างที่อยู่อาศัยในพื้นที่หมู่บ้านของมลาบรีบ้านห้วยฮ่อมบน ซึ่งติดต่อกับชนเผ่าม้ง โดยช่วยกันดูแลและสอนให้เด็กๆ หรือผู้ใหญ่ที่พอจะเรียนรู้ได้ฝึกภาษาไทย หัดเขียนภาษาไทย รวมถึงการปลูกฝังให้รักชาติไทย และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มุ่งเน้นให้มีการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับป่าให้ได้อย่างสมดุลกัน โดยเฉพาะกิจกรรมปลูกป่าสร้างสีเขียวให้กับพื้นที่ป่า ซึ่งเป็นแหล่งหาอาหารและการดำรงชีวิตที่สำคัญ พื้นที่ป่าดังกล่าวเป็นแหล่งผลิตต้นน้ำที่ต้องคอยดูแล ดังนั้นคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ จึงหากิจกรรมฝึกทักษะการรับจ้างปลูกต้นไม้ กำหนดให้มีค่าจ้าง การใช้เงินแลกกับค่าแรง ซึ่งได้ผลดีทำให้

ชาวมลาบรีมีพัฒนาการเรียนรู้และมีทักษะการดำรงชีวิตในทิศทางที่ดีขึ้น แต่การพัฒนาชนเผ่ามลาบรีดังกล่าว ไม่ได้มุ่งเน้นการพัฒนาจนทำให้ความเป็นชนเผ่าต้องเลือนหายไป มีวัฒนธรรมหลายด้านที่ยังคงต้องอนุรักษ์ความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง เช่น ภาษามลาบรี พิธีกรรม ภูมิปัญญาการดำรงชีวิตร่วมกับธรรมชาติ เพลงและดนตรี เป็นต้น สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมในปัจจุบันอย่างเห็นได้ชัด เช่น การพัฒนาวิถีชีวิตขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การรู้จักทำความสะอาด ตัวอย่างอย่างสม่ำเสมอ การแต่งกายด้วยการสวมใส่เสื้อผ้า การดูแลเครื่องนอน เครื่องนุ่งห่ม การรักษาโรคด้วยการแพทย์ตามสถานพยาบาล และการป้องกันโรคติดต่อ เป็นต้น ปัจจุบันมีการจัดตั้งโรงเรียนและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ มีนักเรียนจากชนเผ่ามลาบรี ม้ง และลูกหลานของคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ เป็นนักเรียนที่มาเรียนรู้ร่วมกัน มีสิ่งที่สำคัญคือการสนับสนุนให้ชนเผ่ามลาบรีเป็นประชาชนคนไทยเหมือนกับคนไทยทั่วไป โดยการตั้งชื่อและนามสกุลให้ชนเผ่าต้องเหลือง ซึ่งที่มาของชื่อนั้นมาจากชื่อบุคคลที่มีชื่อเสียงของไทย ส่วนนามสกุลถูกตั้งเพื่อให้เป็นความหมายเกี่ยวกับป่าไม้และภูเขา เช่น เจริญศรีพนา ศรีชาวป่า ไพโรฤกษ์ ศรีพนาสุข สุขนศิริ ศรีร้องกวาง ชาวพนาไพร ธรรมศิริไพร ดอยศักดิ์ น้ำใจศิริ พร้อมรอด ไพโรศักดิ์ และเมลิองไพร เป็นต้น จากนั้นได้ติดต่อราชการสำนักงานอำเภอร้องกวาง เพื่อยื่นเอกสารขอขึ้นทะเบียนมีบัตรประชาชนเป็นคนไทย และร่วมกับศูนย์พัฒนาชาวเขาจังหวัดแพร่ ผักอาชีพด้านการเกษตรและด้านอื่นๆ เช่น การถักเปด การถักกระเป่าจากเถาวัลย์ เมื่อประมาณ พ.ศ. 2543 โดยโครงการนี้จะออกทุนและหาวัตถุดิบให้ พร้อมกับหาตลาดเพื่อจำหน่าย ปัจจุบันนี้ได้ดำเนินการเป็นรูปของบริษัทแล้ว ชื่อว่า บริษัท มลาบรี แพร่-น่าน จำกัด โดยมีคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ และบุตรชาย ช่วยกันทำการตลาดทางเว็บไซต์ นำสินค้าจากมลาบรีจำหน่ายภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งทำให้ชาวมลาบรีบางส่วนได้ทำอาชีพอยู่กับบ้าน และขึ้นอยู่กับความขยันของแต่ละบุคคล ถ้าขยันมากกับการถักเปดก็จะได้อำนาจมากตามจำนวนที่ผลิตขึ้นของตนเอง จนถึงปัจจุบันนี้ คุณบุญยืน สุขเสน่ห์ ดำเนินชีวิตอยู่กับชนเผ่ามลาบรีมากกว่า 30 ปี และมีความฝันที่จะเป็นคนไทย เหมือนกับชนเผ่ามลาบรี

ข้อมูลด้านการวิเคราะห์วัฒนธรรมวิถีชีวิตมลาบรี

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตมลาบรีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการเกษตร มีการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนของเทคนิค AIC ดังต่อไปนี้

ขั้น A (appreciation) การทำให้ทุกคนยอมรับและชื่นชม สรุปผลได้ดังนี้

คณะผู้วิจัยได้นัดหมายคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ ผู้นำ และสมาชิกชุมชนซึ่งเป็นผู้แทนที่ดีจากชุมชนมลาบรี ประมาณ 25-30 คน จัดประชุมเพื่อทบทวนข้อมูลที่ได้มีการศึกษาค้นคว้าจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการจากจัดประชุมสรุปได้ว่า มีผู้เข้าร่วมประชุมหลายคนยอมรับและยืนยันในข้อมูลที่แท้จริง ทั้งในด้านประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามลาบรี วัฒนธรรมการดำเนินวิถีชีวิต นอกจากนี้ยังได้รับข้อมูลเสริมหลายคน เช่น นายวีระ ศรีชาวป่า และนายสุรพล ศรีชาวป่า ระบุว่าพวกเขามีความภาคภูมิใจในความเป็นชนเผ่ามลาบรี โดยเฉพาะการมีภาษาเป็นของตนเอง ภูมิปัญญาการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างลงตัว และการประกอบอาชีพการเกษตร เช่น การทำนา การปลูกผัก ผลไม้ การเลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู และการเลี้ยงปลา ซึ่งเป็นอาชีพการเกษตรที่พวกเขาเพิ่งจะได้มาเรียนรู้เมื่อไม่นานมานี้เอง และที่สำคัญทำให้มีที่อยู่เป็นถาวร ไม่ต้องเร่ร่อนออกไปหาของป่าในที่ห่างไกล และพอใจกับการใช้ชีวิตแบบพอเพียงและเรียบง่ายตามวิถีของตนเอง

(2) ขั้น I (influence) การระดมความคิดสร้างสรรค์ สรุปผลได้ดังนี้

คณะผู้วิจัยได้นัดหมายคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ ผู้นำ และสมาชิกชุมชนซึ่งเป็นผู้แทนที่ดีจากชุมชนมลาบรี ประมาณ 25-30 คน โดยเน้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นเพื่อจัดประชุมการวิเคราะห์ทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตมลาบรี และความพร้อมของบุคลากร โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยให้มีการประเมินเบื้องต้นร่วมกันในที่ประชุม โดยผู้วิจัยทำหน้าที่อธิบายประเด็นการประเมินแต่ละข้อ และให้ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันและลงความคิดเห็นเป็นมติร่วมกัน จากการประชุมครั้งนี้ทำให้ข้อมูลในประเด็นต่างๆ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินผลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมวิถีชนเผ่ามลาปรี

องค์ประกอบการพิจารณา		ผลการประเมิน
1. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว คะแนนเต็ม 50 คะแนน		
1.1 คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม คะแนนเต็ม 35 คะแนน		
1.1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้		
หมายเหตุ พิจารณาจากเอกลักษณ์เฉพาะตามทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของวิถีชีวิตจากชุมชนอื่น และคุณค่าที่ควรอนุรักษ์ และสืบสานต่อไป เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย วิถีชีวิต การแต่งกาย ลักษณะของกิจกรรมประเพณี ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ลักษณะสิ่งประดิษฐ์ ระเบียบแบบแผนในการดำรงชีพร่วมกัน ฯลฯ		
• มีเอกลักษณ์ระดับชาติ		4
1.1.2 ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี		
หมายเหตุ พิจารณาจากจำนวนกิจกรรมที่จัดขึ้นในแต่ละปี ซึ่งแสดงถึงการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่		
• มีการจัดกิจกรรม 1 ครั้งต่อปี และจัดต่อเนื่องกันทุกปี โดยจัดมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี		4
1.1.3 ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม		
หมายเหตุ ความงดงามทางด้านศิลปวัฒนธรรม หรือการสร้างควมประทับใจแก่ผู้พบเห็น พิจารณาค่าปัจจัยต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมนั้นๆ อาทิเช่น การแต่งกาย รูปแบบกิจกรรมศิลปกรรมของงานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ฯลฯ		
• มีความงดงาม ประทับใจ มาก		4

ตารางที่ 3 (ต่อ)

องค์ประกอบการพิจารณา		ผลการประเมิน
1.1.4 ความสามารถในการสืบพยานภูมิปัญญาและความรู้อย่างต่อเนื่อง		
หมายเหตุ พิจารณาจากความยาวนานของการสืบพยานภูมิปัญญาและความรู้มาตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน หมายเหตุ พิจารณาจากความยาวนานของการสืบพยานภูมิปัญญาและความรู้มาตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จากวิถีชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาไปบ้าง แต่ยังมีส่วนกลุ่มในชุมชนที่ยังคงสืบพยานภูมิปัญญาเหล่านั้นอยู่ให้เห็นได้ชัด		
• ภูมิปัญญาและความรู้ที่เกิดขึ้นสมัยสุโขทัย		4
1.1.5 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบคนได้		
หมายเหตุ พิจารณาจากยุคสมัยที่ภูมิปัญญาและความรู้เกิดขึ้นและการมีประวัติศาสตร์สืบเนื่องยาวนานมาเป็นวัฒนธรรม ประเพณีจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานที่สามารถสืบคนได้		
• เกิดขึ้นสมัยสุโขทัย		4
1.1.6 ความผูกพันต่อท้องถิ่น		
หมายเหตุ พิจารณาจากความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์กับชุมชนท้องถิ่น เช่น การมีประเพณี ความเชื่อ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน นิทานปรัมปรา		
• มีความสัมพันธ์กับชุมชนปานกลาง โดยชุมชนมีการจัดงานหรือพิธีการต่างๆ เป็นประจำทุกปี		3

ตารางที่ 3 (ต่อ)

องค์ประกอบการศึกษา		ผลการประเมิน
1.1.7 ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์		
หมายเหตุ พิจารณาจากชุมชนท้องถิ่นมีความสนใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของตน รวมถึงการมีหน่วยงานและองค์กรภายนอกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม 2-3 กลุ่มโดยชุมชน และมีการดำเนินงานที่ชัดเจน		3
1.2 ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรม คะแนนเต็ม 15 คะแนน		
1.2.1 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว		
หมายเหตุ พิจารณาจากความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความยากลำบากของเส้นทางเข้าถึง ความลาดชัน ความคดเคี้ยวของถนน และความปลอดภัย มีทางเข้าถึงได้สะดวก		1
1.2.2 ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว		
หมายเหตุ พิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดอันตรายจากปัจจัยในตัวแหล่งท่องเที่ยวเองหรือจากปัจจัยภายนอก โดยวัดจากสถิติการเกิดอันตราย เช่น น้ำป่า ดินถล่ม หน้าผาสูงชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย ภัยจากโจรผู้ร้าย โรคระบาดอื่น ๆ เป็นต้น มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี		4

ตารางที่ 3 (ต่อ)

องค์ประกอบการศึกษา		ผลการประเมิน
1.2.3 ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว		
หมายเหตุ: ศึกษาจากจำนวนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถจัดได้ภายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการที่มีกิจกรรมหลากหลายจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมที่ตนพอใจได้มากขึ้น ทั้งนี้กิจกรรมที่จัดขึ้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว		
• นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่น		3
2. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว คะแนนเต็ม 10 คะแนน		
2.1 ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน		
หมายเหตุ: ศึกษาจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ไฟ ถนน ที่พัก ฯลฯ		
เพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และข้อจำกัดในการพัฒนาต่อไปในอนาคต		
• มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ปานกลาง แต่มีข้อจำกัดบางประการในการพัฒนาต่อไปในอนาคต		3
2.2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก		
หมายเหตุ: ศึกษาจากกิจกรรมกลุ่มองค์กรทั้งภายในและภายนอกในระดับต่างๆ ให้การสนับสนุนด้านนโยบายงบประมาณ และบุคลากรสำหรับพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน		
• มีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว		4

ตารางที่ 3 (ต่อ)	องค์ประกอบบทพิจารณา	ผลการประเมิน
3. การบริหารจัดการ คณะเพิ่มเติม 40 คณะ		
3.1 การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว คณะเพิ่มเติม 15 คณะ		
3.1.1 การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว		
หมายเหตุ พิจารณาจากสภาพทั่วไปจากการดูแลรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ภายในแหล่งท่องเที่ยว • มีการดูแลรักษาปานกลาง		3
3.1.2 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่		
หมายเหตุ พิจารณาจากดัชนี 3 ด้าน ดังนี้		
ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวนพื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักผ่อน		
ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและ/หรือฤดูกาล		
ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับความจุของพื้นที่และให้บริการ		
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 2 ข้อ		4
3.1.3 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว		
หมายเหตุ พิจารณาจากแผนการดำเนินงานติดตามและประเมินผลกระทบการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว มีการติดตามและวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว รวมถึงการดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น/ความต่อเนื่องของการดำเนินงาน • มีแผนการดำเนินงาน แต่ไม่มีการติดตามวิเคราะห์ผล		1

ตารางที่ 3 (ต่อ)

องค์ประกอบการพิจารณา		ผลการประเมิน
3.2 การจัดการด้านการท่องเที่ยว คะแนนเต็ม 25 คะแนน		
3.2.1 การจัดการด้านการบริการและสาธารณสุขปลอดภัย		
หมายเหตุ: พิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้รับบริการที่ดีมาจากการมาท่องเที่ยว		
- มีจำนวนบุคลากรด้านการบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว - มีระบบเตือนภัย และระบบรักษาความปลอดภัยและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว - มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณสุขขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ - มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ - มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน		0.5
		0
		0.5
		0
		0

ตารางที่ 3 (ต่อ)

องค์ประกอบการศึกษา		ผลการประเมิน
3.2.2 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว		
<u>หมายเหตุ</u> การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย		
กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อน้ำที่ส่งวนและพื้นที่อนุรักษ์ของแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์	0.5	
กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	0.5	
มีการศึกษา วิจัยสภาพแวดล้อมของพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรม	0.5	
มีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	0.5	
กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและเสียงเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	0.5	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

องค์ประกอบการพิจารณา		ผลการประเมิน
3.2.3 การจัดการด้านความรู้และการสร้างจิตสำนึก		
หมายเหตุ: พิจารณาจากกิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆ ที่ให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลแก่พนักงานที่เกี่ยวข้อง		
พนักงานในเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนที่อยู่โดยรอบ		
• มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	0.5	
• มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่พนักงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนโดยรอบ	0.5	
• มีการจัดเส้นทางศึกษาแหล่งวัฒนธรรมและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว	0.5	
• มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ให้เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	0.5	
• มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่พนักงานที่เกี่ยวข้อง เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้ในสื่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	0.5	
3.2.4 ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว		
หมายเหตุ: พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบต่างๆ		
• ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่างๆ	0.5	
• ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน	0.5	
• ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	0.5	
• ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	0.5	
• มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยว	0.5	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

องค์ประกอบการพิจารณา		ผลการประเมิน
3.2.5 ผู้ชมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว		
หมายเหตุ: พิจารณาจากการที่ผู้ชมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์และรายได้จากการค้าในกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม		
• ผู้ชมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.5	
• ผู้ชมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว	0.5	
• ผู้ชมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง	0.5	
• ผู้ชมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	0	
• ผู้ชมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปวัฒนธรรม	0	

ตารางที่ 4 สรุปผลการประเมินผลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมวิถีชนเผ่ามลาบรี

องค์ประกอบการศึกษา	คะแนนเต็ม	ผลการประเมิน	สรุปผลการประเมิน
1. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว			34
1.1 คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม	35	26	
1.2 ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรม	15	8	
2. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	10	7	7
3. การบริหารจัดการ			18
3.1 การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว	15	8	
3.2 การจัดการด้านการท่องเที่ยว	25	10	
รวมคะแนน			59

หมายเหตุ : ระดับมาตรฐานจากผลการประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมวิถีชนเผ่ามลาบรี

- ☐ ดีเยี่ยม (81 คะแนนขึ้นไป)
☐ ดีมาก (71-80 คะแนน)
☐ ดี (61-70 คะแนน)
☒ ปานกลาง (51-60 คะแนน)
☐ ต่ำ (50 คะแนน หรือน้อยกว่า)

จากตารางที่ 4 แสดงข้อมูลสรุปผลการประเมินผลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมวิถีชนเผ่ามลาปรี พบว่าองค์ประกอบด้านที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว มีคะแนน 34 คะแนน องค์ประกอบด้านที่ 2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ได้คะแนน 7 คะแนน และองค์ประกอบด้านที่ 3 การบริหารจัดการ มีคะแนน 18 คะแนน รวมเป็นคะแนนทั้งหมด 59 คะแนน และเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน สรุปได้ว่า วัฒนธรรมวิถีชีวิตมลาปรี และความพร้อมด้านต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง(หมายถึงช่วงคะแนนระหว่าง 51-60 คะแนน) ข้อมูลนี้ได้นำชี้แจงกับผู้เข้าร่วมประชุมทราบและแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพในเบื้องต้น ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมได้ยอมรับและเห็นควรที่จะได้รับการพัฒนาในทุกด้านเพื่อรองรับกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

(3) **ชั้น C (control)** ผลจากการจัดประชุมทำให้ทราบข้อมูลและการวิเคราะห์ตนเองในเบื้องต้น คณะผู้วิจัยได้นัดประชุมอีกครั้งเพื่อหาแนวทางการพัฒนาตนเองเพื่ออนุรักษ์ความเป็นวัฒนธรรมมลาปรี และสามารถนำมาประยุกต์ในการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยไม่กระทบต่อวัฒนธรรมวิถีชีวิต ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยให้มีการกำหนดผู้ที่มีองค์ความรู้เฉพาะเรื่อง เช่น นายสุรพล ศรีชาวป่า มีความรู้เกี่ยวกับ ความหลากหลายของป่าไม้ นายนคร ชาวพนาไพร มีความสามารถด้านงานหัตถกรรม นางสาวพิน(ฐิตินันท์) เจริญศรีพนา มีความสามารถในการใช้ภาษาถิ่น และนายวีระ ศรีชาวป่า มีความสามารถและรอบรู้ด้านการเกษตร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ทราบและให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้เพื่อเป็นข้อมูลที่เหมือนกัน อีกทั้งการช่วยกันฟื้นฟูและการอนุรักษ์ความเป็นวัฒนธรรมมลาปรีให้คงอยู่และสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้

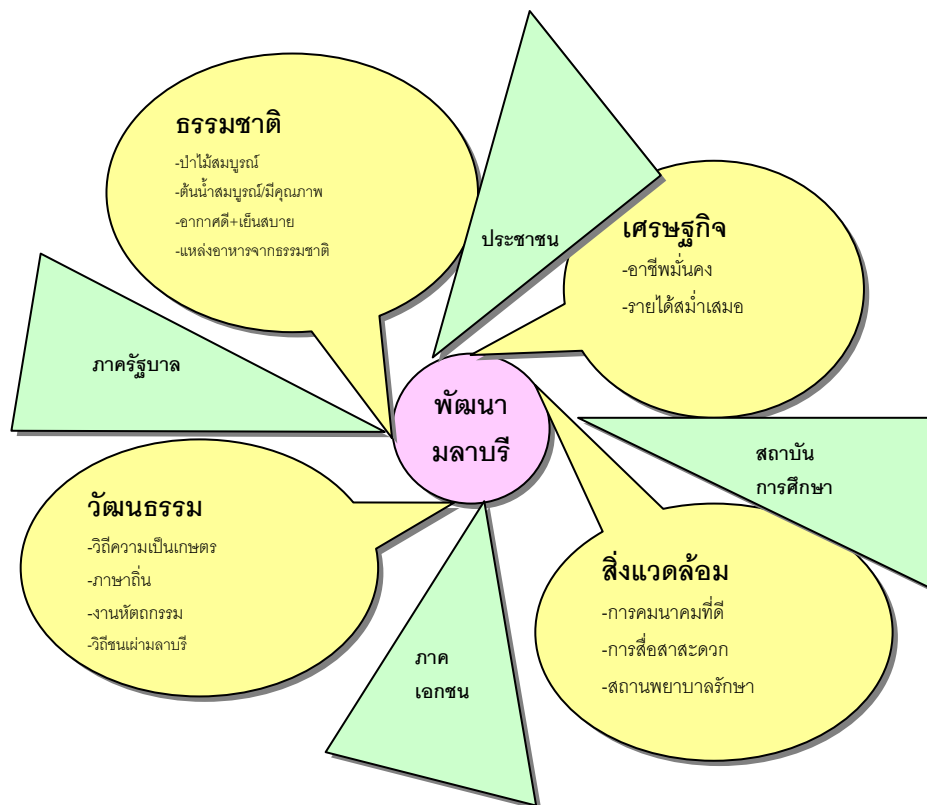
**วัตถุประสงค์ที่ 2 : เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง
อย่างมีความรับผิดชอบ**

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างมีความรับผิดชอบโดยการจัดประชุมแบบ AIC โดยเน้นการมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

ขั้น A (appreciation) การทำให้ทุกคนยอมรับและชื่นชม มีผลการวิจัยดังนี้

คณะผู้วิจัยได้ประสานงานกับคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ และผู้แทนชุมชนมลาปรี เพื่อประชุมหารือ โดยนำข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตของมลาปรี จากการประเมินวัฒนธรรมมลาปรีร่วมกันมาสรุปให้ผู้เข้าร่วมประชุมอีกครั้ง เพื่อให้ทุกคนได้ร่วมกันพิจารณาเพิ่มมูลค่าของทรัพยากร และการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุมหลายคนเสนอความคิดเห็นที่อยากจะให้ชุมชนมลาปรีได้รับการพัฒนาในหลายๆด้าน เช่น การทำเกษตร การศึกษา และสุขภาพ เป็นต้น ดังแผนภูมิภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 สรุปการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนมลาปรีในอนาคต

ขั้น I (influence) การระดมความคิดสร้างสรรค์ ผลการวิจัยมีดังนี้

จากการวิเคราะห์ทรัพยากรร่วมกันจากการประชุมพูดคุยและหารือถึงแนวทางการพัฒนาชุมชนลพบุรี พบว่ามีหลายประเด็นเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ได้แก่

- ด้านการเกษตร
- ด้านการพัฒนางานหัตถกรรม
- ด้านการท่องเที่ยว
- ด้านการคมนาคม
- ด้านสุขอนามัย
- ด้านการศึกษา

คณะผู้วิจัยได้สรุปและนำเสนอแนวความคิดเพิ่มเติมให้ผู้เข้าร่วมประชุมว่า การพัฒนาทุกด้านมีความสำคัญเท่าๆกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพ เช่น การทำนา การปลูกผลไม้ กาแฟ การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมกับพื้นที่สูง ซึ่งเป็นอาชีพที่ผลิตอาหารเลี้ยงครอบครัวและสร้างรายได้ที่สำคัญ และชาวมลลบุรีบางส่วนมีความสามารถด้านงานหัตถกรรม เช่น ถักกระเป๋ามาจากเปลือกไม้ ทำล่องจากไม้ไผ่ ตะกร้าใส่ของ ผักเก็บมีด หรือการถักเป็ดด้วยเชือกฝ้าย การคมนาคมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเดินทางไปทำงานและการนำผลผลิตไปจำหน่ายข้างนอกชุมชน แต่เนื่องด้วยพื้นที่ตั้งของชุมชนอยู่บนพื้นที่ป่าต้นน้ำ ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายบังคับใช้ว่าด้วยพื้นที่ต้นน้ำของกรมป่าไม้ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาเส้นทางคมนาคม รวมถึงพื้นที่เกษตร ซึ่งต้องจำกัดการใช้พื้นที่ให้เหมาะสมและไม่ละเมิดต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ ชาวมลลบุรีได้รับการดูแลด้านสุขอนามัยเทียบเท่าคนไทยทั่วไป เพียงแต่ต้องสร้างความเข้าใจกันเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพด้วยการแพทย์แผนใหม่ ซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งนอกเหนือจากการรักษาด้วยพืชสมุนไพรหรือภูมิปัญญาของตนเอง ส่วนด้านการศึกษา ซึ่งนำโดยคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้สนับสนุนให้เด็กๆ และผู้ใหญ่ที่สนใจเข้าเรียนที่โรงเรียนบ้านห้วยฮ่อม ซึ่งอยู่ใกล้ชุมชนและสามารถให้การศึกษาขั้นพื้นฐานได้เป็นอย่างดี และมีประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในกรณีนี้เป็นลักษณะการพัฒนาอีกวิธีการหนึ่ง โดยใช้ทรัพยากรทุกด้านของชุมชนลพบุรีที่มีอยู่แล้วมาจัดระบบการบริหารจัดการเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันจะสามารถพัฒนากิจกรรมและบุคลากรให้สามารถดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะการท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีชุมชนหรือชนเผ่า นั้น มักจะเป็นที่สนใจสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบเดินทางแบบผจญภัยและไปเรียนรู้วิถีของชนเผ่าที่แตกต่างไปจากตนเอง และการดำเนินการก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยากและสามารถทำกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี เพราะ

กิจกรรมทางการท่องเที่ยวเปรียบเสมือนการมีแขกต่างถิ่นมาเยี่ยมหา และมลาปรีทำหน้าที่ต้อนรับ เพียงแต่ทุกคนต้องให้ความร่วมมือและเรียนรู้ระบบการจัดการที่ดี

ผลจากการสรุปและพูดคุยในเชิงวิเคราะห์ให้ผู้เข้าร่วมประชุมฟัง และให้เสนอวิธีการพัฒนาชุมชนมลาปรี ที่สามารถทำได้โดยไม่ต้องรอฤดูกาล ไม่ต้องรออนุญาตหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน โดยชุมชนมลาปรีมีโอกาสทางด้านทรัพยากรวัฒนธรรมวิถีชนเผ่ามลาปรีที่มีความโดดเด่นในระดับประเทศ ซึ่งพบอยู่ที่จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน และเป็นกลุ่มชนเผ่าที่มีขนาดเล็ก ชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสมบูรณ์ ประกอบกับเส้นทางการคมนาคมเป็นที่น่าสนใจสำหรับนักเดินทางที่ชื่นชอบการผจญภัย เช่น กลุ่มนักผจญภัยขับเคลื่อนสี่ล้อ และนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการเดินป่า คณะผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมประชุมเลือกวิธีการพัฒนาชุมชนโดยใช้ระบบประชาธิปไตย ด้วยการยกมือเลือก จากประเด็นต่างๆ ดังนี้

-ด้านการเกษตร	จำนวน	9	คะแนน
-ด้านการพัฒนางานหัตถกรรม	จำนวน	7	คะแนน
-ด้านการท่องเที่ยว	จำนวน	12	คะแนน
-ด้านการคมนาคม	จำนวน	1	คะแนน
-ด้านสุขอนามัย	จำนวน	0	คะแนน
-ด้านการศึกษา	จำนวน	0	คะแนน

จากการใช้ระบบประชาธิปไตยเพื่อเลือกวิธีการพัฒนาชุมชนมลาปรี พบว่าผู้เข้าร่วมประชุมให้ความสนใจที่เลือกด้านการท่องเที่ยว มาเป็นวิธีการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง

ขั้น C (control) นำวิธีการหรือทางเลือกที่ได้ มาวางแผนปฏิบัติการ ซึ่งมีวิธีการดังนี้ คือ ให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุมช่วยกันวางแผนในการจัดตั้งเป็นองค์กรหรือชมรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ จากผลการสรุปข้างต้นพบว่าผู้เข้าร่วมประชุมได้ตัดสินใจร่วมกันเลือกการท่องเที่ยวมาพัฒนาชุมชนของตน โดยนำหลักการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ร่วมกันประเมินมาวิเคราะห์ร่วมกันอีกครั้งเพื่อทบทวนรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอให้มีการจัดตั้งองค์กรหรือชมรมหรือกลุ่ม เพื่อให้มีโครงสร้างการบริหารงานด้านการท่องเที่ยว โดยให้ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอชื่อกลุ่มหรือชมรม ซึ่งมีการเสนอชื่อ และมีผู้สนใจเลือกดังนี้

-กลุ่มท่องเที่ยวมลาปรีจังหวัดแพร่	จำนวน	7	คะแนน
-ชมรมการท่องเที่ยวบ้านมลาปรี	จำนวน	10	คะแนน
-ชมรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมมลาปรี	จำนวน	12	คะแนน

ผลการประชุมสรุปได้ว่าผู้เข้าร่วมประชุมได้เลือกและตั้งชื่อคณะทำงานว่า “ชมรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมมลาปรี” จากนั้นคณะผู้วิจัยได้นำเสนอให้มีการแต่งตั้งประธานการทำงาน โดยให้มีการเสนอชื่อและคัดเลือก ดังนี้

-นายวีระ ศรีชาวป่า	จำนวน	12	คะแนน
-นายทอน พร้อมรอด	จำนวน	7	คะแนน
-นายสุรพล ศรีชาวป่า	จำนวน	10	คะแนน

ผลการประชุมสรุปว่าผู้เข้าร่วมประชุมได้เลือก “นายวีระ ศรีชาวป่า” เป็นประธานชมรม และให้นายสุรพล ศรีชาวป่า เป็นรองประธานชมรม นอกจากนี้ยังได้มีการเลือกคณะทำงานเพิ่มเติม และสรุปได้ดังนี้

-นายวีระ ศรีชาวป่า	ประธาน
-นายสุรพล ศรีชาวป่า	รองประธาน
-นางสาวพิน(ฐิตินันท์) เจริญศรีพนา	เลขานุการ
-นางวง(ลลิตา) ชาวพนาไพร	เหรัญญิก
-นายทอน พร้อมรอด	หัวหน้าหน้ามัคคุเทศก์
-นายนคร ชาวพนาไพร	หัวหน้าประชาสัมพันธ์
-คุณบุญยืน สุขเสน่ห์	ที่ปรึกษาชมรม

หลังจากที่ผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมกันกำหนดโครงการสร้างการบริหารงานแล้ว คณะผู้วิจัยได้แนะนำในเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ได้แก่ การกำหนดข้อปฏิบัติของให้บริการนำเที่ยว ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว และการออกแบบรายการนำเที่ยวพร้อมอัตราค่าบริการนำเที่ยว ผลของการหารือร่วมกันสามารถสรุปรูปแบบรายการนำเที่ยวได้ดังนี้

รายการนำเที่ยวที่ 1 : ครึ่งวัน : ชมวิถีมลฑลบุรีในหมู่บ้าน /ชมและเลือกซื้องานหัตถกรรม

รายการนำเที่ยวที่ 2 : หนึ่งวัน : ชมวิถีมลฑลบุรีในหมู่บ้าน/ชมสวนผลไม้/เดินป่ารอบหมู่บ้าน/ชมและเลือกซื้องานหัตถกรรม

รายการนำเที่ยวที่ 3 : หนึ่งวันหนึ่งคืน : ชมวิถีมลฑลบุรีในหมู่บ้าน/ชมสวนผลไม้/เดินป่ารอบหมู่บ้าน/ชมและเลือกซื้องานหัตถกรรม/พักค้างคืนแบบโฮสเตย์ที่ชนเผ่าม้ง บ้านห้วยฮ่อมพร้อมอาหารเช้า

การกำหนดอัตราค่าบริการ

รายการนำเที่ยวที่ 1 : ครึ่งวัน : ชมวิถีมลฑลบุรีในหมู่บ้าน /ชมและเลือกซื้องานหัตถกรรม กำหนดอัตราค่าบริการ ตามกรณีดังนี้

- อัตราค่าบริการ 50 บาทต่อคน
- มัคคุเทศก์ 1 คน บริการนักท่องเที่ยว เฉลี่ยจำนวนไม่เกิน 10 คน
- แบ่งรายได้ร้อยละ 20 สำหรับการบริหารจัดการของชมรม

รายการนำเที่ยวที่ 2 : หนึ่งวัน : ชมวิถีมลฑลบุรีในหมู่บ้าน/ชมสวนผลไม้/เดินป่ารอบหมู่บ้าน/ชมและเลือกซื้องานหัตถกรรม กำหนดอัตราค่าบริการ ตามกรณีดังนี้

- อัตราค่าบริการ 100 บาทต่อคน
- มัคคุเทศก์ 1 คน บริการนักท่องเที่ยว เฉลี่ยจำนวนไม่เกิน 10 คน
- แบ่งรายได้ร้อยละ 20 สำหรับการบริหารจัดการของชมรม

รายการนำเที่ยวที่ 3 : หนึ่งวันหนึ่งคืน : ชมวิถีมลฑลบุรีในหมู่บ้าน/ชมสวนผลไม้/เดินป่ารอบหมู่บ้าน/ชมและเลือกซื้องานหัตถกรรม/พักค้างคืนแบบโฮสเตย์ที่ชนเผ่าม้ง บ้านห้วยฮ่อมพร้อมอาหารเช้า กำหนดอัตราค่าบริการ ตามกรณีดังนี้

- อัตราค่าบริการ 200 บาทต่อคน
- มัคคุเทศก์ 1 คน บริการนักท่องเที่ยว เฉลี่ยจำนวนไม่เกิน 10 คน
- แบ่งรายได้ร้อยละ 20 สำหรับการบริหารจัดการของชมรม
- ค่าที่พักโฮมสเตย์และอาหารเช้า 100 บาทต่อคน(บ้านม้ง) โดยให้แบ่งรายได้ร้อยละ 20 สำหรับการพัฒนาชุมชนบ้านม้ง

วัตถุประสงค์ที่ 3 : เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพของการสื่อความหมายการท่องเที่ยว

เชิงเกษตรของชาวมลปรี

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเพื่อให้เกิดการยืนยันในการมีความพร้อมและประสิทธิภาพของการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม โดย มีการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนของเทคนิค AIC ดังต่อไปนี้

ขั้น A (appreciation) การทำให้ทุกคนยอมรับและชื่นชม มีผลการวิจัยดังนี้

คณะผู้วิจัยได้นัดหมายที่ปรึกษาชมรม และคณะทำงานชมรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมมลปรี ซึ่งมีนายทอน พร้อมรอด หัวหน้าหมักคฤเทศก์ เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาการสื่อความหมายที่ถูกต้องและมีความพร้อมสำหรับบริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว โดยกำหนดให้มีการทบทวนเรื่องต่างดังนี้

- ประวัติความเป็นมาของมลปรี
- วิถีชีวิตประจำวัน
- อาชีพเกษตร
- งานหัตถกรรม
- พิธีกรรม/ความเชื่อ
- ภาษา
- พืชพรรณป่าไม้

จากนั้นผู้วิจัยได้เสนอให้มีการกำหนดจุดการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนและเส้นทาง การท่องเที่ยวที่ชัดเจน รวมถึงการนำข้อมูลเผยแพร่ คุณบุญยืน สุขเสน่ห์ จะต้องพัฒนาเว็บไซต์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และการจัดป้ายสื่อความหมายในชุมชน แต่ที่สำคัญต้องมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยว ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ ดำเนินการบรรยายและฝึกทักษะการจัดนำเที่ยวภายในชุมชน โดยให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้ทดสอบ การนำชมหมู่บ้านด้วยการอธิบายและชมการสาธิต

ขั้น I (influence) การระดมความคิดสร้างสรรค์ มีผลการวิจัยดังนี้

คณะผู้วิจัยได้นำนักศึกษาสาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว จำนวน 33 คน เข้าพื้นที่ ชนเผ่ามลปรี เพื่อให้คณะทำงานของชมรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมมลปรีได้ฝึกทักษะการบริการ นำเที่ยวและกระบวนการทำงาน ทั้งนี้ได้นำแบบประเมินความพึงพอใจการสื่อความหมายด้าน การท่องเที่ยววัฒนธรรมมลปรีจากนักท่องเที่ยว ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจการสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมมลายูปริชาณภัทพงษ์เพ็ญ

	ประเด็นการประเมิน		ระดับความพึงพอใจ	
			คะแนน	คะแนนเฉลี่ย
ตอนที่ 1 บุคลิกภาพของมัคคุเทศก์				
1.แต่งกายสุภาพ			94	2.85
2.ความสะอาดของร่างกาย			93	2.82
3.บุคลิกภาพดี			101	3.06
4.นำเสียงดังฟังชัด			103	3.12
5.การดูแลเอาใจใส่นักท่องเที่ยว			102	3.09
6.ความมั่นใจ/แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้			100	3.03
ตอนที่ 2 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวโดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่น				
1.การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบข้อห้ามของพื้นที่			119	3.61
2.การให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของมลายูปรี			150	4.55
3.การให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพเกษตร			125	3.79
4.การให้ความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรม			123	3.73
5.การให้ความรู้เกี่ยวกับ พิธีกรรม/ความเชื่อ			135	4.09
6.การให้ความรู้เกี่ยวกับภาษามลายูปรี			145	4.39

ตารางที่ 5 (ต่อ)

	ประเด็นการประเมิน		ระดับความพึงพอใจ	
			คะแนน	คะแนนเฉลี่ย
7.การให้ความรู้เกี่ยวกับพิชพรรณป่าไม้			128	3.88
8.การให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน			127	3.85
9.มัคคุเทศก์มีความสามารถและทักษะในการสื่อความหมายความรู้ข้างต้นแก่นักท่องเที่ยว			120	3.64
10.มัคคุเทศก์มีทักษะในการสื่อสารภาษาต่างถิ่นได้และใช้ภาษาอย่างได้อย่างเหมาะสม และสุภาพ			106	3.21
11.เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียมและเสรี			126	3.82
ตอนที่ 3 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวโดยสื่อ				
1.ภายในศูนย์ฯ มีส่วนการจัดแสดงนิทรรศการสื่อความรู้ที่น่าสนใจ			95	2.88
2.ข้อมูลมีความถูกต้อง			139	4.21
3. มีการสื่อความหมายของข้อมูลให้เข้าใจง่าย			142	4.3
4. ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารให้ข้อมูลมีหลายภาษา			85	2.58
ตอนที่ 4 ป้ายประเภทต่างๆ				
1.ป้าย บอกทิศทาง (directional sign)			109	3.3
2.ป้ายบอกระเบียบข้อห้าม และขอความร่วมมือ (Regulatory sign) ในการประกอบกิจกรรม			52	1.58
3.ป้ายสื่อความหมายในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (Interpretive sign)			87	2.64
4.ป้ายสื่อความหมายในหมู่บ้าน			95	2.88

แบบประเมินความพึงพอใจการสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมมลาบรีจากนักท่องเที่ยว เป็นแบบประเมินที่ประยุกต์มาจากแบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานพื้นที่กิจกรรมเดินป่า โครงการยกระดับบริการด้านกิจกรรมท่องเที่ยว(Tourism Activities) เพื่อเสริมสร้างความปลอดภัย และความมั่นใจให้นักท่องเที่ยว โครงการย่อย : การจัดทำเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมเดินป่า เรื่องแบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมเดินป่า โดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (สพท.) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) และออกแบบระดับความพึงใจเป็น 5 ระดับ ดังนี้

-ระดับพึงพอใจมากที่สุด	5	คะแนน
-ระดับพึงพอใจมาก	4	คะแนน
-ระดับพึงพอใจปานกลาง	3	คะแนน
-ระดับพึงพอใจน้อย	2	คะแนน
-ระดับพึงพอใจน้อยที่สุด	1	คะแนน

จากตารางที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจการสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมมลาบรีจากนักท่องเที่ยว พบว่ามีประเด็นที่จะต้องปรับปรุงและพัฒนา ได้แก่ บุคลิกลักษณะของมัคคุเทศก์ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวโดยสื่อ และป้ายประเภทต่างๆ

ขั้น C (control) กำหนดวิธีการพัฒนาการสื่อความหมาย มีผลการวิจัยดังนี้
คณะผู้วิจัยนัดหมายคุณบุญยืน สุขเสนห์ และผู้แทนจากชุมชนมลาบรี โดยเฉพาะกลุ่มของคณะทำงานและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยนำผลการประเมินความพึงพอใจการสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมมลาบรีจากนักท่องเที่ยว มาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อหาแนวทางแก้ไขและการพัฒนาประสิทธิภาพของการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชาวมลาบรี ซึ่งถือว่าการสื่อความหมายเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวเข้าใจในสิ่งที่แตกต่างจากภูมิหลังของนักท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้คนอื่นรู้จักชุมชนมลาบรี ผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมกันหารือและระบุกิจกรรมการพัฒนาตามข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยว โดยการกำหนดป้ายสื่อความหมายจากวัสดุหาง่ายในพื้นที่ การฝึกทักษะการเล่าเรื่อง การดูแลตนเอง การสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหางบประมาณจัดทำสื่อ เช่น แผ่นพับ การพัฒนาเว็บไซต์ และอื่นๆ ที่ไม่ใช้งบประมาณมากเกินไป และจากการประชุมหลายครั้งทำให้คณะผู้วิจัยได้สังเกตความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับพัฒนาการของชาวมลาบรี เช่น ความกล้าแสดงออก ความรับผิดชอบ ความรักและความห่วงใยชุมชนของตนเอง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในชุมชนมลาบรี อำเภอวังทอง จังหวัดแพร่ (RESEARCH AND DEVELOPMENT POTENTIAL TOURISM RESOURCE FOR SUPPORTING AGRO-TOURISM IN MLABRI COMMUNITY RONGKWANG DISTRICT, PHRAE PROVINCE.) โดยกำหนดให้รูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research, PAR) และเทคนิคการจัดประชุมแบบ เทคนิค AIC ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการจัดการเกษตร เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานผู้ประกอบการเดินป่า ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยนำมาประยุกต์ในการออกแบบเครื่องมือให้สอดคล้องกับพื้นที่วิจัย ซึ่งการวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ประเด็น ได้แก่

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 : เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างมีความรับผิดชอบ

วัตถุประสงค์ที่ 3 : เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพของการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชาวมลาบรี

สรุปผลการศึกษา

การวิจัยและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน มลาบรี อำเภอวังทอง จังหวัดแพร่ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ รวมถึงการศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างมีความรับผิดชอบ และเพื่อทราบถึงประสิทธิภาพของการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชาวมลาบรี โดยกำหนดให้รูปแบบวิจัยเชิง

ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research, PAR) และเทคนิคการจัดประชุมแบบ เทคนิค AIC ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการจัดการเกษตร เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าชุมชนลพบุรีมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์และโดดเด่นในเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าและวิถีชีวิตในระดับประเทศ ซึ่งเป็นชนเผ่าที่หายากในเชิงมนุษยศาสตร์ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแลทุกด้านเพื่อรักษาความเป็นชาติพันธุ์ที่กำลังจะหายไป ทรัพยากรเชิงการท่องเที่ยวมีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนลพบุรี ได้แก่ วิถีวัฒนธรรมลพบุรี อาชีพการเกษตร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาลพบุรี งานหัตถกรรม และพื้นที่ป่าธรรมชาติ ซึ่งสามารถนำมาจัดทำเป็นกิจกรรมและการสื่อความหมายได้ และที่สำคัญคือประชาชนลพบุรีรุ่นใหม่ต้องการการเรียนรู้ การพัฒนาทุกด้าน และการได้รับสิทธิประโยชน์เหมือนกับคนไทย จากการจัดประชุมและการพัฒนาร่วมกันของนักวิจัยและประชาชนลพบุรีสามารถจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมลพบุรี และมีโครงสร้างการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้ได้มีการฝึกทักษะกระบวนการทำงานและให้บริการ ซึ่งผลที่ได้พบว่าลพบุรีมีความสามารถทำได้ในระดับที่เหมาะสมกับสถานภาพของพวกเขาโดยมีคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ เป็นที่ปรึกษาที่ดี นอกจากนี้ยังต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องมาร่วมกับพัฒนามลพบุรี เพื่อให้พวกเขาได้รับโอกาสการพัฒนาเหมือนกันคนไทยในประเทศไทย

การอภิปรายผล

เฉลิมชัย ปัญญาดี และคณะ(2552) ได้ระบุว่าพัฒนาโครงข่ายและเส้นทางการท่องเที่ยวจะส่งผลให้เกิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีมาตรฐาน สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ตลอดจนช่วยป้องกันและลดปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยวทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถดูแลรักษาและแก้ปัญหาในพื้นที่ได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม การกำหนดโครงข่ายและเส้นทางการท่องเที่ยวนั้นจำเป็นอย่างยิ่งต้องเลือกเส้นทางหรือโครงข่ายการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการพัฒนา และเส้นทางการท่องเที่ยวนั้นต้องสะท้อนถึงอัตลักษณ์พื้นที่การท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ใน

กรณีโครงการขยายการท่องเที่ยวด้านชนเผ่าและด้านการเกษตรของจังหวัดเชียงใหม่จำเป็นต้องสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและการดำรงอยู่ของชนเผ่าของจังหวัดเชียงใหม่

การจัดทำแผนแม่บทโครงการด้านชนเผ่าและด้านการเกษตร ได้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน การให้ความสำคัญกับสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและบริหารจัดการ (Management development) ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนชนเผ่าเห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน และการท่องเที่ยวจะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระตุ้นและส่งเสริมการฟื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรมตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าให้ยั่งยืนและเพิ่มมูลค่า (Value creation) ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน

เพื่อให้การยกร่างแผนโครงการขยายการท่องเที่ยวชนเผ่าและด้านการเกษตรมีความเหมาะสมและชัดเจน ได้อาศัยแบบจำลองเชิงธุรกิจ (Business Model) การสร้างมูลค่า (Value chain) มาเป็นกรอบในการกำหนดยุทธศาสตร์แผนงานและโครงการหลัก ๆ รวม 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Production development) โดยเน้นด้านสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกในโครงการท่องเที่ยว รวมถึงสินค้า ผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชนเผ่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารจัดการ (Management Development) ประกอบด้วยการพัฒนาและยกระดับคุณค่าของคน และชุมชนให้สามารถจัดการท่องเที่ยวในชุมชนการพัฒนาระบบบริหารจัดการร่วมระหว่างชุมชนและภาคเอกชน และยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการตลาด (Marketing development) ซึ่งสำคัญมากโดยเฉพาะการพัฒนาระบบการสื่อสารการตลาดแบบองค์รวม การพัฒนาระบบฐานข้อมูลการตลาด และการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการตลาดกับองค์กรธุรกิจเอกชนทั้งในและต่างประเทศ

การแปลงแผนแม่บทสู่การปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจำเป็นต้องใช้กระบวนการที่สำคัญ 3 กระบวนการ คือ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นการดำเนินงานอย่างสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบโดยตรงในเชิงนโยบายและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นโครงการขนาดใหญ่ต้องใช้งบประมาณ ตลอดจนการบริหารงานที่ซับซ้อนเกินกว่าความสามารถในการบริหารจัดการของชุมชนและองค์กรท้องถิ่น อย่างไรก็ตามโครงการต่อเนื่องที่เป็นโครงการด้านสังคม โครงการพัฒนาการบริหารจัดการในพื้นที่ ตลอดจนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน ต้องให้ความสำคัญกับชุมชนซึ่งในทางปฏิบัติการแม้ว่าจะแยกผู้รับผิดชอบโดยตรงแต่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจร่วมกันในภารกิจรวมทั้งหมด (Shared vision) กระบวนการสำคัญอีกกระบวนการหนึ่งคือกระบวนการบริหารเชิงบูรณาการโดยต้องมี

หน่วยงานกลางในการบริหารจัดการโครงการพัฒนาทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อให้การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพและความหลากหลายโดยอาศัยกระบวนการสื่อสารการตลาดแบบองค์รวมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในทุกระยะของการดำเนินงาน

อนุชาติ ยศปั้น และเทพ วงศ์สุภา(2552) ได้อธิบายถึงการศึกษาวิจัยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านแม่แจ่ม ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน วิเคราะห์เงื่อนไขและปัจจัย ที่ส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านแม่แจ่มประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลว โดยการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยกับชุมชน การจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนต้องมีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนสู่หมู่บ้านท่องเที่ยว บ้านแม่แจ่มเป็นหมู่บ้านที่ลักษณะพิเศษ คือเป็นหมู่บ้านที่มี 3 ชนเผ่า คือ คนเมือง เผ่าเย้า และเผ่ามูเซอ มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่ละชนเผ่ามีการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง รวมทั้งมีผลไม้ มีกาแฟพันธุ์ดีมีรสชาติดี กระบวนการขับเคลื่อนสู่หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และนำมาซึ่งความร่วมมือของคนชุมชน กิจกรรมประกอบด้วย การจัดเวทีแกนนำ สร้างเวทีสร้างความเข้าใจให้กับชุมชน การศึกษาดูงาน การสรุปผลการศึกษาดูงาน การแต่งตั้งกรรมการโฮมสเตย์ การวางแผนการจัดการท่องเที่ยว กิจกรรมการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านแม่แจ่ม ประกอบด้วย การปรับปรุงอาคารศูนย์รวมที่พักนักท่องเที่ยวเป็นโฮมสเตย์ การจัดเตรียมบ้านพักโฮมสเตย์ การทดลองรับนักท่องเที่ยว สรุปผลการทดลองรับนักท่องเที่ยว และพัฒนารูปแบบการต้อนรับนักท่องเที่ยว นอกจากนั้นกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยังไปสู่การเชื่อมโยงกิจกรรมการพัฒนากิจกรรมในชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ตลอดจนถึงการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน การจัดการท่องเที่ยวบ้านแม่แจ่ม เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ นักวิจัยเพียงเข้าไปกระตุ้นเป็นระยะ โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวคือชาวบ้าน โดยที่ชุมชนมีทุนที่เป็นทรัพยากรอยู่ในท้องถิ่นอยู่แล้วทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามการวิจัยเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่แจ่มเป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่จะทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน การดำเนินงานระยะต่อไปจะต้องประสานหน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนอย่างเต็มที่ ข้อควรระวัง การสร้างความเข้าใจว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เริ่มต้นไม่ได้มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจ ไม่ใช่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ต้องมีการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยการวางแผนลงมือปฏิบัติ หลังจากปฏิบัติแล้วมีการสรุปบทเรียนการทำงาน การดำเนินกิจกรรมต้องมีการเชื่อมชนเผ่า เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่ประกอบ 3 ชนเผ่า ยังมีการรวมของดีทั้งหมด ก็จะเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยวสนใจมากยิ่งขึ้น และจะทำให้เกิดพลังการทำงาน

ประเสริฐ ตระการศุภกร (2542) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนชาวเขากับการลงทุนทางวัฒนธรรม เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีศึกษา: กระบวนการจัดการทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนของชุมชนชาวไทยภูเขา 5 เผ่า ได้แก่เผ่าปกาเกอะญอ, ม้ง, เมี่ยน, ลาหู่และลีซู มีวัตถุประสงค์หลัก ๆ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนชาวเขาที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละเผ่า 2) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน นักพัฒนา นักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 3) เพื่อร่วมศึกษาและพัฒนาแผนการลงทุนทางวัฒนธรรมและกิจกรรมทางเลือกสำหรับชุมชนที่เข้าร่วมโครงการฯ และ 4) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและสาธารณูปโภคภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลการศึกษาวิจัยในเนื้อหาภาพรวมของข้อมูลพื้นฐานชุมชนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยทั้ง 5 ชุมชน ได้แก่ ข้อมูลผู้รู้และองค์ความรู้ชนเผ่าที่เป็นฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนและชนเผ่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนทำให้สามารถศึกษาวิจัยแบบเจาะลึกในประเด็นที่คาดหวังว่าจะเป็นทางเลือกและทางออกเชิงเศรษฐกิจที่ยั่งยืนของชุมชนได้ ซึ่งสามารถสรุปเนื้อหาแต่ละกรณีศึกษาที่เจาะลึกของแต่ละชุมชนเผ่าได้ดังนี้

1)กรณีศึกษาของปกาเกอะญอ ได้ศึกษาเกี่ยวกับ อาชีพทางเลือกการเลี้ยงสัตว์ที่ยั่งยืนของชุมชนปกาเกอะญอบ้านป่าโปง หมู่ที่ 1 ตำบลป่าโปง อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยศึกษาสัตว์เลี้ยงของชุมชน 8 ชนิด ได้แก่ ไก่ สุกร เป็ด แมว สุนัข วัว ควายและช้าง ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ความเชื่อและพิธีกรรม วัฒนธรรมการเลี้ยงสัตว์ วิธีการเลี้ยงสัตว์ แบบพื้นบ้านโรคสัตว์และการรักษาโดยสมุนไพร ตลอดจนได้ศึกษาประโยชน์และความสัมพันธ์ระหว่างคนและสัตว์เลี้ยงไว้อย่างน่าสนใจ

2)กรณีศึกษาม้ง ได้ศึกษาเกี่ยวกับ กัญชากับวิถีม้ง ของชุมชนม้งบ้านบวกจัน หมู่ที่ 7 ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาประเด็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และความเป็นมาของกัญชง การเพาะปลูกและการใช้ประโยชน์และความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องและคุณค่าของกัญชง ความสัมพันธ์ของกัญชงที่มีต่อวิถีชีวิตม้ง กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาด้านกัญชง ตลอดจนศึกษาถึงพัฒนาการและแนวโน้มของกัญชงในอนาคตไว้อย่างครบถ้วน

3)กรณีศึกษาของลาหู่ ได้ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนที่มีทุนทางวัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชนสู่การพึ่งตนเองของชุมชนลาหู่บ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ 12 ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวในชุมชนการจัดการท่องเที่ยวของคนในชุมชน ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อ

ชุมชนทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมรายได้ที่สามารถดำเนินการควบคู่กับการท่องเที่ยวของชุมชนได้

4)กรณีศึกษาของเมียน ได้ศึกษาเกี่ยวกับลายปักเมียนกับการสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นพลังสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ของชุมชนเมียนบ้านเล่าชีก้วย หมู่ที่ 16 ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยศึกษาประเด็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ตำนานและความเชื่อเกี่ยวกับลายปักเมียน ประเภทกระบวนการเรียนรู้และเทคนิคลายปักเมียน ชื่อและความหมายของลายปักและความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับลายปักเมียน ตลอดจนได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันที่มีต่อลายปัก ผลกระทบและแนวโน้มทางเศรษฐกิจของลายปักเมียนไว้อย่างชัดเจน

5)กรณีศึกษาของลี้ซู่ ได้ศึกษาแหล่งสมุนไพรลี้ซู่กับการพึ่งตนเอง ของชุมชนลี้ซู่บ้านสหกรณ์แปลง 5 หมู่ที่ 11 ตำบลป่าตึง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และตำนานแหล่งพื้นบ้าน ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์ของแหล่งพื้นบ้านกับการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ของลี้ซู่ตลอดจนได้ศึกษาเจาะลึกเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้ผลิตเชื้อแป้งเห็ดแบบพื้นบ้านของลี้ซู่อีกด้วย

โดยสรุปแล้วการศึกษาวิจัยของทั้ง 5 ชนเผ่าในครั้งนี้ถือว่าได้ริเริ่มให้ชุมชนวิจัยเกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและมีนักวิจัยของชุมชนที่สามารถจะนำชุมชนให้เกิดการพัฒนางานวิจัยและจัดทำกิจกรรมแก้ไขปัญหาของชุมชนตนเองได้มากขึ้น ตลอดจนได้สะท้อนถึงความร่ำรวยในศักยภาพและทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่าที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนที่ร่วมวิจัย อีกทั้งได้ข้อเสนอแนะต่อบุคคลหรือหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้นำไปพัฒนาและจัดปรับทัศนะหรือกระบวนการสนับสนุนให้ชุมชนบนพื้นที่สูงได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัยและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในชุมชนมลาบรี อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่(RESEARCH AND DEVELOPMENT POTENTIAL TOURISM RESOURCE FOR SUPPORTING AGRO-TOURISM IN MLABRI COMMUNITY RONGKWANG DISTRICT, PHRAE PROVINCE.) ที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นมีแนวทางการพัฒนาและความมุ่งหมายเหมือนกับนักวิชาการและนโยบายของรัฐที่มีการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นหรือชุมชนด้วยการท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นวิถีการพัฒนาวิธีการหนึ่งที่จะนำมาซึ่งการบูรณาการในทุกด้านสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยเฉพาะชุมชนในพื้นที่สูงซึ่งส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าที่มีวิถีวัฒนธรรมที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นสิ่งที่มิใช่เสน่ห์ในเชิงสีสันทางวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดผู้คนหรือนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปค้นหาเรียนรู้

สิ่งใหม่ๆ ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตนเอง แต่กระบวนการพัฒนาชนเผ่าเหล่านี้ต้องอาศัยระยะเวลาและการสร้างความเข้าใจ รวมถึงการสร้างความตระหนักในคุณค่าของตนเองที่สามารถนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาเรียบเรียงและประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวิถีวัฒนธรรมของตนเองอันจะนำมาสู่ความยั่งยืนอย่างเป็นธรรมและความเสมอภาคทางสังคม

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในชุมชนมลาปรี อำเภอวังยาง จังหวัด ได้สรุปข้อเสนอแนะสำหรับบุคคลและหน่วยงานที่ดำเนินงานด้านพัฒนาชุมชนระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และประเทศ รวมทั้งชุมชนอื่นๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ยั่งยืนดังนี้

1)มหาวิทยาลัยแม่โจ้- แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ซึ่งเป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่น ควรเข้ามามีบทบาทและสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม และสนับสนุนการนำรายวิชาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการพัฒนาชุมชน และนำชุมชนเป็นห้องเรียนชีวิตจริงเพื่อการศึกษาเรียนรู้

2)คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเวียง รวมถึงหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ควรให้ความสำคัญในการเชื่อมโยงการพัฒนาโดยการสนับสนุนและผลักดันให้การท่องเที่ยวไปสู่การพัฒนาแบบบูรณาการร่วมกัน

3)ผู้ประกอบการภาคเอกชน ควรมีบทบาทเข้ามาร่วมกับพัฒนาและเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การท่องเที่ยวระดับประเทศและระดับสากล

4)นักศึกษา นักวิจัย หรือผู้สนใจ สามารถนำข้อมูลไปศึกษา เปรียบเทียบหรือพิจารณาในลักษณะอื่นๆ เกี่ยวกับ การพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงนิเวศที่มีชุมชนเป็นฐานการพัฒนาชนบทแบบมีส่วนร่วม ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

บรรณานุกรม

กรมการท่องเที่ยว.2549.**คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.**

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา : สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรมการท่องเที่ยว.2548.**แบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมเดินป่า.**

โครงการยกระดับบริการด้านกิจกรรมท่องเที่ยว(Tourism Activities) เพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยและความมั่นใจให้นักท่องเที่ยว. โครงการย่อย : การจัดทำเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมเดินป่า เรื่องแบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมเดินป่า

โดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (สพท.) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ร่วมกับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2538. **นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง**

อนุรักษ์(Ecotourism) ปี พ.ศ. 2538-2539. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2546. การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ของไทย ก้าวเดินได้อย่างไร จังจะยั่งยืน(The Path towards Sustainability of Thai Ecotourism) วันที่ 2-3 พฤษภาคม 2546 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์.

กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร่วมกับคณะวนศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เฉลิมชัย ปัญญาดีและคณะ.2552.**การพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวด้านชนเผ่า**

และการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่.[ออนไลน์]

http://www.mjubi.mju.ac.th/research/research_show.php?id=28

(ค้นคว้าข้อมูล : วันที่ 28 กันยายน 2553) มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ชาวลิต สิทธิฤทธิ์. 2546. **“ความเคลื่อนไหวเชิงประเด็นการท่องเที่ยวภาคใต้”**

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. จัดหมายข่าวสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)

สำนักงานภาค. ปีที่ 4 ฉบับที่ 6 ประจำเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2546. เชียงใหม่ :

โอ เค การพิมพ์ .

นำชัย ทนุผล. 2538. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : ทำไมและอะไร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาการ

เกษตร. ปีที่ 7 ฉบับที่ 3. เชียงใหม่ : ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

- นำชัย ทนุผล .2540. **การท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ** เอกสารประกอบการบรรยายในการฝึกอบรมหลักสูตรการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2540 มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่.
- นำชัย ทนุผล. 2540.**การวางแผนและประเมินผลงานส่งเสริมการเกษตร** ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่.
- นำชัย ทนุผล.2542. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับบทบาทของชุมชนท้องถิ่น** ในสารพิธีเปิดอาคาร 25 ปี คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่.
- นำชัย ทนุผล. 2542. **การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นำชัย ทนุผล และคณะ.2543. **การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่**. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ : เชียงใหม่.
- นำชัย ทนุผล และคณะ.2545. **การถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการเกษตรและสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ยั่งยืนแก่เกษตรกร จังหวัดแพร่**. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ : เชียงใหม่.
- นำชัย ทนุผล และคณะ. 2547.**การถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาทรัพยากรและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแก่ชาวบ้านในอำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ เพื่อรองรับการพัฒนาระเบียบเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ ของภูมิภาค**.มหาวิทยาลัยแม่โจ้ : เชียงใหม่.
- นิคม จารุมณี .2542.**การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว** กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พริ้นติ้งเฮาส์.
- นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาอุทยานและนันทนาการ. 2545. **“การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ในประเทศไทย”** จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 21 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2545. กรุงเทพมหานคร : คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เบญจวรรณ วงศ์คำ. 2546. **“ท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ”** งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. จดหมายข่าวสำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย(สกว.) สำนักงานภาค. ปีที่ 4 ฉบับที่ 6 ประจำเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2546. เชียงใหม่ : โอ เค การพิมพ์ .
- บุญยืน สุขเสน่ห์.2546.**ชุมชนมลาบรี**. บ้านห้วยฮ่อม ตำบลบ้านเวียง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่.

ประเสริฐ ตระการศุภกร .2542.การพัฒนาศักยภาพชุมชนชาวเขากับการลงทุน

ทางวัฒนธรรมเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม.[ออนไลน์]

http://www.culture.go.th/research/north/42_5.html

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. 2540. **สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา** กรุงเทพมหานคร :

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิมพา นาคกัน.2553 .**บุญยืน มิชชันนารีที่เกิดมาเพื่อเผ่าตองเหลือง.**

[ออนไลน์]<http://www.fpmconsultant.com/manager/spman/290.doc>.

ค้นคว้าข้อมูล : วันที่ 28 กันยายน 2553

มูลนิธิกระเจา พืพืภักดิ์ชนเผ่า.2551.**ชนเผ่ามลาบรี.**[ออนไลน์]

<http://mlabri.hilltribe.org/thai/mlabri-birth.php>

(ค้นคว้าข้อมูล : วันที่ 28 กันยายน 2553)

สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น . 2540. **องค์กรชุมชน : กลไกเพื่อแก้ปัญหาและ**

พัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.2540. **การดำเนินการเพื่อกำหนด**

นโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ เสนอต่อ การท่องเที่ยวแห่ง

ประเทศไทย (รายงานขั้นสุดท้าย) กรุงเทพมหานคร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. **รายงานขั้นสุดท้าย**

การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เสนอการท่องเที่ยว

แห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานส่งเสริมการปลูกป่า ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน. 2540. **วนเกษตรกลยุทธ์เพื่อลดความ**

เสี่ยงต่อการปลูกป่าเอกชน. กรมป่าไม้. กรุงเทพมหานคร.

สุภาวค์ จันทวนิช.2540. **วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนุชาติ ยศปิ่น และเทพ วงศ์สุภา.2552.**การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของ**

บ้านแม่แจ่ม ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง.[ออนไลน์]

<http://nrctri.nrct.go.th/research2.php?id=2152>

(ค้นคว้าข้อมูล : วันที่ 28 กันยายน 2553) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ภาคผนวก ก
แบบบันทึกการสำรวจข้อมูลชุมชน

แบบบันทึกการสำรวจข้อมูลชุมชน

สถานที่.....

ที่ตั้ง.....

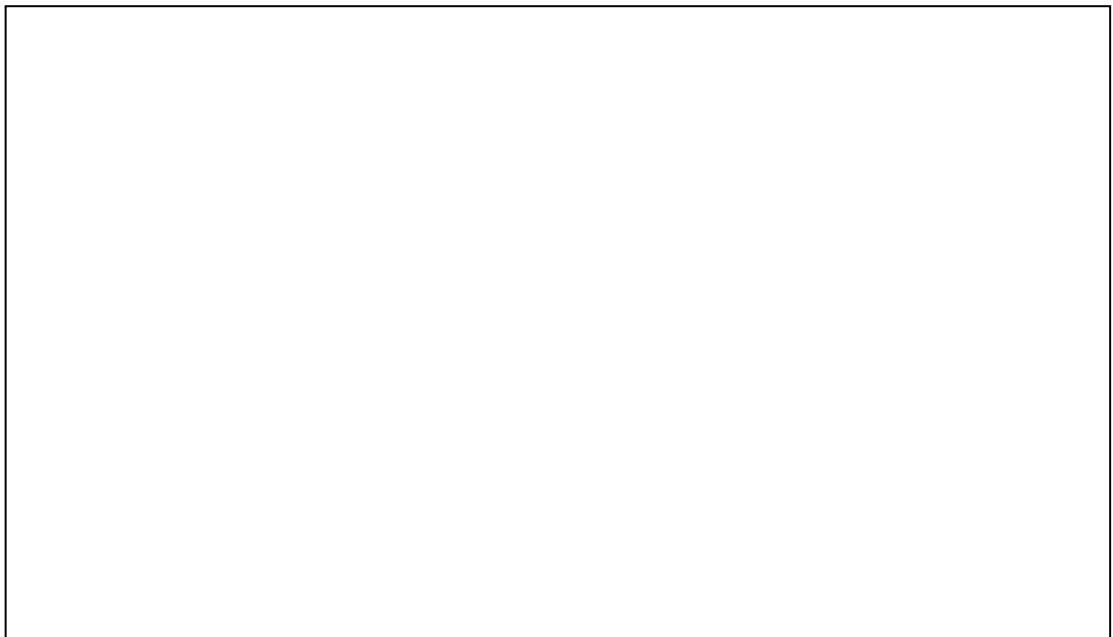
รูปแบบการเดินทาง

ระยะทางจาก มหาวิทยาลัยแม่โจ้- แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ถึงสถานที่สำรวจ

กิโลเมตร

การเข้าถึง

แผนที่แสดงที่ตั้ง

ประวัติความเป็นมา

จำนวนประชากร ทั้งหมดคน

ชาย.....คน

หญิง.....คน

อาชีพ

สินค้าทางการเกษตร

สินค้า OTOP/ของที่ระลึก

ลักษณะที่อยู่อาศัย

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะเด่นของหมู่บ้าน

สิ่งอำนวยความสะดวก/บริการ

การประชาสัมพันธ์

หน่วยงานรับผิดชอบ/หน่วยงานในพื้นที่

สถานที่ทางศาสนา

ลักษณะเฉพาะถิ่น

- ภาษาพูด
- การแต่งกาย
- อาหาร
- การละเล่น
- พิธีกรรมความเชื่อ

สาธารณูปโภค/สาธารณูปการ

- ระบบน้ำ
- ระบบไฟฟ้า
- ระบบการกำจัดขยะ
- ระบบการป้องกันสาธารณภัย/ความปลอดภัย

กิจกรรมในชุมชน

- ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ด้านการประกอบอาชีพ
- กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ

สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร

- ป่าไม้
- สัตว์ป่า
- การใช้ที่ดิน

การรวมกลุ่มในสังคม

ภาษาเศรษฐกิจโดยรวม

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

ผู้สำรวจข้อมูล

(.....)

วัน..... เดือน..... ปี.....

ภาคผนวก ข
แบบประเมินผลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
กรณีวัฒนธรรมชนเผ่ามลาปรี

คำชี้แจง : แบบประเมินผลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : กรณีวัฒนธรรมการชนเผ่ามลาบรี

1. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว คะแนนเต็ม 50 คะแนน

1.1 คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม คะแนนเต็ม 35 คะแนน

1.1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้

หมายเหตุ พิจารณาจากเอกลักษณ์เฉพาะตนทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของวิถีชีวิตจากชุมชนอื่น และ

คุณค่าที่ควรอนุรักษ์และสืบสานต่อไป เอกลักษณะทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย วิถีชีวิต การแต่งกาย

ลักษณะของกิจกรรมประเพณี ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ลักษณะ

สิ่งประดิษฐ์ ระเบียบแบบแผนในการดำรงชีพร่วมกัน ฯลฯ

	ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
• มีเอกลักษณ์ระดับท้องถิ่น สามารถพบเห็นได้ทั่วไป	1	
• มีเอกลักษณ์ระดับจังหวัด	2	
• มีเอกลักษณ์ระดับภาค	3	
• มีเอกลักษณ์ระดับชาติ	4	
• มีเอกลักษณ์ระดับโลก สามารถพบเห็นได้เพียงแห่งเดียว	5	

1.1.2 ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี

หมายเหตุ พิจารณาจากจำนวนกิจกรรมที่จัดขึ้นในแต่ละปี ซึ่งแสดงถึงการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่		ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
• กิจกรรมที่จัดขึ้นเริ่มจัดได้เพียง 1-2 ครั้ง		1	
• มีการจัดกิจกรรม 2-3 ปี ต่อครั้ง และเริ่มจัดกิจกรรมมาไม่เกิน 10 ปี		2	
• มีการจัดกิจกรรม 1 ครั้งต่อปี แต่เริ่มจัดกิจกรรมมาไม่เกิน 10 ปี		3	
• มีการจัดกิจกรรม 1 ครั้งต่อปี และจัดต่อเนื่องกันทุกปี โดยจัดมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี		4	
• มีการจัดกิจกรรมมากกว่า 1 ครั้งต่อปี และจัดต่อเนื่องกันทุกปี โดยจัดมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี		5	

1.1.3 ความมรดกทางศิลปวัฒนธรรม

หมายเหตุ ความมรดกทางศิลปวัฒนธรรม หรือการสร้างควมประทับใจแก่ผู้พบเห็น พิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมนั้นๆ อาทิเช่น การแต่งกาย รูปแบบกิจกรรม ศิลปกรรมของงานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยใน

ชีวิตประจำวัน ฯลฯ	ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
• มีความงดงาม ประทับใจ น้อยที่สุด	1	
• มีความงดงาม ประทับใจ น้อย	2	
• มีความงดงาม ประทับใจ ปานกลาง	3	
• มีความงดงาม ประทับใจ มาก	4	
• มีความงดงาม ประทับใจ มากที่สุด	5	

1.1.4 ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง

หมายเหตุ พิจารณาจากความยาวนานของการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้มาตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จากวิถีชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาไปบ้าง แต่ยังมีบางกลุ่มในชุมชนที่ยังคงสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านั้นอยู่อย่างเห็นได้ชัด

ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
1	
2	
3	
4	
5	

- เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่
- เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสมัยรัตนโกสินทร์
- เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสมัยอยุธยา
- ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสมัยสุโขทัย
- ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นก่อนสมัยประวัติศาสตร์

1.1.5 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบทอดได้

หมายเหตุ พิจารณาจากยุคสมัยที่ภูมิปัญญาและองค์ความรู้เกิดขึ้นและการมีประวัติศาสตร์สืบเนื่องยาวนานมาเป็นวัฒนธรรม ประเพณีจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานที่สามารถสืบค้นได้

ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
1	
2	
3	
4	
5	

- เกิดขึ้นปลายสมัยรัตนโกสินทร์
- เกิดขึ้นสมัยรัตนโกสินทร์
- เกิดขึ้นสมัยอยุธยา
- เกิดขึ้นสมัยสุโขทัย
- เกิดขึ้นก่อนสมัยสุโขทัย

1.1.6 ความผูกพันต่อท้องถิ่น

หมายเหตุ พิจารณาจากความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์กับชุมชนท้องถิ่น เช่น การมีประเพณี ความเชื่อ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน นิทานปรัมปรา

ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
1	
2	
3	
4	
5	

- มีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างมาก โดยชุมชนไม่ค่อยให้ความสนใจดังกล่าว
- มีความสัมพันธ์กับชุมชนน้อย มีเพียงบางส่วนให้ความสนใจ
- มีความสัมพันธ์กับชุมชนปานกลาง โดยชุมชนมีการจัดงานหรือพิธีการต่างๆ เป็นประจำทุกปี
- มีความสัมพันธ์กับชุมชนสูง โดยมีการจัดงานหรือพิธีการ เป็นประจำทุกปี และมีชุมชนใกล้เคียงเข้าร่วมงานด้วย
- มีความสัมพันธ์กับชุมชนสูงมาก โดยชุมชนมีการจัดงานหรือพิธีการเป็นประจำทุกปี และมีชื่อเสียงในระดับชาติ

1.1.7 ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์

หมายเหตุ พิจารณาจากชุมชนท้องถิ่นมีความสนใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณี

ของตน รวมถึงการมีหน่วยงานและองค์กรจากภายนอกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
1	
2	
3	
4	
5	

- มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมขนาดเล็ก 1 กลุ่มโดยชุมชน แต่การดำเนินงานยังไม่ชัดเจน
- มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม 1 กลุ่มโดยชุมชน และมีการดำเนินงานที่ชัดเจน
- มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม 2-3 กลุ่มโดยชุมชน และมีการดำเนินงานที่ชัดเจน
- มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม 2-3 กลุ่มโดยชุมชน มีการดำเนินงานที่ชัดเจนและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกันระหว่างกลุ่ม
- มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม 2-3 กลุ่มโดยชุมชน มีการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการเชื่อมโยงเครือข่ายกันระหว่างกลุ่ม และมีความพยายามออกให้การสนับสนุน

ด้านงบประมาณ บุคลากร และนโยบาย

1.2 ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรม คะแนนเต็ม 15 คะแนน

1.2.1 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

หมายเหตุ พิจารณาจากความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความยากลำบากของเส้นทาง

เข้าถึง ความลาดชัน ความแคบของถนน และความปลอดภัย

	ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
• มีทางเข้าถึงได้แต่ไม่สะดวก	1	
• มีทางเข้าถึงได้สะดวก รถเดินได้ 2 ทาง แต่สามารถใช้เวลาเร็วได้ต่ำกว่า 30 กิโลเมตร/ชั่วโมง	2	
• มีทางเข้าถึงได้สะดวก รถเดินได้ 2 ทาง และสามารถใช้เวลาเร็วได้เกิน 30 กิโลเมตร/ชั่วโมง	3	
• มีทางเข้าถึงได้สะดวกด้วยรถยนต์นั่ง	4	
• มีทางเข้าถึงได้สะดวกด้วยรถยนต์ใหญ่ ได้แก่ รถโดยสารหรือรถพัฒนาจร	5	

1.2.2 ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว

หมายเหตุ พิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดอันตรายจากปัจจัยในตัวแหล่งท่องเที่ยวเองหรือจากปัจจัยภายนอก โดยวัดจากสถิติ

การเกิดอันตรายเช่น น้ำป่า ดินถล่ม หน้าผาสูงชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย ภัยจากโจรผู้ร้าย โรคระบาดอื่นๆ เป็นต้น

	ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
• มีเหตุอันตรายบ่อยตลอดปี	0	
• มีเหตุอันตรายทุกปี แต่เกิดขึ้นในบางฤดูกาลหรือเพียงบางช่วงของปี	1	
• มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้งต่อปี	2	
• มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 3 ปี	3	
• มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี	4	
• มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี หรือนานกว่า	5	

1.2.3 ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว

หมายเหตุ ทรัพยากรจากจำนวนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถจัดได้ภายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการที่มีกิจกรรมหลากหลายจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมที่ตนพอใจได้มากขึ้น ทั้งนี้กิจกรรมที่จัดขึ้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว

ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
1	• ไม่มีกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม
2	• นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่นภายในแหล่งวัฒนธรรม 1-2 ประเภท
3	• นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่นภายในแหล่งวัฒนธรรม 1-2 ประเภท และบริเวณใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น
4	• นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่นภายในแหล่งวัฒนธรรมมากกว่า 2 ประเภท
5	• นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่นภายในแหล่งวัฒนธรรมมากกว่า 2 ประเภท และบริเวณใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น

2. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว คะแนนเต็ม 10 คะแนน

2.1 ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน

หมายเหตุ พิจารณาจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ไฟ ถนน ที่พัก ฯลฯ เพื่อ

การท่องเที่ยวในปัจจุบัน และข้อจำกัดในการพัฒนาต่อไปในอนาคต		ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
ยังไม่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และมีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาต่อไปในอนาคต		1	
มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้เป็นบางช่วงเวลา และมีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาต่อไปในอนาคต		2	
มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ปานกลาง และมีข้อจำกัดบางประการในการพัฒนาต่อไปในอนาคต		3	
แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ดี และมีข้อจำกัดบางประการในการพัฒนาต่อไปในอนาคต		4	
แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้อย่างสะดวกสบาย และยังสามารถพัฒนาต่อไปได้อีก		5	

2.2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

หมายเหตุ พิจารณาจากการมีกลุ่มองค์กรทั้งภายในและภายนอกในระดับต่างๆ ให้การสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรสำหรับพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน

	ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
มีการจัดตั้งกลุ่มโดยชุมชน เพื่อกำหนดนโยบาย วางแนวทางการจัดการท่องเที่ยว แต่ยังไม่มีสัมฤทธิ์ผลที่ชัดเจน	1	
มีกลุ่มองค์กรท้องถิ่นให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรสำหรับพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	2	
มีหน่วยงาน กลุ่มองค์กรท้องถิ่น และภาคเอกชนให้การสนับสนุนและให้คำปรึกษาด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรสำหรับพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	3	
มีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	4	
มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น ร่วมกันให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	5	

3. การบริหารจัดการ คะแนนเต็ม 40 คะแนน

3.1 การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว คะแนนเต็ม 15 คะแนน

3.1.1 การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว

หมายเหตุ พิจารณาจากสภาพทั่วไปจากการดูแลรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสถานที่สำคัญ

ทางประวัติศาสตร์ภายในแหล่งท่องเที่ยว

	ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
• มีการดูแลรักษาเป็นอย่างดี	1	
• มีการดูแลรักษาพอ	2	
• มีการดูแลรักษาปานกลาง	3	
• มีการดูแลรักษาดี	4	
• มีการดูแลรักษาดีมาก	5	

3.1.2 การจัดดำเนินการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่

หมายเหตุ พิจารณาจากดัชนี 3 ด้าน ดังนี้

- ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวนพื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักผ่อน
- ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและ/หรือฤดูกาล
- ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ

	ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
• ไม่มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค	0	
• มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค น้อยมากและไม่เป็นระบบ	1	
• มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค โดยมีระเบียบการปฏิบัติเป็นหลักฐานอยู่บ้าง แต่การปฏิบัติมีข้อบกพร่อง	2	
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 1 ข้อ	3	
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 2 ข้อ	4	
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานครบ 3 ข้อ	5	

3.1.3 การจัดดำเนินการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

หมายเหตุ พิจารณาจากแผนการดำเนินงานติดตามและประเมินผลกระทบการเปลี่ยนแปลงอัน

เนื่องมาจากการท่องเที่ยว มีการติดตามและวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว รวมถึงการ

ดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และความต่อเนื่องของการดำเนินงาน

	ระดับคะแนน	ผลการประเมิน
• ไม่มีการดำเนินงาน	0	
• มีแผนการดำเนินงาน แต่ไม่มีการติดตามวิเคราะห์ผล	1	
• มีแผนการดำเนินงาน และมีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงตามแผนการดำเนินงาน แต่ไม่มีการดำเนินการอื่น ๆ	2	
• มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของตามแผนการดำเนินงาน และมีการวิเคราะห์ประเมินผล	3	
• มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผล และมีการปรับปรุงและแก้ไข้ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว	4	
• มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของตามแผนการดำเนินงาน มีการประเมินผล มีการปรับปรุงและแก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้น และมีการปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง	5	

คำชี้แจง : หากไม่มีคุณสมบัติตามที่จะระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน

3.2 การจัดการด้านการท่องเที่ยว คะแนนเต็ม 25 คะแนน

3.2.1 การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว

หมายเหตุ พิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว

	คะแนน		
	0	0.5	1
มีจำนวนบุคลากรด้านการบริการเพียงพอต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว			
มีระบบเตือนภัย และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว			
มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่			
มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ			
มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน			

3.2.2 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

หมายเหตุ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย	คะแนน		
	0	0.5	1
กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อนันทนาการและพื้นที่อนุรักษ์ของแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์			
กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ			
มีการศึกษา วิจัยสภาพแวดล้อมของพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรม			
มีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น			
กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ			

3.2.3 การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก

หมายเหตุ ที่พิจารณาจากกิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆ ที่ให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว พนักงานนำเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนที่อยู่โดยรอบ	คะแนน		
	0	0.5	1
มีศูนย์บริการหรือการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ			
มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว และชุมชนโดยรอบ			
มีการจัดเส้นทางศึกษาแหล่งวัฒนธรรมและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว			
มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม			
มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โบสถ์ นิตรรศการ และภาษาที่ใช้สื่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ			

คะแนน		คะแนน
0	0.5	
1		
3.2.4 ผู้มีส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว		
หมายเหตุ พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของผู้ชมชนในรูปแบบต่างๆ		
• ผู้ชมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่างๆ		
• ผู้ชมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน		
• ผู้ชมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว		
• ผู้ชมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว		
• มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยว		
การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว		
3.2.5 ผู้ชมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว		
หมายเหตุ พิจารณาจากการที่ผู้ชมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์และรายได้จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม		
• ผู้ชมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว		
• ผู้ชมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว		
• ผู้ชมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง		
• ผู้ชมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์		
• ผู้ชมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง		

ภาคผนวก ค

แบบประเมินความพึงพอใจของสื่อความหมายการท่องเที่ยววัฒนธรรมลาบรีจาก
นักท่องเที่ยว

แบบประเมินความพึงพอใจของสื่อความหมายการท่องเที่ยววัฒนธรรมมลาบรีจากนักท่องเที่ยว

ประเด็นการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ					
	5	4	3	2	1	
ตอนที่ 1 บุคลิกภาพของมัคคุเทศก์						
1. แต่งกายสุภาพ						
2. ความสะอาดของร่างกาย						
3. บุคลิกภาพดี						
4. นำเสียงดังฟังชัด						
5. การดูแลเอาใจใส่นักท่องเที่ยว						
6. ความมั่นใจ/แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้						
ตอนที่ 2 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวโดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่น						
1. การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบข้อห้ามของพื้นที่						
2. การให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของมลาบรี						
3. การให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพเกษตร						
4. การให้ความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรม						
5. การให้ความรู้เกี่ยวกับ พิธีกรรม/ความเชื่อ						
6. การให้ความรู้เกี่ยวกับภาษามลาบรี						
7. การให้ความรู้เกี่ยวกับพิธีพรณปาไม่						
8. การให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน						

ประเด็นการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
9. มีคุณศัพท์ที่มีความสามารถและทักษะในการสื่อความหมายความรู้ทางต้นแก่นักท่องเที่ยว					
10. มีคุณศัพท์ที่มีทักษะในการสื่อสารภาษาต่างถิ่นได้และใช้ภาษาอย่างได้อย่างเหมาะสม และสุภาพ					
11. เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียมและเสรี					
ตอนที่ 3 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวโดยสื่อ					
1. ภายในศูนย์ฯ มีส่วนการจัดแสดงนิทรรศการสื่อความรู้ที่น่าสนใจ					
2. ข้อมูลมีความถูกต้อง					
3. มีการสื่อความหมายของข้อมูลให้เข้าใจง่าย					
4. ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารให้ข้อมูลมีหลายภาษา					
ตอนที่ 4 ป้ายประเภทต่าง ๆ					
1. ป้าย บอกทิศทาง (directional sign)					
2. ป้ายบอกระเบียบข้อห้าม และขอความร่วมมือ (Regulatory sign) ในการประกอบกิจกรรม					
3. ป้ายสื่อความหมายในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (interpretive sign)					
4. ป้ายสื่อความหมายในหมู่บ้าน					